

## Hea kool kui väärtuspõhine kool, Hea kooli ekspert

Kool: Tartu Kivilinna Kool

### Kooli lühike tutvustus:

Tartu Kivilinna Kool on põhikool, mis paikneb Eesti suuruselt teise linna äärealal, kuid oma tegemistes oleme ikka olnud hariduse innovatsioonituulte südames. Meie ühiseks sihiks on olla:

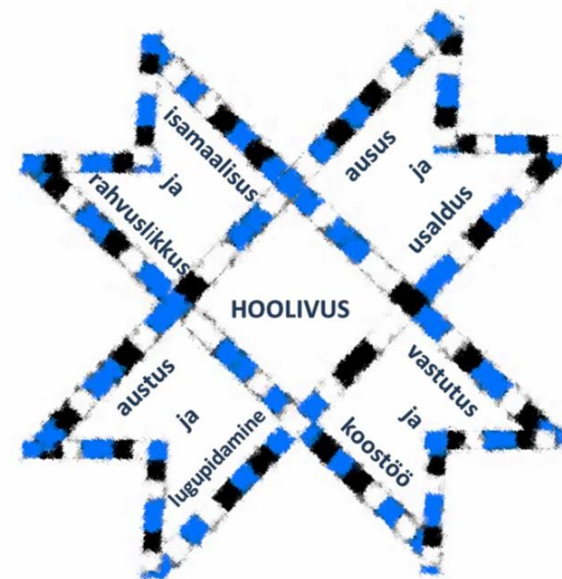
- 1) avatud suhtumisega, sest usume, et heade ideede jagamine on Eesti hariduse üks olulisematest tõukejõududest;
- 2) innovaatiliselt mõtlej, sest kooli üks ülesandeid on valmistada õpilasi ette tulevikus tegutsemiseks;
- 3) iga õpilase arengut toetav hooliv kool, sest ainult sellises keskkonnas kasvavad meie õpilastest häid (eelkõige üldinimlikke) väärtusi kandvad noored inimesed.

Kivilinna kool on põhikoolidest Eesti üks suurimaid – käesoleval 2017/2018. õppeaastal õpib meie koolis 929 õpilast – mistõttu ei ole iga õpilaseni jõudmine sugugi mitte kerge. See nõuab teadlikku pingutust, palju kriitilist analüüsi ja ka tahet oma tööd pühendunult ning südamega teha. Sellise koolikeskkonna kujunemine on võimalik üksnes siis, kui lähtutakse väärtuspõhise juhtimise ja arengu põhimõtetest.

Tartu Kivilinna Kool on väärtuskasvatusega sihipäraselt tegelenud juba 2008. aastast. Nende aastate jooksul oleme ühiselt kogu kooliperega otsinud, leidnud ja sõnastanud meie kooli põhiväärtused – ja seda on tulnud teha juba kahel korral, sest väärtuskasvatustööga alustades olime gümnaasium, kuid alates 2014. aastast tegutseme põhikoolina. Põhikooliks muutumine tõstiski märgatavalt tugevamalt esile hoolivuse kui meie keskse põhiväärtuse. Gümnaasium seadis üsna suurt rõhku edukusele ja akadeemilisusele, kuid põhikoolis soovisid nii õpilased, õpetajad kui lapsevanemad pöörata rohkem tähelepanu suure tähega Inimeseks kasvamisele. Nii moodustuski meie põhiväärtuste tuumik, mis meie ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja toreda idee põhjal sai ka kena visuaalse vormi ehk meie väärtused paigutusid eesti rahvakultuuris tuntud motiivi „kaheksakanna“ sisse (vt kõrvalolevat illustratsiooni). Kaheksakanda tuntakse meie rahvapärimestes ka kui õnnetähte, mis tähistab uue päeva ja uue õnne algust ning on ühtlasi ka kaitsva rolliga. Meile kui alustavale põhikoolile sobis see esimeseks õnnetõukeks väga hästi.

Kivilinna kool on tavaline piirkonnakool. Meie õpilaste hulgas on väga säravaid tähti – näiteks õpib 9. klassis noormees, kes on pranglimises seitsmekordne maailmameister ja kümnekordne maailmarekordi omanik ([http://lingid.ee/Otter\\_1](http://lingid.ee/Otter_1); [http://lingid.ee/Otter\\_2](http://lingid.ee/Otter_2)), aga samas on õpilasi, kellel on juba 3. klassis probleeme põhjuseta puudumistega. Ehk variatiivsus on suur, eripärasid kuhjaga, iga päev toob uusi üllatusi ja väljakutseid – igal juhul igav meil ei hakka ☺

Väärtuskasvatuse osas oleme nende kümne aastaga loonud oma kindla süsteemi, välja on kujunenud kestvad ja kandvad väärtusalased traditsioonid. Väärtuskasvatuse arengu hindamine on muutunud selle perioodi jooksul kooli sisehindamise lahutamatuks osaks ja väärtusalase töö planeerimine on põimitud kooli arengukavasse ehk väärtuskasvatus ei ole omaette üksikprojekt, vaid tal on oma kindel roll kooli igapäevaelus. Mõned näited sellest, mida me teeme: igal õppeaastal on kooli üldiste õppe-



kasvatustöö eesmärkide seas alati ka väärtusalase tegevusega seotud teema (Lisa 1); meie traditsioonilistest väärtusalastest tegevustest võib välja tuua „Sõbraliku kaaslane“ tunnustusürituse jõulude ajal; väärtusalased õpilaskonverentsid; meie ühine kokkulepe, mille kohaselt kõik kooli ja klassi üritused lähtuvad alati konkreetse(te)st väärtus(t)est, mille üle kas ürituse käigus või selle järgselt arutletakse; kõikide kaasamise väärtustamine ehk koolis toimuvad Lastevanemate foorumid ja Laste foorumid ning kindlasti mitte vähemtähtis ei ole ka igal aastal väärtuskasvatuse konkursil „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ osalemine. Tegutsemisi väärtuskasvatuse vallas on veel mitmeid, aga nendest pikemalt juba allpool.

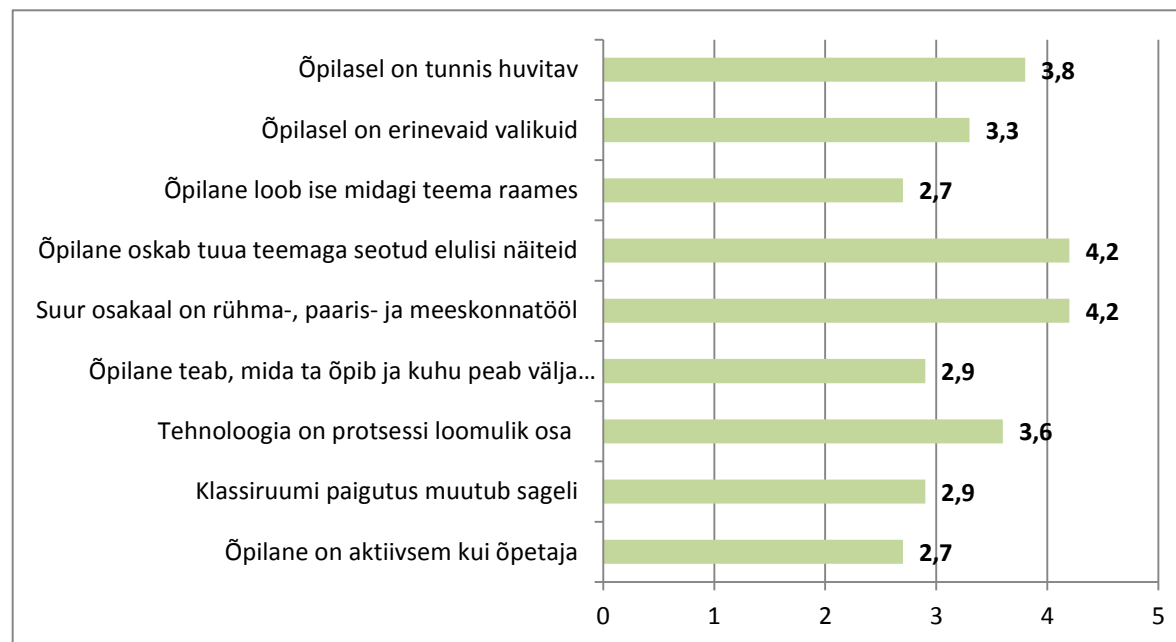
Oma kümneaastase kogemuse põhjal võime kindlalt väita, et väärtusalase töö analüüsimisel on äärmiselt oluline kriitiline kõrvalpilk ehk hea on leida koolile toredad kriitilised sõbrad, kes toovad välja need pimedad nurgad, millest oma pilk nii mõnigi kord lihtsalt üle libiseb. Põhjusi selles võib olla mitmeid – kas ei oska me ise küsida õigeid küsimusi, millega peidus olevaid probleeme üles leida või oleme teatud määral nii „pimestatud“ positiivsest poolest, et ei oska selle suure rõõmu sisse tõsisemaid teemasid pöimida. Igal juhul on meid aidanud meie tublid kriitilised sõbrad: Margus Saks ja Tiia Lister, kes külastasid Kivilinna kooli kahel päeval – vaatlesid tunde, viisid läbi vestlusi, osalesid kooli üritusel ning töid selle külastuse põhjal välja mitmeid olulisi valdkondi, mis meil toimivad hästi, aga ka neid, mis vajasisid parendamist (Lisa 2). Ka kooli partnerid on abiks väärtusalase töö analüüsimisel. Tartu Ülikoolist on meid aidanud Halliki Harro-Loit, kes andis häid soovitusi just õigete küsimuste küsimise ja analüüsi osas. Samuti Nele Punnar, kes on oma hea toetusega hoidnud meie väärtusalast tööd järjepidevalt toimimas ning ikka innustanud konkursi tööd kirjutama.

Käesoleva aasta konkursitöö on valminud väga mitmete inimeste ühistegevuse tulemusena: Taimi Ruusmäe, Anne Orav, Jaak Maasalu, Liis Muri, Annika Rebane, Siret Huik, Tiina Teppo, Piret Arula, Pille Saadjärv, Küllike Pedaste, Karin Lukk ning lisaks kõik LP-õpikogukondade juhid, arendusnõukogu ja õpilasesinduse liikmed. Töö kirjutamisel olid aluseks: 1) kooliväline pilk: kriitiliste sõprade tagasiside; Haridus- ja teadusministeeriumi uuringu kokkuvõtte; 2) koolisisene pilk ehk kooli sisehindamise tulemused: õpilaste tagasiside õpetajatele õppeprotsessi/tundide läbiviimise kohta (igal aastal kogutakse tagasisidet 4., 6. ja 9. klassi õpilastelt); õpilaste hinnang kooli teatud valdkondade (n kooliga rahulolu, suhted koolis üldiselt, suhted klassikaaslastega, rahulolu tunnivälise tegevusega, huviringide ja üritustega jm) toimivusele; lapsevanemate tagasiside koolile; õpetajate-juhtkonna koostöövestluste kokkuvõtte; klassijuhatajate koostatud väljavõtted õpilase-õpetaja-lapsevanema arenguvestlustest; 3) spetsiifilised materjalid: 8. kl õpilaste kirjalikud arvamused suhete teemal koolis; kooli psühholoogi ülevaade erinevate vanuserühmade õpilaste probleemvaldkondadest; 5) koostöömaterjalid: kolme kooli (Tartu Kivilinna Kool, Tartu Hansa Kool ja Tartu Annelinna Gümnaasium) õpetajate ühise uuringu kokkuvõtted.

Käesoleva konkursitööga kandideerime tiitlitele „Hea kooli ekspert 2017“ ja „Väärtuskasvatuse kool 2017“.

| VALDKOND                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|
| <b>Aspekt 1. Õpetaja töötab selle nimel, et õpilane on õppeprotsessis aktiivne osapool, õppimine on talle huvitav ja ta tunneb sellest rõõmu</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                      |
| Seoses üha enam suureneva aruteluga Eesti hariduses muutunud ehk nüüdisaegse õpikäsituse rakendamise üle on elavnenud ka õpilase aktiivse kaasamise temaatikast kõnelemine ja ühtlasi ka selle rakendamine õppetundides. Oleme oma õpetajatega nüüdseks juba kolm aastat igal kevadseminaril (selle aasta seminar toimus 2. mail) arutanud, mida tähendab nüüdisaegne õpikäsitus, mil viisil on see seotud pädevuspõhise õppekavaga ning kuidas meie konkreetselt oma koolis uut õpikäsitust rakendame. Õpetaja jaoks on mõnikord keeruline (eelkõige ajalise ressursi leidmise osas) uutes teooriates orienteerumine, sest tema peamine fookus on õppetöö ja õpilased ning seetõttu on kooli juhtkond võtnud oma eesmärgiks teooria õpetajale lähemale tuua ning nii-öelda õpetajale arusaadavas keeles näidata ära selle praktikasse rakendamise võimalused konkreetselt oma kooli põhjal. Ühe sellise teooria-praktika seminari käigus koostasime ühiselt (eelkõige erinevatele kirjandusest |                      |

leitud näidetele toetudes) oma õpetajatega nii-öelda nüüdisaegse õpikäsituse indikaatorid (Lisa 3), millest esimesel kohal oli just see, et *õpilane on tunnis aktiivsem kui õpetaja* ning nimekirja lõpetas see, et *õpilasel on tunnis huvitav*. Need indikaatorid on õpetajale omamoodi raamistikuks, mille põhjal saab ta ise ennast hinnata, mis osas on ta juba liikumas uue õpetamise suunas ja kus on kõige suuremad vajakajäämised. Viimasel kevadseminaril analüüsisid õpetajad ise, mil määral need indikaatorid tema töös avalduvad (lõpptulemust väljendati viiepallilisel skaalal hinnangu andmisega). Selle põhjal saime teatud ülevaatliku pildi sellest, missuguste kriteeriumide osas tunnevad õpetajad end juba üsna kindlalt ja milles on kõige enam arenguruumi (Joonis 1). Kooli 67 õpetajast ei julgenud ükski õpetaja kinnitada, et tema rakendab nüüdisaegset õpikäsitust juba täiel määral.



Joonis 1. Õpetajate hinnang nüüdisaegse õpikäsituse indikaatorite saavutatusele

Õpetajate arvamused tõid välja, et kõige tugevamaks osaks õppeprotsessis on nende hinnangul eluliste näidete toomine ja erinevate ühiselt õppimise meetodite (rühma, paaris- ja meeskonnatööd) kasutamine (mõlemaid hinnati 5-palli skaalal keskmise näitajaga 4,2). Võrreldes aasta tagasi tehtud samalaadse küsitlusega, oli tõusnud näiteks valikute pakkumise näitaja: praegu 3,3, varasemalt 2,8 ning tehnoloogia kasutamise osa: praegu 3,6, varasemalt 2,7.

Mis neid muutusi on toetanud? Tehnoloogia kasutamise suurenemine on otseselt seotud koolis alustatud digipöördega, kus võtsime kohe esimesel aastal eesmärgiks tagada 100% kõikide õpetajate digiareng. Kuidas me selle saavutasime ning missugused olid kogetud rõõmud-mured, sellest kirjutasime põhjalikumalt eelmise aasta väärtuskasvatuse konkursitöös ([http://www.eetika.ee/sites/default/files/www\\_ut/tartu\\_kivlinna\\_kooli\\_konkursitoo\\_2016.pdf](http://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/tartu_kivlinna_kooli_konkursitoo_2016.pdf)). Valikute pakkumise suurenemine on

otseselt meie ühiste arutelude ja parimate praktikate jagamise tulemus. Kuna paar aastat tagasi võtsime õppeaasta fookuseks 21. sajandi oskused ehk 4C-d (Lisa 1 ja 4), millest üheks oli ka kriitiline mõtlemine, siis ühe võimaliku lihtsa tegevusena, millega seda toetada, oli suurendada valikuid. Aasta hiljem jagasime häid kogemusi ja isegi õpetajad, kes ise ei osanud kohe midagi uut välja mõelda, said teistelt palju ideid.

Näiteks üks muudatus: *Algklasside õpetaja tõi näitena välja ühe hea võimaluse, kuidas suurendada õpilaste kriitilise mõtlemise oskust väga lihtsa ülesandega. Nimelt otsustas ta anda kodused ülesanded alati valikutena. Nii näiteks said 4. klassi õpilased ühel päeval loodusõpetuses koduse töö vormistada kas videona, lühiesitlusena või plakatina. Vastamise ajal pidid õpilased lisaks tehtud tööle oskama ka põhjendada, miks just selle variandi valisid. See aga eeldas, et nad valikut tehes ka analüüsisid, miks eelistasid ühte, teist või kolmandat varianti.*

Kuigi klassiruumi paigutuse muutumise näitaja tundub hetkel teistega võrreldes madal: 2,9, siis ometi on see juba hea tulemus – varasem näitaja oli 1,8 ehk valdavalt kasutasid õpetajad traditsioonilist üksteise selja taha paigutatud pinkide asetust. Muutusi tegid enamasti algklasside või võõrkeelte õpetajad ning sedagi enamasti nii, et lauad paigutati „pesadena“.

Paar aastat tagasi kooli külastanud kriitiliste sõprade tagasiside tõi samuti ühe meie kooli vajakajäämisena välja klassiruumi traditsioonilise paigutuse (Lisa 2): *Nägime Eesti senist tavapäraselt õpikeskkonda – frontaalset koolilaudade paigutust, mis takistas rühmatööd, õpilastepoolset tööjuhendite täpset täitmist, aga samas ka individuaalset juhendamist. (T. Lister ja M. Saks)*

Kuidas oleme nüüd mõne aastaga ikkagi saavutanud tõusu antud valdkonnas? Klassiruumi paigutuse muutmise olulise tõuke saime Huvitava kooli 2016.a sügiskonverentsilt „Õppimise ruum!“, kus arhitektid Kadri Klementi ja Katrin Koov ning Grete Arro Tallinna Ülikoolist rääkisid ruumipaigutuse mõjust õpilase erinevate omaduste ja ka väärtuste arengule. Näiteks toodi välja, et traditsiooniline üksteise taga pingiridades istumine (mis meil oli valdav) kasvatab lastes eelkõige sõnakuulelikkust, konkreetsete käskude täitmist ning pärsib loovust ja iseseisva mõtlemise kujunemist. Sellest esitlusest ajendatuna viisime oma kevadseminaril õpetajatega läbi praktilise õppuse sellest, kuidas ruum ja laudade-toolide paigutus selles õppimist mõjutab. Õpetajad olid ise õpilase rollis ja läbi oma kogemuse analüüsisid, missugune paigutus erinevate õppeprotsessi osade puhul kõige paremini töötab ja mis juhtudel ei ole seda hea kasutada (Lisa 5).

Sügisel on õpetajad seda juba ka õpilastega tundides kasutanud ja häid näiteid teistele tutvustanud. Lisas 6 on toodud näide kahe õpetaja poolt märgitud variantidest, mida ta on ise läbi proovinud. Siia juurde ka õpetajate selgitused: *Oleme sellel õppeaastal muutnud oma klassiruumi paigutust vist rohkem kui terve oma 20-aastase õpetajakarjääri jooksul kokku. Oleme katsetanud palju ja leidnud väga hästi töötavaid variante nii konkreetse aine õpetamisel kui ka mõne üksiku meetodika jaoks. Täie kindlusega võime väita, et kõige parem laudade paigutus kunsti- ja tööõpetuse tundide läbiviimiseks on U-kuju kasutamine. Õpetaja pääseb U keskel kõndides iga last individuaalselt juhendama ja lastel on vaade teistele ehk nad näevad, kuidas teised innukalt tegutsevad, mis motiveerib neidki, kui peaks vahepeal mõni väsimushetk tulema. Ka näeb õpetaja iga lapse emotsioone sellise paigutuse juures kõige paremini. Kui aga on tegemist teema õppimisel sellise protsessi osaga, kus paaris- või rühmatööd vahelduvad individuaalse tööga, on kõige sobivamaks kahe üksteise vastas peegelpildina asetseva F-tähe kujuline paigutus. See võimaldab kiiresti grupe moodustada, kuid individuaalsel töö jättab piisavalt ruumi omaette olemiseks (kogu aeg ei ole keegi sinu poole näoga, nagu „pesade“ kasutamisel).*

Nüüdisaegse või muutuva õpikäsituse indikaatoritest kõige madalamalt hindasid õpetajad seda, et õpilane loob midagi ise teema raames ning et õpilane on aktiivsem kui õpetaja (mõlemaid hinnang keskmiselt 2,7, Joonis 1). Õpetajad on siiski tundides ise veel kõige aktiivsemaks pooleks – juhivad ise protsessi, alustavad ja lõpetavad ise,

annavad ise tagasisidet jne. Selle eesmärgini jõudmiseks, kus õppimine oleks lapse enda initsiatiiv ja õpetaja üksnes suunaja-toetaja, läheb veel aega. Õpetajatega vesteldes selgus aga siiski, et õpilase aktiivsuse suurendamist tundides on varasemaga võrreldes rohkem tehtud – kuigi veel nii-öelda ohje käest ära anda õpetajad ei julge, siis ometi pingutavad nad selle nimel, et õpilasel oleks tunnis huvitav ja ta teeks innuga tegevustes kaasa. Seda kinnitavad nii õpilaste hinnangud tundide huvitavusele: keskmine õpilaste hinnang tundide huvitavusele oli 3,97 (Tabel 1), kui ka õpetajate enda arvamus: õpetajate keskmine hinnang sellele, et õpilasel on tunnis huvitav oli 3,8 (Joonis 1). Positiivsena võib seejuures tuua välja, et mõlemad hinnangud on suhteliselt sarnased.

Tabel 1. Õpilaste tagasiside õpetajatele

|              | Tunnid on huvitavad | Õpetaja õpetab arusaadavalt | Minu suhted õpetajaga on head | Tunnis on kord ja õpimeeleolu | Tundides kasutatakse digitegevusi | Õpetaja hindamis-põhimõtted selles aines on arusaadavad | Õpetaja hindab õiglaselt | Õpetaja leiab võimaluse eraldi õpetamiseks, kui mul ei ole mingi teema selge | Õpetaja leiab minu jaoks vajadusel võimaluse järelevastamiseks | Tunnid algavad õigeaegselt | Tunnid lõpevad õigeaegselt | Kuidas hindad selle õppeaine tunde tervikuna? |
|--------------|---------------------|-----------------------------|-------------------------------|-------------------------------|-----------------------------------|---------------------------------------------------------|--------------------------|------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------------------------------------|
| 4. klass     | 4,18                | 4,53                        | 4,51                          | 4,07                          | 2,58                              | 4,59                                                    | 4,71                     | 4,19                                                                         | 4,41                                                           | 4,51                       | 4,46                       | 4,43                                          |
| 6. klass     | 3,76                | 4,22                        | 4,33                          | 3,82                          | 2,47                              | 4,29                                                    | 4,49                     | 4,16                                                                         | 4,43                                                           | 4,49                       | 4,44                       | 4,06                                          |
| 9. klass     | 4,03                | 4,39                        | 4,56                          | 4,14                          | 2,56                              | 4,42                                                    | 4,54                     | 4,48                                                                         | 4,67                                                           | 4,55                       | 4,61                       | 4,36                                          |
| <b>Koond</b> | <b>3,97</b>         | <b>4,37</b>                 | <b>4,46</b>                   | <b>4</b>                      | <b>2,53</b>                       | <b>4,42</b>                                             | <b>4,57</b>              | <b>4,29</b>                                                                  | <b>4,52</b>                                                    | <b>4,52</b>                | <b>4,5</b>                 | <b>4,27</b>                                   |

Õpilase huvitatust, tema õpimotivatsiooni ja õpirõõmu toetab kindlasti ka see, kas ta saab õpitavast aru, mil määral leiab õpetaja tema jaoks lisa-aega, kui peaks vaja olema talle õpitavat veel eraldi selgitada. Õpilaste keskmine hinnang näitab, et üldiselt saavad õpilased õpetaja selgitustest aru – keskmine näitaja 4,37 ja vajadusel ka leitakse aega õpilasega eraldi tegelemiseks (keskmine 4,29). Ainult keskmist näitajat vaadates võiks justkui rahule jääda, kuid oluline on mõista, et keskmine ei väljenda ju 100%-list pilti koolist. Alati jääb tugevama poole kõrvale nõrgem osa. Seda, et meie koolis on nii häid näiteid kaasaegsete meetodite kasutamisest kui ka arenguruumi teatud õpetajate puhul õppeprotsessi paremaks muutmises, tõid välja ka kooli kriitilised sõbrad – nende tagasid: *Programmi jooksul külastasime palju klasse ja ainetunde. Oli võimalus kõrvalt vaadata tunde, kus õpetajad kasutasid kaasaegseid ning kaasavaid õpimeetodeid, õpilased olid nii õppija kui ka teiste laste juhendaja rollis. Kohati oli tun(ni)d aga niivõrd liigendatud, isegi liialt koormatud erinevate meetoditega ja sellises tempos, kus paljud õpilased jäid paratamatult õpetajast maha. Kokkuvõtvalt võib öelda, et selline erinevate õpimeetodite kasutamine õppeprotsessis on kooli kui terviku mõistes liialt ebaühtlane ja vajaks täiendavaid kokkuleppeid. /.../ Õppimine toimus suures osas tavapärase võtetega. Kohati tekkis tunne, et osa õpilasi jäi tunnitest maha, oli ka märke, et nad seejuures ei mõistnud õpetaja selgitusi. Õpetaja aktiivsust see aga ei vähendanud. (T. Lister ja M. Saks)*

Tagasisideuuringutest saadud keskmiste tulemuste kõrval oleme igal aastal andnud õpilastele võimaluse kirjutada ka täiesti vabalt ja avatult sellest, mida nad tahaksid veel õpetajatele öelda (väljavõtte õpilaste vastustest on toodud Lisas 7). Need laste endi poolt kirja pandud siirad mõtteavaldused on näidanud sama pilti, mille tõid välja ka kriitilised sõbrad ehk et õpetajate väärtushinnangud ja ka õpetajaks olemise oskus on koolis õpetajati üsna erinev. Mõned näited sellest, kus nii nooremad kui vanemad õpilased on väljendanud oma rahulolu õpetajaga – enamasti tunnevad õpilased end hästi nende õpetajate tundides, kes armastavad nalja ja kasutavad huumorit, samuti peetakse oluliseks seda, kui õpetaja leiab nende jaoks aega ning on näha, et ta tõesti hoolib lastest ehk kuulab neid, arvestab nendega, suhtub nendesse kui võrdväärsetesse inimestesse:

*4. kl õpilased on kirjutanud õpetajale (kirjapilt muutmata): Su tunnid väga põnevad !!!!!; Matemaatika meeldib mulle väga, sest õpetaja õpetab nii, et ma saan kõigest aru; Meeldiv et leiad aega lisa aegadeks; Õpetaja on alati nii rõõmsa meelne ja positiivne, see on mullegi nakkav.*

6. kl õpilaste kirjutatu (kirjapilt muutmata): Minu arust on õpetaja X üks kõige paremaid õpetajaid. Ta saab aru laste probleemidest, kui on mingi jama sekkub ta alati ja proovib aidata. Ta poole saab alati pöörduda üks kõik, mis probleemiga ja teda saab usaldada, kui talle rääkida midagi ei pea kartma, et see info levib edasi. Tema tunnid alati huvitavad ja ma saan tundides hästi aru kui ta meile midagi seletab; Ta suhtub meisse kui inimestesse, mitte lastesse, see loeb palju.

9. klassi õpilaste tagasiside on sügavam ja toob välja erinevaid nüansse, mis muudab õpetaja ja tema tegevuse nende jaoks meeldivaks. Taas kord avaldub huumori ja positiivse hoiaku hea mõju ning samuti see, kui õpilane tajub õpetaja hoolivust – head õhkkonda tajutakse sellise tugeva motivaatorina, mis paneb kõik õpilased hakkama ja mis veel olulisem – kõik saavad ka õpitavast aru. Õpilaste mõtted: Mulle meeldib õpetaja koostöö ja suhtlus õpetajaga, et vahel tekib tunnis ka olukordi, kus tervel klassil on lõbus ja tuleb paar nalja, kuid just see on see, mis muudab tunnid huvitavaks; Õpetaja N on suurepärase ja hooliv õpetaja, kelle käitumisest ja olekust on kohe näha, et teda tõesti huvitavad tema õpilased ning nende heaolu ja edu; Õpetaja suudab alati klassis õhustiku nii toredaks ja nauditavaks muuta, et kõik õpilased tahavad alati õppida. Õpetamismeetodid on suurepärase ja pole õpilast, kes teemadest aru ei saaks. Samuti kui mõnel õpilasel on mure, mis ei puuduta alati koolitööd on ta alati valmis aitama probleemi lahendamisel;

Selles vanuses õpilased on juba oma täiskasvanuks kujunemise teel ja nad peavad oluliseks seda, et nende arvamusega arvestatakse, nendega arutletakse laiemalt kui üksnes tunni teema, nii-öelda räägitakse elust. Oluline on ka see, kui õpetaja suhtleb lastega tunniväliselt – näiteks niisama vabalt vahetunnis. Õpilaste mõtted: Tunnid teeb huvitavaks õpetaja enda suhtumine tundi ja see, et ta laseb meil endal palju kaasa rääkida ja teeb palju rühmatöösid. Mängime erinevaid mängu ja õpetaja kuulab meie arvamust; Õpetaja on mind väga palju niiöelda kasvatanud. Ma olen õppinud ise enda aega planeerima ja, et ma teen kõike enda jaoks, mitte õpetajate ega hinnete jaoks. Ta räägib meile vahvaid lugusid elust ja proovib meid alati ka eluliselt õpetada; Õpetajaga on alati huvitav vestelda ja arutada. Samuti on tohutult positiivne see, et õpetaja aktsepteerib ka teiste arvamusi ja on tolerantne; Õpetajaga saab ka vahetunnis juttu ajada ja suhelda.

Hea tunni juures hindavad õpilased väga palju seda, et tunnis oleks sobiv tööõhkkond ehk õpilaste sõnadega oleks tunnis distsipliin, kord ja vaikus – õpetaja, kes suudab seda tagada, on hea õpetaja. Õpilaste mõtted: Õpetaja, kes teeb õpilastest inimesed. Tööpoolest õpetaja suure algustähega. Tema tunnis valitseb range distsipliin: hiljaks ei tohi jääda, õpetaja lõpetab tunni, lärmi ei tohi teha ja igaüks vastutab enda eest. Ometi armastavad tema õpilased teda meeletult. Tõesti, ta peaks olema Eesti asendamatu maavara, sest just tema kastab meie juuri nii, et meist kõrguksid suure ja tugevad puud, mis tormi kestel ellu jäävad. Aitäh!; Õpetaja on iseloomuga ja täpselt nii range, kui vastava klassi jaoks vaja on. Suudab hästi õpetada ka kõige nõrgemaid, kuid seejuures hoida huvitatult ka tugevamad; Muidu on õpetaja väga tore ja omamoodi, mõistev ja arvestav. Kuigi tunnid on ranged, teeb ta ka palju nalja ning suudab tõsised teemad muuta lõbusamateks; X on õpetaja, keda mina tahaks endale õpetama kuni ülikoolini isegi. Ta on imeline, range ja samal ajal väga sõbralik; Ta on väga õiglane ning teeb teema kindlapeale selgeks. Ta on motiveeriv ning toetav. Ta on andud mulle eneseusku ning inspiratsiooni.

Kuigi suurem osa tagasisidest õpetajatele on positiivne, siis leiab vastustest ka selliseid murekohti, mida sügavamalt uurimata ei teaks. Samuti on lapsed teinud õpetajatele ettepanekuid, kuidas võiks teatud probleemolukordi muuta (mõnede ettepanekute puhul on tegemist väga väikeste asjadega, mis tekitab küsimuse, miks ei võinud laps seda õpetajale otse öelda?). Vanuseliselt on murekohad ka erinevad – 4. klassi õpilaste puhul tuntakse puudust põnevatest tegemistest ja sellest, et ei saada kõigest aru:

4. kl õpilaste mõtted õpetajatele (kirjapilt muutmata): Päril hea on loodusõpetus, aga kui kohtade vahetus on tahan mina kõige taga istuda!!! (seal on kuidagi rahustav olla minu jaoks); Kõik on tore, aga mõnikord on tunnid väga igavad, kuid enamasti nad on normaalsed; Mõnikord võiks asju veel üle seletada, sest alati ei saa kõigest aru.

6. klassi õpilased toovad sageli välja ebaõiglustunde seoses sellega, et õpetaja näib eelistavat ühtesid õpilasi teistele, ka õpilaste arvamusega arvestamine on selles vanuses terav teema:

*6. kl õpilaste mõtted õpetajatele (kirjapilt muutmata): Õpetaja võiks õpilastele rohkem vastu tulla; Õpetaja X iseloom ei meeldi mulle, sest kui talle midagi seletada, siis ta ei saa aru ja hakkab kriiskama; Õpetaja hilineb pea-aegu alati tundi, ükskord arutasime klassiga, kas rakendada "akadeemilist veerandit"; Võiks olla õpilaste suhtes mõistvam. Õpetajal ei tohiks olla lemmikõpilasi; Ta on kahes õpilases nii kiindunud ja ainult kiidab neid aga teisi kes teevad ka ilusti tööd ei ütle midagi.*

9. klassi õpilaste puhul on tuuakse samuti välja õpetajatepoolne ebaõiglane suhtumine, kuid nende puhul tuleb ka juba sügavamalt analüüsi ehk jõutakse tõdemuseni, kus kõige alus on õpilase ja õpetaja omavaheline suhe või see, kui hea õpilane keegi on – kusjuures ei hinda ka nii-öelda tubli õpilane õpetajat, kes käitub ebaõiglaselt, kuigi tema kasuks (näiteks jätab õpetaja tubli õpilase mõne rikkumise pärast karistamata, mille puhul iga teine õpilane saaks karistuse). Õpilaste arvamuse mahategemine, oma vaatenurga pealesurumine, õpilaste motivatsiooni pärssimine pidevate monoloogidega teemal, et te ei saa tulevikus hakkama (kusjuures õpetajate endi sõnade kohaselt teevad nad seda just laste motiveerimiseks) – seda kõike panevad õpilased tähele ja kujundavad selle põhjal oma arvamuse õpetajast. Teismeliste puhul on tulnud välja ka seda, kuidas üksainus negatiivne juhtum õpetajaga, võib jätta püsiva ebameeldivustunde selle õpetaja suhtes, eriti siis, kui õpetaja ei tunnista oma eksimust:

*9. kl õpilaste mõtted õpetajatele (kirjapilt muutmata): Õpetaja on mõnikord pahur ning elab seda veidi õpilaste peal välja. Ta on tihti ebaõiglane ning ei mõista õpilasi; Õpetaja paneb märkusi ebaõiglaselt. Nt: kui kaks inimest istuvad tunnis telefonis (ja ta näeb seda), paneb ta märkuse ühele sisse, teisele mitte. Arvatavasti on see seotud isiklike suhetega õpetaja ja õpilase vahel; nt kui mina olen telefonis, siis õpetaja ei keela mind ega midagi tõenäoliselt sellepärast, et olen viieline õpilane; Õpetaja surub oma arvamusi peale, teeb maha teistsuguse arvamusega õpilasi; Ükskord vastama minnes, ütles õpetaja, et mul pole mõtet aega raisata ja õppida- nii hoian enda kui ka tema aega kokku; Õpetaja ei tunnista peaaegu mitte kunagi oma vigu; Tihti kulutab õpetaja liiga suure osa tunni ajast moraali lugemisele, enamasti õpilaste tuleviku või puudulike teadmiste osas. Arvan, et selline arvamused avaldus on üksikul korral positiivse mõjuga, kuid igapäraselt seda vaja poleks. See aeg tulekski kulutada otseselt õpetamiseks.*

Õpetajate väärtushinnangute ja arusaamade ühtlustamiseks oleme päris mitu aastat koolis tööd teinud – meil on käivitatud erinevaid töörühmi, tehtud ühisprojekte, viidud läbi ühistegevusi – kaasamine ja koostöö on olnud meie kooli kaks väga olulist märksõna. Miks meie senised pingutused ei ole siis 100%liselt vilja kandnud? Miks ei ole siis kõik õpetajad sugugi ühtselt mõistvad ja hoolivad? Eks põhjusi selles osas on mitmeid. Peamine põhjus on aga see, et ega me kohe alguses ei saanudki aru, et meil midagi valesti on. Kõik protsessid koolis toimusid ju väga hästi. Kooli positiivne areng ja muutumine on olnud vägagi märgatav. Alles siis, kui me teadlikumalt (nii läbi kriitiliste sõprade tagaside kui oma kooli õpilaste antud tagaside analüüside) hakkasime sellesse teemasse süvenema, oleme paremini mõistnud, millise kännu taha on teatud murekohad pidama jäänud ning nüüd saame ka asuda konkreetsete lahenduste leidmisele.

Kooli direktori mõtted antud teemal: *Väärtuskasvatusega teadlikumalt tegelema hakates keskendusime ikka suuresti õpilastega seotud tegevustele, sest õpilane on koolis kõige tähtsam ja kool ongi õpilase jaoks. Kuid mida aastaid edasi, seda enam hakkasime nägema, et tegelikult oleme ühe olulise grupi jätnud tähelepanuta – ja selleks on õpetajad. Ilmselt eeldasime juhtkonnana, et õpetajad tulevad ise kõigega kaasa. Me ju arutame asju ühiselt, püstitame koos eesmärgid, valmistame tegevusi ühiselt ette ja viime neid meeskonnana läbi. Ning see kõik on toimunud ja toimib praegugi suurepäraselt. Kui aga otsustasime minna suure pildi sisse, siis mõistsime, et valdav enamus õpetajatest ehk nii-öelda kriitiline mass on tõepoolest meie ühises väärtusmaailmas kaasas, kuid sugugi mitte kõik. Selle tõdemuseni jõudmine tõi ka*

*arusaamise sellest, et kui üldiselt öeldakse, et muutuste sisseviimisel organisatsioonis piisab kriitilise massi kaasatulekust, siis väärtuste puhul sellest ei piisa. Ei piisa sellest, et suurem osa õpilasi on meie koolis õnnelikud – me ju tahame, et kõik oleksid. Seega, kui koolis on kasvõi üks õpetaja, kes ei toeta ühiseid väärtusi, jääb alati oht, et mõni õpilane (või kolleeg) võib seetõttu kannatada. Koolijuhina sain aru, et niisamuti nagu iga õpilaseni jõudmine suures koolis eeldab teadlikku pingutust, siis ka iga õpetajani jõudmine peab olema koolijuhi omaette eesmärk. Täiskasvanud inimese puhul on isegi pisut raskem kui lastega, sest mõnikord ehitab täiskasvanu endale justkui kasti ümber ja sinna sisse on väga raske pääseda. Just selle esimese lahtisema laua leidmine selles kastis, mille kaudu oleks võimalik õpetajani jõuda, on osutunud minu kui koolijuhi jaoks kõige keerulisemaks ülesandeks.*

Õpetajad Eesti koolides on traditsiooniliselt harjunud töötama igaüks oma klassis nelja seinaga ja ühised kokkupuutepunktid on vähesed. Seda, et õpetajad üheskoos pedagoogilistel teemadel arutleksid, ühiselt õpiksid, esineb harva. Sama ka meie koolis. Aga just selliste ühiste õppimiste vähesus takistab väärtusalast arendustööd. Sellest tulenevalt otsustasime suurendada õpetajate omavahelist pedagoogilist suhtlust õpikogukondade süsteemi rakendamisega koolis – millest on pikemalt juttu järgneva aspekti kirjelduse juures.

Lisaks uuendasime ka õpetajate ja juhtkonna arenguestluste vormi. Nimelt otsustasime arenguestlused muuta pigem koostöövestlusteks, kus põhirõhk on õpetaja rollil kooli ühtse meeskonna liikmena. Nii liigub fookus enam väärtusalastele küsimustele (vähem on pelgalt õppetegevuse ja täiendkoolitusega seotud arutelu). Nende vestluste puhul reflekteeritakse ka õpilaste poolt antud tagasiside teemadel. Iga õpetaja saab õpilastelt tema kohta antud tagasiside isiklikult oma e-posti aadressile, nii et keegi teine (peale kooli juhtkonna) seda ei näe. Kui õpilased seda tagasisidet kirjutavad, ei viibi õpetaja nende juures – seda viib läbi laste jaoks neutraalne isik (õppejuht) – selline süsteem on muutnud õpilased oma tagasiside andmisel avatumaks. Seega saab laste poolt kirjutatu põhjal sügavamalt vestelda õpetajaga laste poolt välja toodud probleemidest ja otsida ühiselt neile toimivaid lahendusi. Koostöövestluse läbiviija saab ka õpetaja käest uurida võimalike põhjuste või arusaamade kohta, mis on ühe või teise käitumise taga ning saadud info põhjal on parem toetada õpetajat.

## **Aspekt 2. Aineõpetajad teevad omavahel koostööd**

Aineõpetajate koostöö vormid on meie koolis olnud traditsioonilised – ühe aine õpetajate koondumine ainekomisjonidesse, teatud kindla temaatikaga seotud töörühmade moodustamine (näiteks hindamise uuendamiseks, arengukava koostamiseks jne), samuti tegutseb koolis juba viimased 13 aastat arendusnõukogu, kuhu kuuluvad erinevate ainete esindajad, tugipersonali ja kooli juhtkonna esindajad ning käesolevast õppeaastast ka õpikogukondade juhid.

Õpikogukondade süsteemi otsustasime koolis rakendada eelkõige selleks, et suurendada õpetajate omavahelist pedagoogilist arutelu ja seeläbi ühtlustada ja samal ajal ka kaasajastada nende arusaamu õpetamisest ja õppimisest ning kooli ühistest väärtustest. Õpikogukondade tegevuses kasutame probleemolukordade analüüsil LP-mudelit – nimetus tuleneb selle päritolumaa ehk norrakeelsest *väljendist Læringsmiljø og Pedagogisk analyse* ehk Õpikeskkond ja pedagoogiline analüüs (Nordahl, 2005). Mudel on pärit Norrast ja selle kõige olulisemaks põhimõtteks on see, et me ei saa muuta last, kuid me saame muuta keskkonda lapse ümber. LP-mudeli rakendamine koolis eeldab teatud muutust õpetajate mõttemaailmas ja hoiakutes ehk individuaalsest õpetajast liigutakse õpetajate kogukonnani. See on koos tegutsemine ühiselt püstitatud eesmärgi nimel, kus 'meie' on suurem kui üksikute 'minade' summa. Senised uuringud on näidanud, et LP-mudelil on potentsiaali toetada sellise muutuse läbiviimist koolis. (LP-mudel, 2016)



Õpikogukondade positiivset poolt rõhutasid ka kooli kriitilised sõbrad (Lisa 2):

*Õpetajate omavahelise koostöö parimaks näiteks on Teie Koolis LP meeskonnad, mis toimivad eelkõige edukalt noorte ja probleemidega õpetajate abistamiseks, mentorluseks pikemas ajaperspektiivis. /.../ Selline oma kooli sees õpetajate pikaajaline praktiline koosõppimine on hädavajalik, kuna isegi konsultantide kohalkäimine ja nõustamine ei kindlusta probleemidele parimat lahendust, mille võtmekohtade leidmiseks on vaja oma kooli konteksti tundmist ja konkreetset infot. (M. Saks ja T. Lister)*

LP-mudeli tööpõhimõte seisneb selles, et kõik kooli õpetajad jagunevad rühmadesse, kus arutatakse erinevaid pedagoogilisi väljakutseid, millega kas õpetajad või kool tervikuna igapäevaselt silmitsi seisavad (näiteks juhtumid, kus õpilase käitumine takistab tal vajalike õpitulemuste saavutamist või olukord, kus õpetaja ei mõista, miks tema poolt rakendatavad õppemeetodid ei vii soovitud tulemini või kooli üldist elu ja arengut puudutavad küsimused jne). Õpikogukondade töö raames viivad õpetajad läbi väiksemaid uuringuid, analüüsivad teoreetilist kirjandust, külastavad oma rühma kolleegide tunde, et vaadelda õpetaja tegevust ning samuti õpetaja-õpilaste interaktsiooni ja kõigi nende tegevuste põhjal määratletakse vajalikud meetmed käsitlusel oleva pedagoogilise probleemi lahendamiseks, sh on ka ettepanekud õpetajale tema tegevuses muudatuste tegemiseks. Põhjalikumalt on LP-õpikogukondade süsteemi käivitamist, õpikogukondade töö ülesehitust ja analüüsitud mudeli kasutamist – kogu protsessi plusse ja miinuseid – kirjeldatud meie kooli väärtuskasvatuse 2015. a konkursitöös ([http://lingid.ee/LP\\_vaartuskasvatus\\_2015](http://lingid.ee/LP_vaartuskasvatus_2015)). LP-mudeli tööpõhimõtete kohta on meie õpetajate kaasabil koostatud ka õppevideo (<https://youtu.be/Y8BudCwbDTc>)



LP-õpikogukonnad on nüüdseks tegutsenud kolm aastat. Esimesed positiivsed muudatused on tänu sellele koolis tunda – tihenenud on õpetajate omavahelised suhted, õpetajate austus üksteise töö vastu on tõusnud, mis omakorda on mõjutanud ka õpetajate usaldust kolleegide poolt neile antud nõuannete suhtes. See kõik on loonud hea aluse nii väärtushoiakute kui õpetajate pedagoogiliste arusaamade ühtlustamiseks. Õpikogukonna juhtide poolt välja toodud tagasisidest tuli välja, et kolme aasta möödudes oli õpikogukonna liikmete vaheline suhe muutunud väga lähedaseks – isegi sõprussuhte tasandini, mis aga juhtide sõnul muutus omakorda pidurdavaks, sest sõprussuhete puhul ei oldud enam nii vabad konstruktiivse kriitika edastamisel kolleegile (mis on aga üks õpikogukondade tugevustest). Sellest tulenevalt otsustasime viia sisse muutused õpikogukondade koosseisudes ehk moodustasime uued rühmad. Missugused on uutes rühmades toimima hakkavad protsessid, selgub käesoleva õppeaasta lõpuks. Algas aga oli tunduvalt sujuvam, kui õpikogukondade esmakordsel käivitamisel. Seega loodame ka tulemustes märgatavat hüpet kvaliteedis.

Õpetajate omavaheline koostöö tõuseb tugevalt esile ka erilises õppevormis, mida oma koolis rakendame – projektinädalatel, mis oma olemuselt on täielikult lõimitud õpe: kaks korda õppeaastas traditsioonilisi õppetunde ei toimu, õpilased töötavad 3-4-liikmelistes meeskondades, õpe lähtub terve nädala ühest konkreetsest teemast ja kõik õppeained on integreeritud sellesse teemasse. Sellise suure muutuse käivitamine koolis tõi tugevalt esile õpetajate erineva suhtumise muutustesse ning pani proovile juhtkonna muutuste juhtimise oskuse ja kannatlikkuse, kuid nüüdseks saavutatud tulemus kinnitab, et kogu see pingutus oli igal juhul seda väärt. 2017. aastal tunnustati meie tööd ka sellega, et projektinädalad valiti Tartu aasta teoks hariduses (<https://www.tartu.ee/et/aasta-opetaja#2017>).

Projektinädala ettevalmistamise käigus peavad õpetajad palju ühiselt töötama. Ühe paralleeli (näiteks kõik 7. klasside õpetajad) kogunevad esmakordselt juba 3-4 kuud enne projektinädala toimumist, et arutada sobivat ühist teemat, millele nädal üles ehitada. Edasi kohtutakse juba iga kuu ühel või kahel korral, et nii sisulised kui ka nädala korralduslikud küsimused paika panna. Kui õpetaja õpetab näiteks 5., 6., 7. ja 9. klassis, siis osaleb ta kõigi nelja paralleeli kõikidel kogunemistel, mis omakorda tähendab väga suure hulga kolleegidega koos töötamist. Algul oli õpetajatel probleeme kõikide kolleegide kaasamise ja nende arvamuste avaldamisega, kuid mida aeg

edasi, seda sujuvamaks on koostöö muutunud. Õpetajate endi sõnul on sellele kaasa aidanud kooli üldine koostöine õhkkond, mida eelkõige toetab just õpikogukondade rakendamine.



Õpetajate koostöö värskemaks vormiks on kahe õpetaja oma initsiatiivil sisse viidud pilootalgatus, kus õpetajad rakendavad ühisõpetamise ehk *team-teaching*'u põhimõtteid ning viivad koos õppetööd läbi kahele klassile korraga (ehk kokku 48 õpilasele). See on esimene selline suur õpetajate endapoolne algatus, mis näitab, et meil on õpetajaid, kes on valmis koostöös kolleegiga võtma initsiatiivi, viima ellu, analüüsima ja looma midagi täiesti uut meie kooli jaoks. Esimeste kogemuste põhjal on nad toonud välja sellise õpetamisvormi plussid ja miinused:

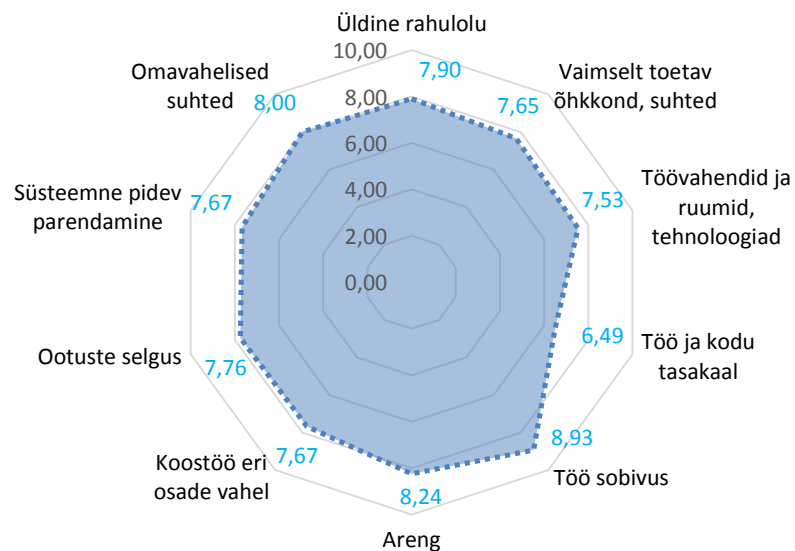
- **PLUSSID:** head võimalused iseõppimiseks, mööbli erinev paigutamine, töö diferentseerimine, ettevalmistuseks kulub tavapärasest vähem aega, suhtlemine kaasõpilastega, rühmatöö, analüüs erinevate õpilaste vahel, töötada saavad inimesed, kes sobivad kokku ja on sarnase mõtteviisiga, pidev areng, loomingulisus, loomine, võimalus katsetada
- **MIINUSED:** sellise laste arvu peale võiks olla rohkem õpetajaid, ruumi võiks olla suurem, tegemist uue asjaga – ei oska kõike ette näha, kogemuste vähesus, koolitusvajadus, suurem laste hulk põhjustab harjumatu suuremat suminat klassis, lastevanematega eeltöö jäi kevadel väheseks

Hea on selle kogemuse juures see, et tegemist on õpetajatepoolse ehk alt-üles liikunud innovatsiooniga. Teisest küljest on see algatus omamoodi tekitanud teatud pingeid, mida enamasti on märgata konkureeriva kogukonna puhul, sest teistel õpetajatel ei ole ette näidata selliseid suuri uuendusi ning mõned neist võivad tunda end vähemväärtuslikena. Selle vältimiseks,

vähendamiseks viisime koolis läbi meeskonnatöö koolitusi. Kirjutasime projekti, mis sai ka rahastuse: „Konkurendist koostööpartneriks ehk ühtse meeskonna loomine Tartu Kivilinna Koolis“. Selle käigus juhendasid meid koolitusfirma Mastery OÜ koolitajad Merike Mitt ja Margo Mitt (Lisa 8).

Projekti käigus viidi ühe osana läbi koolitus meeskonnatöö põhialustest ja vajalikest pädevustest kogu kooli õpetajatele. Hilisemat analüüsi tehes (tagasiside õpetajate eneseanalüüsides ning koostöövestlustelt direktori ja õppejuhtidega) selgus, et õpetajad hindasid väga kõrgelt koolitusel toimunud erinevaid aktiivõppel põhinenud koostööülesandeid, kus õpetajad pidid oma tavapärasest mugavustsoonist välja tulema ning loominguliselt tegevustes kaasa lööma. Samuti andis koolitus oskuse analüüsida oma ja rühma koostööoskusi, näitas, et tunnustamise rolli koostöös on olulisel kohal ning võimaldas õpetajatel välja tuua kõigile olulisi ühiseid väärtusi. Ühe osana koolitusest andsid õpetajad tagasisidet erinevatele koolielu komponentidele, mille tulemusena valmis Tartu Kivilinna Kooli ELURATAS ehk organisatsiooni rahulolu-diagnostika.





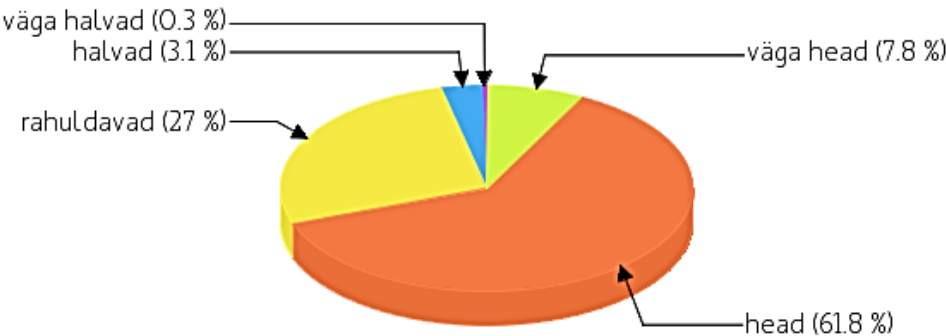
Joonis 2. Meeskonnakoolitusel koostatud organisatsiooni rahulolu-diagnostika (Merike ja Margo Mitt'i materjalide põhjal)

Selle eluratta koostamine ning sellega kaasnev analüüs andis meile head tagasisidet õpetajate omavahelisest suhtlusest. Positiivne oli see, et kõik näitajad olid suhteliselt kõrged (hinnati 10-palli skaalal). Kõige kõrgemalt hinnati töö sobivust (8,93), arengut (8,24) ja omavahelisi suhteid (8,0). See tähendab, et meie koolis on valdavalt õiged inimesed õigel kohal. Heade suhete kujunemist on kindlasti toetanud ka õpikogukondade rakendamine koolis, mis on loonud uusi suhtlusliine ja lähendanud õpetajaid üksteisele. Kõige madalamalt hinnati töö ja kodu tasakaalu (6,49), mis näitab, et kui õpetaja tahab tööd südamega teha, tuleb see paratamatult koju kaasa. Eks selles osas tuleb kooli juhtkonnal mõelda, kuidas anda õpetajatele rohkem aega kodule ja kodustele pühendumiseks.

Kui koolis toimib kõik hästi, võib olla oht, et töötajate pingutust võetakse iseenesest mõistetavana ning seda erilist ei osata enam märgata. Kiitus ja tunnustus on seetõttu olnud ikka ja jälle meie erinevate kogunemiste märksõnadeks. Lisaks oleme koolis teadlikult jaganud erinevatele õpetajatele teatud vastutust nõudvaid ülesandeid, mis omamoodi on ka tunnustus ja märk usaldusest. Kindlasti vajavad aga õpetajad ka igapäevaselt aeg-ajalt lihtsalt head sõna ja kiitust selle eest, mida nad tavalistel päevadel lapsi õpetades teevad.

*Kooli direktori mõtted: Kõik me vajame tunnustust – nii lapsed kui täiskasvanud. Laste tunnustamisest oleme palju rääkinud ja kõik me püüame seda teha (kuigi ka selles osas on kindlasti arenguruumi). Täiskasvanute puhul kipub tööandjatel tulema sageli sisse hoiak, et kui ma töötajale otseselt ühtegi märkust ega tööalast etteheidet ei*

tee, siis järelikult olen tema tööga rahul ja see ongi kiitus. Või isegi kui sellist hoiakut ei ole, ei osata või ei suudeta alati leida aega töötaja tugevuste ja heade saavutuste märkamiseks. Õpetaja töö puhul võib sageli klassis tehtav väga suurepärane tegevus jääda märkamata. Tähele pannakse ainult seda, mida justkui tehakse lisaks tavapärasele õpetajatööle ehk nii-öelda väljaspool klassiruumi. Eriti siis, kui õpetajaid on palju, nagu meil üle 60, on üsna keeruline olla kursis kõigega, mis klassides toimub. Selleks, et märgata iga õpetajat, on vaja võtta eraldi aega, on vaja eraldi sellele mõelda. Päril head süsteemi ei ole ma suutnud selleks välja mõelda. Meil küll on koolis õpetajate tunnustussüsteem, aga see hõlmab rohkem selliseid formaalseid valdkondi – head igapäevatööd see ei kata. Järelikult tuleb eeloleval aastal selle peale teadlikumalt mõelda ja otsida võimalusi õpetaja märkamiseks.

| VALDKOND                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | KOOLIKESKKOND |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|---------|----------|------|--------|------------|-------|------------|------|--------|-------|--------------|-------|
| <b>Aspekt 1. Toetatakse hea emotsionaalse õhkkonna loomist tundides ja tunnivälisel ajal</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |               |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| <p>Hea emotsionaalse õhkkonna aluseks on head suhted. Suures koolis on suhete hoidmine ühest küljest hädavajalik ja teisest küljest suhteliselt keeruline teostada. See eeldab teadlikku tegevust ja suhete toimivuse pidevat analüüsi. Seepärast oleme ka oma sisehindamises ühe valdkonnana pidevalt analüüsinud suhteid nii kooli kui klassi tasandil (väljavõtte uuringu tulemustest on esitatud Lisas 9).</p> <p>Õpilased hindavad suhteid koolis tervikuna headeks (61,8%) või väga headeks (7,8%) (Joonis 2). Samas aga on enam kui 3% õpilasi, kelle arvates suhted koolis on halvad või väga halvad.</p> |               |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
|  <table border="1"><caption>Õpilaste hinnang suhetele koolis</caption><thead><tr><th>Hinnang</th><th>Protsent</th></tr></thead><tbody><tr><td>head</td><td>61,8 %</td></tr><tr><td>vähem head</td><td>7,8 %</td></tr><tr><td>rahuldavad</td><td>27 %</td></tr><tr><td>halvad</td><td>3,1 %</td></tr><tr><td>vähem halvad</td><td>0,3 %</td></tr></tbody></table>                                                                                                                                                               |               | Hinnang | Protsent | head | 61,8 % | vähem head | 7,8 % | rahuldavad | 27 % | halvad | 3,1 % | vähem halvad | 0,3 % |
| Hinnang                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Protsent      |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| head                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 61,8 %        |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| vähem head                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 7,8 %         |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| rahuldavad                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 27 %          |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| halvad                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 3,1 %         |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| vähem halvad                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 0,3 %         |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |
| <p>Joonis 3. Õpilaste hinnang suhetele koolis</p> <p>Hea on tõdeda, et üldises foonis on koolis suhted hästi toimivad, kuid oluline on keskenduda nendele, kes ei tunnetä, et koolis oleks hea emotsionaalne õhkkond ehk siis nendele 3%-le, kelle hinnangul ei ole koolis häid suhteid. Selleks, et jõuda konkreetse probleemi uuriti lähemalt sama küsimust klasside lõikes (Tabel 2).</p>                                                                                                                                                                                                                      |               |         |          |      |        |            |       |            |      |        |       |              |       |

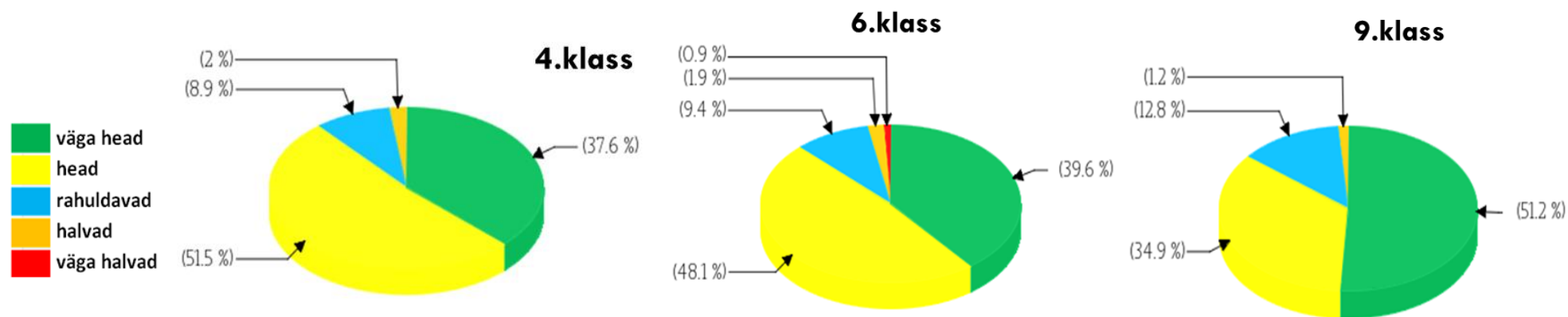
Tabel 2. Õpilaste hinnang suhetele koolis küsitletud klasside lõikes

|                               | väga head     | head           | rahuldavad     | halvad        | väga halvad   | Keskmine    |
|-------------------------------|---------------|----------------|----------------|---------------|---------------|-------------|
| <b>4. klass</b> (101 vastust) | 3.96 %        | 64.36 %        | 27.72 %        | 2.97 %        | 0.99 %        | 3.67        |
| <b>6. klass</b> (106 vastust) | 7.55 %        | 54.72 %        | 33.96 %        | 3.77 %        | 0 %           | 3.66        |
| <b>9. klass</b> (86 vastust)  | 12.79 %       | 67.44 %        | 17.44 %        | 2.33 %        | 0 %           | 3.91        |
| <b>Koond</b>                  | <b>7.85 %</b> | <b>61.77 %</b> | <b>26.96 %</b> | <b>3.07 %</b> | <b>0.34 %</b> | <b>3.74</b> |

Klasside lõikes vaadeldes on näha, et väga halvaks hindavad suhteid koolis 4. klassi õpilased. Halvaks hindasid üsna sarnases ulatuses kõik uuritud klassid.

Võrreldes õpilaste hinnangut suhetele kooli tasandil üldiselt ja oma klassi tasandil konkreetselt (Joonis 3), on tulemused aga teistsugused – väga halvaks hindavad suhteid klassis 6. klassi õpilased (0,9%, mis tähistab ühte õpilast). Halvad on suhted 4. ja 6. klassis 2% õpilaste arvates, 9. kl aga 1,2% õpilaste hinnangul. Samas hindavad kõikides klassides enam kui 80% õpilastest suhteid klassides heaks või isegi väga heaks, mis on kindlasti väga positiivne tulemus.

Seega on märgata, et klassis olevad suhted on õpilaste arvates paremad kui koolis tervikuna. See võib tuleneda sellest, et negatiivsetest tegudest räägitakse koolis laiemalt rohkem kui positiivsetest, mistõttu võivad lapsed tajuda üldisi suhteid koolis halvematena kui konkreetseid suhteid oma klassis.



Joonis 4. Õpilaste hinnang suhetele klassis

Tagasiside küsitlused on koolis üles ehitatud nii, et tulemusi on võimalik analüüsida kuni konkreetse klassi tasandini välja. Analüüsidest õpilaste tagasisidet suhetele klassis selgusid konkreetset klassid igas paralleelis, kus hinnangud suhetele olid madalamad kui teistes.

Antud üldisest statistilisest tagasisidest jääb kooli emotsionaalse õhkkonna hindamisel kindlasti väheks. Loomulikult on meil hea meel, et suure osa laste arvates on suhetega koolis ja klassis hästi, kuid oluline on jõuda iga lapseni. Seetõttu otsustasime uurida nende tulemuste kõrval ka teisi allikaid. Eriti just probleemsete valdkondade väljaselgitamise osas, sest selleks, et igal lapsel oleks koolis hea, tulebki loomulikult toetada neid valdkondi, mis juba hästi toimivad, kuid samas pöörata tähelepanu ka murekohtadele.

Esmalt otsustasime selgitada välja, missuguste probleemidega pöörduvad õpilased kooli psühholoogi poole (Lisa 10). Psühholoogi koostatud ülevaade tõi välja, et õpilased vajavad tuge juba kohe kooli alustades, sest probleemid 1. klassis on isegi teravamad kui 2. ja 3. klassis. Nimelt ilmneb 1. klassi õpilaste vahel sageli konflikte, isegi vägivaldseid. Peamiseks põhjuseks on nende nõrgad sotsiaalsed oskused. Mitmed neist üle kooliläve astuvatest pisikestest õpilastest ei oma oskusi uue olukorra, uute inimeste, uute suhetega toime tulemiseks. Teiseks kriitiliseks perioodiks on 5.-7. klass. Teismee algus, oma mina avastamine, isiksuse kujunemine tekitab paratamatult kokkupõrkeid. Lisaks hakkab olulist rolli mängima sõpruskond, liidrid – määravaks saab noorte iidoliks kujuneva juhi mõju, mis sõltuvalt tema poolt kantavatest väärtustest võib olla kas positiivne või negatiivne. Selle mõju püsivust näitab seegi, et kooli viimasel perioodil (8.-9. klassis) jäävad varasemalt loodud mõjud püsima ja suuri suunamuutusi selles perioodis enam ei esine.

*Psühholoogi kokkuvõtlik arvamus: Kõige rohkem omavahelisi suhteprobleeme on tüdrukutel. Samas poisid on kõige suuremad kiusajad. Üldjuhul poistel omavahelisi tülisid pole, vaid pigem lihtsalt ei suhelda. Tüdrukute puhul aga suheldakse, öeldakse kergekäeliselt solvanguid ning solvatakse ise kergesti. Kui küsida millisest perioodist tuleb kõige rohkem infot negatiivsete omavaheliste suhete kohta ongi see 6. – 7. klasside suhted ning püsima jäänud 8. klasside suhted. Üldjuhul 9. klassides ollakse liiga keskendunud edasiõppimisele ning klassi lõpetamisele, et omavahelistele konfliktidele panustada.*

SA Innove on viimasel paaril õppeaastal viinud läbi rahulolu-uuringuid 8. ja 11. klassi õpilastele. Põhikoolina oleme meie olnud valimis 8. klassiga. Antud uuringu eesmärgiks on hinnata koolikeskkonda: rahulolu kooliga, õpetajatega, suhetega. Lisaks kogutakse tagasisidet ka põhjuseta puudumiste kohta. Uuringu läbiviijad on ise toonud välja, et „rahulolu kohta saadud tulemused väljendavad õpilaste koolis toimetuleku emotsionaalset külge ning aitavad märgata õpilaste puhul enam levinud probleemide valdkondi (nt seoses õpetajate või kaaslastega läbisaamisega)“ (Lisa 11).

Eelmisel aastal läbiviidud uuringu tulemused näitasid, et õpilaste rahulolu kooliga on keskmine (6,4 10-palli skaalal), samuti õpetajatega (7,5 10-palli skaalal). Mõlemad näitajad olid kõrgemad kui keskmine tulemus Eesti koolides. Üsna tõsiseks aga tegi meid tulemus õpilaste rahulolu osas suhetega, mille näitaja oli küll 8 10-palli skaalal, kuid mis jäi Eesti keskmisest näitajast madalamaks ning kvartiilide lõikes paigutus meie kool kõige madalamalt suhetega rahulolu hinnanud koolide hulka ehk 1. kvartiili (Lisa 11). Kui kõrvutada siia kooli psühholoogi hinnang, et 8. klassis väljenduvad peamiselt juba varasemast perioodist tekkinud vastuolud, siis oli selge, et suhete parendamine tuleb kindlasti seada üheks eesmärgiks, mille konkreetsemalt tegelda – sellest tulenevalt seadsimegi suhted erinevatel tasanditel oma õppeaasta eesmärgiks (Lisa 1).

Tagasiside või rahulolu küsitlused annavad küll üldise pildi, kuid ei too alati välja probleemi sügavamat sisu ega tagamaid, mis probleemi võivad põhjustada või seda alles hoida. Süvitsi asja olemuseni jõudmiseks otsustasime lasta õpilastel vabas vormis oma mõtteid antud teemal väljendada. Selle ülesande võtsid enda peale kooli eesti

keele ja kirjanduse õpetajad, kes palusid 6.-9. klassi õpilastel kirjutada sellest, kuidas nemad hoiavad häid suhteid, mis nende arvates võib suhteid kahjustada või on juba kahjustanud. Väljavõtted laste kirjutistest on esitatud Lisas 12.

#### SUHTED KAASLASTEGA

Laste lugudes välja toodud heade suhete hoidmiseks vajalikud omadused-tegevused võib jagada kolme suuremasse rühma (Joonis 5):



Joonis 5. Heade suhete tagamiseks vajalike omaduste-tegevuste rühmad

Grupi toimivust toetavatest väärtustest toodi peamiselt välja: üksteise aitamine, usaldamine ja usaldusväärne olemine, teistega arvestamine, kaaslaste kuulamine, sõbralik käitumine. Näiteks kirjutasid õpilased: *Minu suhe koolikaaslastega püsib heana siis, kui üksteist klassis aitame ja mitte ei vea alt. Näiteks kui toimub rühmatöö ja kõik liikmed täidavad oma osa, siis saavad kõik omavahel hästi läbi; Näiteks tuleb valida ekskursiooni klassiga nii et kõigi tahtmised saavad arvestatud ning kõigi rahalised probleemid saaksid lahendatud tiimitöoga; tunnen huvi teiste elust ning püüan sõbralik olla. Nt kui minult küsitakse abi, siis aitan. Isegi kui mul on halb tuju, siis ei vasta teisele halvasti ning püüan positiivseks jääda; ....kui mina arvestan teistega ning nemad minuga. Tuleb alati kuulata ka teiste arvamusi ning seisukohti, sest klass on üks suur tiim, kus kõik abistavad üksteist.*

Häid suhteid toetavad ka erinevad ühised ettevõtmised või tegevused: ühine hobi või huvi (näiteks sarnase muusika kuulamine), tihedam suhtlemine, jagamine (muljete, kogemuste jm), ühised arusaamad, ühised ettevõtmised (ekskursioonid). Näitena laste mõtteid: *Näiteks ekskursioonidel käimine on minu meelest muutnud meie klassi ühtsemaks ja suhteid paremaks; ...ning jagame omavahel muljeid; Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks kindlasti sarnased huvid; Heaks muudab minu*

*suhted see, kui on koolikaaslastega ühesugused vaated ja huvid. Nt: on mul kellegagi ühine huvi raamatute vastu. Kui nad on lugenud samu raamatuid, siis saame neid arutada, sama on spordiga, seega ühised huvid liidavad mind; Ma tean, et mu suhted sõpradega on head alles siis kui ma julgen jagada nendega nii oma muresid kui ka rõõme ning ei häbene millegi ees.*

Õpilased nimetasid eraldi ka teatud positiivseid iseloomuomadusi, mis aitavad samuti heade suhete kujunemisele kaasa. Kõige enam toodi välja huumorimeelt. Inimesega, kes hindab nalja ja kellega on lõbus, on kergem suhelda. Samuti toodi välja, et heade suhete puhul ollakse üksteisele avatud. Hea oli näha, et osa lapsi töid välja ka tasakaalukuse ehk oskuse oma emotsioone kontrollida (mis teismeeas on kindlasti oluline). Samuti nimetati palju hoolivust, mis on heade suhete üks alustalasiid. Mõned näited laste kirjutistest: *Suhete arendamisele aitab kaasa ka mõistlik huumor. Paljudele minu klassikaaslastele ja minule on tähtis huumor ja naljad; Meil on koos lõbus, me suudame koos töötada ning aktsepteerime kõik üksteist; Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks mitte ruttu närvi minemine, hoolivus teise vastu, toetus erinevates olukordades ning hea nõu; Ma oskan hästi suhelda ja olen ka huumorikas, mul on lihtne leida häid kaaslasi.*

Veel mõned mõtted, mis tulid laste lugudest välja. Näiteks töid üks 6. klassi ja üks 7. klassi tüdruk välja selle, et väikeste positiivsete märkuste või komplimentide tegemine aitab hoida häid suhteid: *Olen märganud ka, et suhted omavahel võib veel paremaks muuta näiteks komplimentide ja väikeste positiivsete märkuste tegemine; Häid suhteid saan luua kellelegi kasvõi komplimenti tehes, kuid tihti on lihtsam inimesena kellegagi lihtsalt vestlemine.*

Oluliseks peeti ka seda, et sõbrad ei rivaalitseks sõpruse pärast, et ei tekiks kellegi nii-öelda omamise tunnet, vaid osataks hinnata seda, et mu sõbral võib veel sõpru olla: *Hea on ka see, kui sõber suudab ennast mitme sõbra vahel jaotada nii, et keegi üksi ei jääks.*

Huvitav oli lugeda ka ühe 6. klassi poisi loost, et heade suhete hoidmisel on oluline olla sina ise, kuid samas osata teatud hetkel kohanduda ka teistega: *Heaks muudab mind see, kui ma oskan olla mina ise ja vahepeal teha seda, mida mu koolikaaslased teevad, nt kuulata sama tüüpi muusikat.*

Mis võib või on õpilaste arvates suhteid kahjustanud?

Grupi tasandil mõjub suhetele halvasti kindlasti see, kui üks panustab rohkem kui teised, kui grupis tekib killustatus ja grupi koostöö on halb. Näide: *Kui aga juhtub vahel meil klassis na nii, et ainult üks õpilane panustab tööle (mul on juhtunud nii), siis võib hiljem nende inimestega konflikte tekkida; Halbu suhteid iseloomustab näiteks killustatus ning halb koostöö.*

Suhteid halvendavad ka võitlused liidrikoha pärast (mida teismeliste puhul tuleb sageli ette), kui üks õpilane tahab teistest parem olla. Samuti takistab häid suhteid tõrjuv hoiak, ülbitsemine ja teistele halvasti ütlemine. Näited: *Halvaks muudab minu suhted see kui on palju ülbitsemist ning olemine, et vahel on tunne, et mina tahan teistest parem milleski olla ning kõik peavad ainult minu tahtmist mööda käima; Kui ma olen tõrjuv ja ütlen tihti teistele halvasti, siis muutuvad ka minu suhted teravamaks ja pingelisemaks.*

Liidri mõju või klassi üldine hoiak oli nähtav ka laste lugudest. Näiteid: *Mõned meie klassis arvavad, et kiusamine teeb neid lahedaks, tegelt teeb see hoopis nõmedaks; Klass kus mina õpin on otseselt nii õpilaste kui ka õpetajate kiusamise vastu ja me püüame üheskoos näidata, et selline käitumine ei ole normaalne ja lahe.*



Õpilased ei hinda ebaausust, valetamist. Häid suhteid on rikkunud solvamised, kadetsemised ja teisega mitte arvestamised. Samuti taunitakse seda, kui kaaslased sinust ei hooli või kui inimesed, keda pead oma sõpradeks, sinu üle rumalaid nalju teevad või taga räägivad. Näited: *Mulle ei meeldi valetajad, ebahoolivad, kurjad inimesed, nende juurde ei tõmba üldse. Nende suhtes tahaks ma just eemale hoida. Neid palju ei ole; Halvaks muudab minu suhted see, kui ma ei pea lubadustest kinni, räägin sõpra/sõpru taga, olen solvunud iga pisiasja peale; ... Teen nalja kaaslasest ja narrin teda...; Nt lähen sõbrannaga välja ning kui koju jõuan, helistan teisele sõbrannale ja räägin kui imelikult minu sõbranna käitus ning kui koledad riided tal seljas olid; Minu suhted muudab halvaks minu arust see, kui olen pannud oma sõpru tanki ja teinud nende üle lolli nalja.*

Laste lugudest on näha, et teatud määral nad mõistavad, et nii mõnelgi juhul on nende käitumine tingitud ealistest iseärasustest. Näited: *...kui kipun tüli norima ja kiusama nagu ikka puberteedis ette tuleb; Halvaks muudab minu suhte põhjusega vaenulikkus või lihtsalt asjatult nähvamine, olen vahel selline olnud ka; Halvaks muudab mu suhted see, kui kipun tüli norima ja kiusama nagu ikka puberteedis ette tuleb.*

Kuuluvusvajadus on üks inimese baasvajadustest, mis teismeeas avaldub sageli üsna tugevalt. Kuna sõbrad on selles vanuses olulised, siis muutub ka grupi arvamus ja teiste poolt aktsepteeritav olemine noortele väga tähtsaks teemaks. See tõenäoliselt selgitab ka seda, miks toodi halbade suhete ühe põhjusena välja selle, kui inimene on või muutub eraklikuks või vaikseks, näiteks: *Suhted lähevad klassikaaslastega kehvemaks, kui keegi muutub näiteks eraklikuks, vaikseks ning negatiivseks. Sellisel juhul ei ole selle inimesega suhted endised, sest paratamatult soovin rohkem suhelda klassikaaslastega, kes on elavad ja positiivsed.*

Samas võivad just kaaslased ise olla need, kes sellist eraldumist põhjustavad. Näiteid laste kirjutistest: *Ma võin hakata kartma järjekordset läbikukkumist, ning see võib mu muuta kinniseks; Olen tahtnud suhelda teistega ja sõbraks saada, kuid mind tõrjuti ära ja see muutis mu rohkem kinniseks, tekkis kartus, et ka teised klassikaaslased tõrjuvad mu nüüd ära.*

Tõrjutuse ja grupi kuulumise puhul seatakse rõhku ka välimusele. Näide: *Meie klassis ühele inimesele, kes kannab enda arvates uhkeid riideid, ei meeldi lihtsa ja korraliku riietusega muidu väga tore klassikaaslane, sest tema jaoks on ta mõttetu ja odavate riietega inimene; Mu meelest kannab välimus ka suhete osas päris suurt osakaalu.*

Erinevate kirjutiste puhul oli märgata, et sageli halvenevad suhted eelkõige puudulike sotsiaalsete oskuste pärast: ei osata andestada, üks eksimus võib jääda püsivaks, konfliktolukordi ei osata lahendada. Näited: *...näiteks piisab ainult ühest varest sõnast ja olingi oma hea ustava sõbraga tülis; ...halvaks muudab suhtlemise karjumine või teise üleliigne parandamine; Põhjusega vaenulikkus või lihtsalt asjatult nähvamine, olen vahel selline olnud ka; Head suhet on kerge mõttetu tülitsemisega ära rikkuda, tean oma kogemusest.*

#### SUHTED ÕPETAJATEGA

Kaaslastega suhete kõrval mängivad kooli emotsionaalses õhkkonnas kindlasti olulist rolli õpilaste ja õpetajate omavahelised suhted. Lapsed puudutasid oma lugudes ka suhteid õpetajatega.

Õpetaja-õpilase heade suhete kujunemise teguritena toodi kõige enam välja selliseid näiteid, mida võib kokku võtta kui VASTASTIKUNE INIMLIK SUHTLEMINE JA SUHTUMINE: vastastikune lugupidamine, üksteise mõistmine, viisakas suhtlemine, üksteise arvamusel arvestamine, sh ka eriarvamuste aktsepteerimine, mõistlikul

piiril vastutulelikkus, meeldiv koostöö, hoolivus. Seda toetavad avatud ja sõbralik olek ning kindlasti hea huumorimeel! Näiteid: *Minu suhted muudab õpetajatega heaks see, et ma suhtun nendesse kui inimesse, kes teevad kõik selleks, et meil õpilastel oleks tulevikus lihtsam hakkama saada; Heaks muudab suhte see, kui te näiteks kasvõi räägite vahetunnis juttu; ...tegemist on inimesega, kes oskab õpetada, on normaalne inimene ning saab ka naljast aru; Minu suhte õpetajaga muudab heaks sümpaatia. Kui ma tunnen ikkagi õpetaja vastu austust ja tema õpetuse kohta huvi tunnen, siis suudab ka tema minuga vastastikult käituda; ... vastastikune mõistmine ja arvestamine ning kindel teadmine, et ma ei kuritarvita õpetaja usaldust; Häid suhteid õpetajatega tuleb kindlasti hoida, sest siis sulle meeldib olla temaga tunnis jne. Suhte muudab õpetajaga heaks see kui õpilane käitub viisakalt, õpetaja on mõistev, abivalmis, meeldiv, leebe ja hea huumorisoonega; Minu suhted õpetajatega muudab heaks see, kui ma saan õpetajaga vabalt (kõigest) rääkida.*

Ühe 9. klassi tüdruku lugu kirjeldab vastastikust inimlikku suhtlemist väga hästi: *Nimelt haigestusin küllaltki raskelt viirusesse, mis tingis selle, et jäin koolitööst üpriski eemale ja seega ei saanud täies mahus uut materjali omandada. Asja ei muutnud põrmugi paremaks asjaolu, et käes oli veerandi lõpp ja tunnistus oli vaja välja kirjutada. Oleks olnud vaja ebainimlikke võimeid, et kõik hinded õige aja peale kätte saada ja nii pöördusin õpetajate poole sooviga jätta tunnistus uue veerandi alguseni lahtiseks. Kuna võin öelda, et mul on õpetajatega head suhted, siis käis protsess üsna kiirelt ja liigseid küsimusi esitamata. Selgitasin neile ja inimlikul tasandil mõistsid nad mu olukorda väga hästi. Seega sain ilma suurema kärata hinded lahtiseks jätta ja veerandi alguses need ära vastata. Suhte õpetajaga teebki heaks usaldus ja koostöövalmidus. Kui soovin, et mu hinne jäetaks lahtiseks, pean ka garanteerima selle, et ma need hinded kohe veerandi alguses kätte saaksin. Kui tublisti töötada jätab see kõigile hea mulje ja tahte ka tulevikus koostööd teha.*

Hea oli lugeda ka seda, et nii mõnigi õpilane pani ennast õpetaja olukorda ja oskas näha suhteid läbi nende silmade. Seda et õpetaja peaks suhtuma õpilastesse austuse ja mõistvuse ning hoolivusega, et lastel oleks vähem koolistressi. Vähem kohtab selliseid väljendusi, kus õpilane mõtleb sama ka õpetajast. Näited õpilaste kirjutatust: *Head suhted õpetajatega aitavad paremini õppida ja keskenduda. Head suhted aitavad ka õpetajaid, kuna neil on vähem stressi ja probleeme; ...ta lihtsalt on tavaline inimene, teeb oma tööd ja teeb seda hoolega ning õiglaselt; Püüan õpetajat mõista ja hindan tema tööd; Püüan olla positiivne ja õppimisest huvitatud, kuna usun, et just see on õpetajatele õpilaste juures oluline. Hindan väga õpetajate tehtud tööd ja tahan alati anda ka endast parima.*

Ettevaatlikuks teevad aga sellised õpilaste väljendused, mis näitavad justkui äraõpitud käitumist, aga mille puhul on näha, et seda ei tehta siirast soovist omada häid suhteid õpetajaga, vaid pigem püüdlusest vältida probleeme. See aga ei toeta õigete väärtuste kujunemist, pigem kasvatab ebasiirust ja silmakirjalikkust. Näiteks: *Minu arvates muudab suhte heaks õpetajatega asjakohane käitumine ehk nende ootuste täitmine. Tuleks kasvõi valetades luua pilt, mis on neile meelekohane; Kui sa saad õpetajaga hästi läbi on sul koolis kergem hakkama saada. Vähemalt mina arvan nii; Kui õpetajaga on suhted head, siis ei põhjusta see probleeme ning muretsemist konkreetse asja pärast. Peab jälgima reegleid, ning tegema vastavalt nõutud soovidele; Olen üsna eeskujulik ja tagasihoidlik õpilane, kes annab endast parima, et tunnis kaasa töötada, isegi kui ma seda teatud ainet südamest vihkan.*

#### SUHTED KOOLIS LAPSEVANEMATE PILGU LÄBI

Lähtuvalt sellest, et seadsime õppeaasta eesmärgiks suhetele keskendumise, uurisime ka lapsevanematelt, mida nemad sellest teemast arvavad. Väljavõtte lapsevanemate küsitlusest on toodud Lisas 13, kus on eraldi koondatud see, millega lapsevanemad olid rahul ja mis ettepanekuid nad tegid. Küsimus püstitati avatuna ehk vanemad said kirjutada vabalt sellest, mida taheti öelda. Seetõttu ei olnud mitte kõik vastused otseselt suhetega seotud, vaid toodi sisse ka teisi teemasid.

Vanemate vastustest võib välja tuua neli peamist valdkonda, mis neil seostusid suhetega koolis:

1) Õpilaste omavahelised suhted: üldiselt hindavad lapsevanemad laste omavahelisi suhteid normaalselt, koolikiusamise konkreetseid näiteid vanemad välja ei toonud (mis ei tähenda, et seda ei esine, info ei pruugi alati vanemateni jõuda), rahul oldi ka erineva koduse keelega õpilaste omavaheliste suhetega. Näited: *õpilastevahelised suhted normaalsed; ... õpilaste suhted head; eesti ja muukeelsete laste ja täiskasvanute omavahelised suhted meeldivad*

Samas toodi ettepanekute osas välja seda, et probleemse käitumisega laste tõttu kannatavad ka laste suhted ja õpetaja ei saa õppetööd hästi läbi viia. Näited: *...et õpetaja enamus aega ja tähelepanu ei kuluks nn rasketele lastele, vaid jääks energiat ka tavaliste toredate lastega tegelemiseks; ettepanek on, et tunniaega kasutataks otstarbekalt - siis jääks vähem koduseid töid. Selle ajaga, kui õpetaja pahandab teatud osaga klassist, jõuaks palju vajalikke asju terve klassiga ära teha.*

2) Ühised ettevõtmised ja üritused: enamasti olid vanemad rahul, et neid tehakse ja piisavalt palju ning need on lastele meeldivad. Näited: *hindan ühisüritusi; meeldivad õpilastele korraldatavad ekskursioonid ja teatriskäigud; Olen rahul sellega, et toimub palju huvitavaid üritusi, väljasõite; Lastele pakutakse võimalust külastada teatrit ja tehakse vahvaid klassiekskursioone.*

3) Suhted õpetajatega: head suhete juures õpetajatega toodi välja nii hoolivust, mõistvust, aga ka seda, et õpetajad on positiivsed, lähenevad õpilastele individuaalselt, on vastutulelikud ning tegelevad vajadusel probleemidega. Näiteid: *... õpetaja on hooliv ja mõistlike nõudmistega lapse suhtes; ...laste suhtes ollakse tähelepanelikud; olen rahul õpetajate abivalmidusega; Paljude õpetajate individuaalne lähenemine õpilastesse, mõistev ja sõbralik suhtumine õpilastesse; Probleemidele saab kiired lahendused enamasti; õpetamisele lisaks tegeletakse ka kasvatustööga nt koolikiusamise osas; Õpetajate vastutulelik suhtumine õpilastesse lähtudes nende individuaalsest; Õpetajatega suhtlemine ja kokkulepete saavutamine; õpetajad on avatud ja mõistvad; meeldib koolikiusamise vastane hoiak; Õpetajad ja juhtkond püüavad leida lahendusi, kui on konkreetne probleem, andes tagasisidet tulemusest; hea koostöö õpetaja ja lapsevanemate vahel; Pole lapselt kuulnud, et oleks olnud koolivägivalla juhtumeid; Õpetajad on väga aktiivsed, positiivsed ja püüavad õppimist mitmekesistada; Õpetajad on tublid, laps läheb igal hommikul hea tujuga kooli ja tuleb ka hea tujuga tagasi*

Kuigi positiivseid näiteid õpetajate osas toodi välja mitmeid, oli ka vastupidiseid näiteid, kus õpetaja ei aktsepteerinud õpilase eksimusi, samuti heideti ette õpetajate vähest probleemide lahendamise oskust ja ka andestamist ning toodi välja ka seda, et õpetaja ei leia lapse jaoks aega. Eraldi nimetati ka noorte õpetajate tundides olevaid distsipliiniprobleeme. Näiteid: *Õpetaja, kes lapsele ütleb, et tema küsimus on loll, peaks valima teise eluala; Küsimused ja vead on õppimise osa ja neid tuleks väärtustada, neist õppida; Mõned õpetajad võiksid minna kursusele, kus õpetatakse probleemi lahendamist ja õpilasele andestamist. Ma saan aru, et lapsed ei ole ka alati tublid, aga kui õpetaja ei suuda seda ühte "halba päeva" lapsele andestada ja kiusab teda mitmeid aastaid, siis on probleem siiski õpetajas. Veelgi nõmedam on see, kui konflikt on olnud vanema õe või vennaga ja siis õpetaja maksab nooremale lapsele lihtsalt kätte; Mõnikord on tunne, et õpetajal ei ole üldse lapse jaoks aega, vähemalt minu laps kurdab sageli, et aga õpetaja ju ei kuula mind; koolis võiks olla paindlikumad õpetajad; Õpetajate sõnavara ja suhtumine tuleks üle vaadata; Noored õpetajad ei oska end klassis kehtestada, distsipliini tuleb rangelt nõuda!; Õpetajate motivatsioonikoolitused - õpetaja peaks õpilasele olema tugiisik, mitte kriitik, kommentaator, võtma negatiivset ja liialt ranget hoiakut. Usun, et see on sõbraliku lähenemise ja lugupidava suhtumisega võimalik isegi teismeealistega; Laps ei peaks õpetajat kartma; Kool on küll suur ja lapsi palju, siiski võiks rohkem pöörata tähelepanu õpilaste individuaalsusele, selgitada õpetajatele, et kõik lapsed ei ole ühe puuga löödud, eriti just puudutab see algklasse, kus pannakse alus laste õpioskustele ja õppimistahtele.*

4) Info jagamine: info jagamisega ollakse üldiselt rahul, sest e-päevik pakub head ja kiiret võimalust suhtlemiseks – kuid infovahetuse headus sõltub ikkagi konkreetsest õpetajast ehk sellest, kuidas ta olemasolevaid võimalusi kasutab. Näited: tagasisidet õpetajatelt saab igapäevaselt; Suhtlus õpetaja - lastevanemate vahel väga hea; Väga hea on infovahetus kooliga; info jagamine on väga hea ja kiire.

Sama teema kohta oli aga ka negatiivseid näiteid: Lapsevanema ja kooli vahel võiks parem infovahetus olla; õpetajad e-kooli kaudu paremini infot anda koolis toimuva kohta; nt sain e-õppepäevast 2.mail teada sõbranna käest. Laps küll ütles, kuid kui koolitunde pole, siis võiks selline info siiski usaldusväärsemast allikast tulla; Info liikumine võiks parem olla, väga sõltub küll õpetajast.

Üks lapsevanem kirjutas kenasti ülevaatlilikult sellest, millest tema arvates sõltub lapsevanemate rahulolu kooli ja suhetega selles kõige enam – nimelt õpetajast. Õpetaja on see võtmeisik, see kõike läbiv punane niit, mis kogu koolielus toimuva kokku seob. Lapsevanema mõtted:

*Rahulolu kooliga sõltub suuresti rahulolust õpetajatega. Kui õpetaja suudab lastes tekitada õpihimu, annab head isiklikku eeskujut, on avatud olekuga, arutleb ühiskonnale olulistel teemadel, annab endale aru õpilaste ealistest iseärasustest ja mõistab nende eakohast käitumist, siis on tulemuseks toimiv õpisuhe. Viimane uuring andis aimu, et õpetajad ise ei suuda end väärtustada piisavalt. Tuleks rohkem vaeva näha pedagoogidesse usu ja enesekindluse sisendamiseks. Nende töö on hindamatu väärtusega. Kas just edasi antava aine osas, aga nad on ikkagi järgmised täiskasvanulikud eeskujud lapsele vanemate kõrval. Perekonnast sõltuvalt võib õpetaja olla ainuke õigete väärtuste kandja lapse silmis. Seega peavad pedagoogidele olema kõrged nõudmised ja see ei tohiks olla mingi teisejärguline amet. Inimene, kes tahab seista klassi ees ja oma teadmisi jagada peaks olema hinnatud isik. Kool peaks väärtustama oma õpetajaid, et ka õpilased neid väärtustaksid.*

#### KUIDAS SUHETE TEEMAGA TEGELESIME?

Pärast eeltoodud info kokku panemist, selgitasime välja valdkonnad, millega tuleb tegeleda, määratlesime meetmed, mida rakendame ning jagasime kooliperega ühiselt ära vastutajad, kes iga valdkonnaga tegeleb.

#### Koolikogukonna informeerimine:

- Läbiviidud analüüsi tulemused arutati läbi ühisel õpetajate infokoosolekul (mille järgselt koostati ka tegevuskava). (vastutaja direktor ja õppejuhid)
- Klassijuhatajad viisid klassides läbi arutelu kooli üldiste tulemuste ja oma klassi tulemustest lähtuvalt. (vastutajad klassijuhatajad)

#### Suhted klassides:

- Peamiste põhjustena, miks klassis tekitavad suhte probleemid, ilmnesid laste vähesed sotsiaalsed oskused. Seepärast koostasid klassis olevate suhete parendamiseks kooli psühholoog ja sotsiaalpedagoog sotsiaalsete oskuste arendamise programmi ning hakkasid selle põhjal läbi viima suhtlusringe. Alustati klassidest, kus analüüsi põhjal ilmnes kõige enam suhte probleeme ning õppeaasta edenedes liiguti ka nende klasside juurde, kus klassijuhatajate info põhjal (saadud arenguestluste kokkuvõtetest ja/või klassi vaatlustest) oli samuti tekkinud probleeme märgata. (vastutajad psühholoog ja sotsiaalpedagoog)
- Kooli psühholoog alustas lauamängu huviringi läbiviimist ja kutsus sinna õpilased, kes olid kinnisemad ning kellel oli raskusi kaaslastega suhtlemisel. Nüüdseks juba enam kui aasta tegutsenud lauamänguringi mõju laste suhtlusoskuse paranemisele on olnud tohutult ja ootamatult kõrge. Lastevanemate tagasiside ja rahulolu ning nende tunnustus on innustanud meid seda ringi laiendamagi, nii et ka üks algklasside õpetaja on psühholoogile siinkohal appi tulnud
- Klassijuhatajad võtsid eraldi fookusena arenguestlustesse suhted nii klassis kui koolikeskkonnas laiema (vastutajad klassijuhatajad).

Suhted õpilaste ja õpetajate vahel:

- Teemaga tegeldi LP-õpikogukondades, et tuua välja positiivsed käitumismustrid ja väärtushoiakud (vastutajad LP-õpikogukondade juhid)
- Õpetajad analüüsisid oma suhteid õpilastega õppeaasta eneseanalüüsid (vastutajad õpetajad)
- Suhete teema lisati õpetaja ja kooli juhtkonna iga-aastasest koostöövestlustesse (vastutajad direktor ja õppejuhid)

Loomulikult jätkasime koolis ka nende tegevustega, mida olime siiani teinud ning mis meie arvates on olnud meie kooli heade suhete aluseks:

- Ühistegevused klassides
- Väärtustest kantud kooli üritused
- Tihe koostöö lapsevanematega
- Ühised üritused kooli töötajatele
- Häid suhteid toetavad traditsioonid (Sõbraliku kaaslane tunnustusüritus jt)
- Õpilasesinduse algatused ja projektid (n Vanem õpilane toeks nooremale; Kriitiline kaaslane – keegi, kes on toetajaks ja takistajaks ebasobiva käitumise kalduvusega õpilasele ehk kutsub teda õigel hetkel korrale, näiteks kui keegi tahab tunnist põhjuseta puududa, siis on tema see, kes innustab teda tundi minema)
- Aktiivsed vahetunnid: suur ja väike õpilane + õpetajad tegutsevad koos
- Erinevas vanuses õpilaste tihedam sidumine (näiteks hakkasime kooli aktusi viima läbi nii, et korraga on saalis 2.-9. klassi erinevate paralleelide õpilased)
- Vahetunnis peavad lisaks õpetajatele korda ka õpilased (iga nädal üks III kooliastme klass), kelle pilk jõuab sageli sinna, mida õpetaja ei näe. Lisaks viivad korrapidajad läbi ka lastega (enamasti algklasside õpilastega) toredaid mängu vahetunnis
- Kooli psühholoogi uks on alati avatud ja ta ise käib klassides lastega kohtumas, et olla lastele tuttav, kelle juurde julgetakse ja tahetakse tulla
- Juhtkond korraldab õpetajatele suhtlemisoskusi arendavaid koolitusi
- Kaasamisüritused: Lastevanemate foorum ja Laste foorum ning õpetajate kevadseminar



Lastevanemate foorum

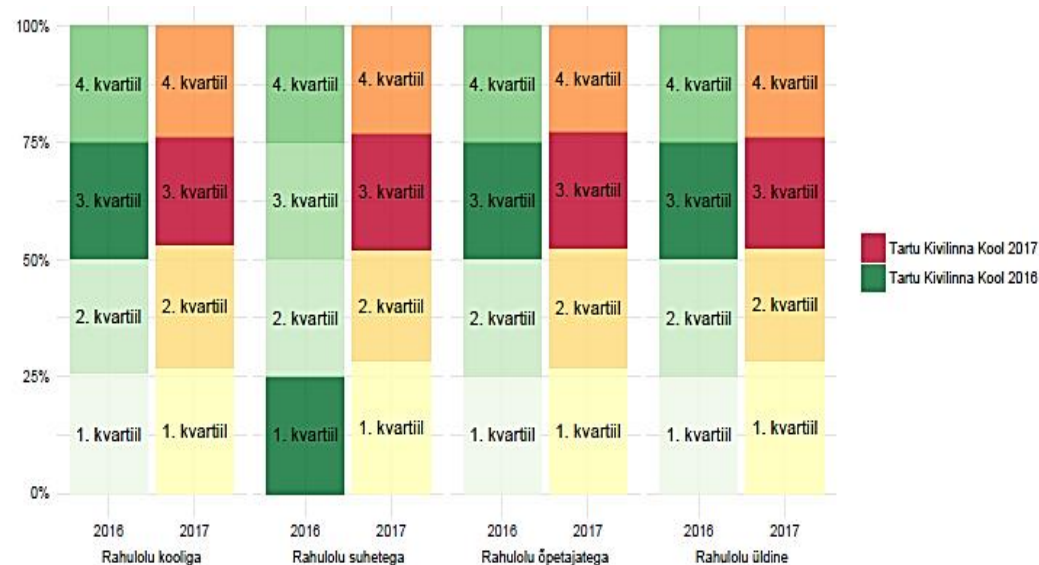


Laste foorum



Õpetajate kevadseminar

Kuigi antud teema on oluline ja jätkub kindlasti veel ka käesoleval õppeaastal, võib juba praegu näha märke suhete paranemisest. Ühe näitena võib tuua viimase Innove rahulolu-uuringu (Joonis 6).



Joonis 6. Õpilaste rahulolu kvartiilide alusel 2015/2016 ja 2016/2017. õppeaastal

Jooniselt on näha, et võrreldes aasta varem läbiviidud uuringuga on õpilaste rahulolu suhetega tõusnud, liikudes 1. kvartiilist 3. kvartiili. Teistes aspektides on tulemus jäänud samaks, mis on samuti hea, sest mõnikord võib juhtuda, et kui kool keskendub liigselt ühele teemale, võib teistes valdkondades tulla tagasilööke. Hea on teada, et suutsime selle aasta jooksul säilitada oma tugevused ning parandada seda valdkonda, milles esines kõige enam puudujääke.

#### VALDKOND

#### JUHTKOND

#### Aspekt 1: Juhtkond toetab õppimist toetava hindamise põhimõtete rakendamist

Hindamise teemaga hakkasime põhjalikumalt tegelema siis, kui kooli ees seisis suur muutus – reorganiseerimine ehk kooli muutumine gümnaasiumist põhikooliks. Mõtteid ja vajadust hindamise muutuse järele olime tunnetanud ka juba varem, aga siis oli selge, et kui muutume põhikooliks, peab muutuma ka hindamine.

Hindamine on teema, mida on koolis üldiselt keeruline muuta. Eriti Eestis, kus on juba peaaegu kaks sajandit kehtinud üsna sarnane hindamissüsteem – peamiselt ikka 5-palliline numbrisüsteem, milles on muutusi olnud üksnes numbri sõnalistes nimetustes. See tähendab, et nii õpetajad kui lapsevanemad tulevad suuresti just traditsioonilist süsteemi kasutanud ajastust ning juba kinnistunud arusaamu on suhteliselt keeruline muuta.

Kooli direktori mõtted: *Hindamise muutmise vajalikkusest rääkisime oma koolis juba ma arva üks üheksa-kümme aastat tagasi – ma olin siis veel ise õppejuht -, et ikka tuua sisse rohkem lapsekesksust ja suurendada õpilaste õpimotivatsiooni, kuid põrkusime iga kord selle taha, et ei õpetajad ega lapsevanemad mõistnud seda vajadust. Põhjuseks toodi, et traditsiooniline süsteem on ju kõigile mõistetav ja alati on nii olnud ja vaata, kui kaugemale meie selle hindamisega oma elus oleme jõudnud. Eks suurte muutuste puhul mängib alati rolli õige ajastus. Ja nii oligi, et kui põhikooliks muutumisel nagunii seisis ees suured ümberkorraldused, siis tunduski sobiv aeg ka hindamist puudutada.*

Hindamise teemaga hakkas tegelema kooli renoveerimise üks töörühmadest. Kõik rühma liikmed osalesid selles vabatahtlikult – kes tahtis, see panustas. Enne töörühma töö algust oli aga oluline tekitada üldine avatud hoiak terves kooliperes ja ka lapsevanemates. Sest töörühm ei saa oma ideedes ja ettepanekutes olla loov ning vaba, kui neid kammitseb hirm kohata hiljem agressiivset vastasseisu. Selle vajaliku baashoiaku loomiseks viis kooli juhtkond läbi ühisseminari, kus arutleti järgmiste küsimuste üle:

- Mis on hindamise eesmärk ehk miks me üldse hindame, miks seda on vaja?
- Mis probleemid on meie koolis hindamisega seoses?
- Missuguseid on erinevate riikide hindamispraktikad, mida tänapäeval kasutatakse?
- Missugused on raamid, mida seab ette riiklik õppekava – mis on nõuded ja võimalused hindamise osas midagi muuta?
- Mis on need põhipunktid, mida hindamissüsteemi puhul peab arvestama?

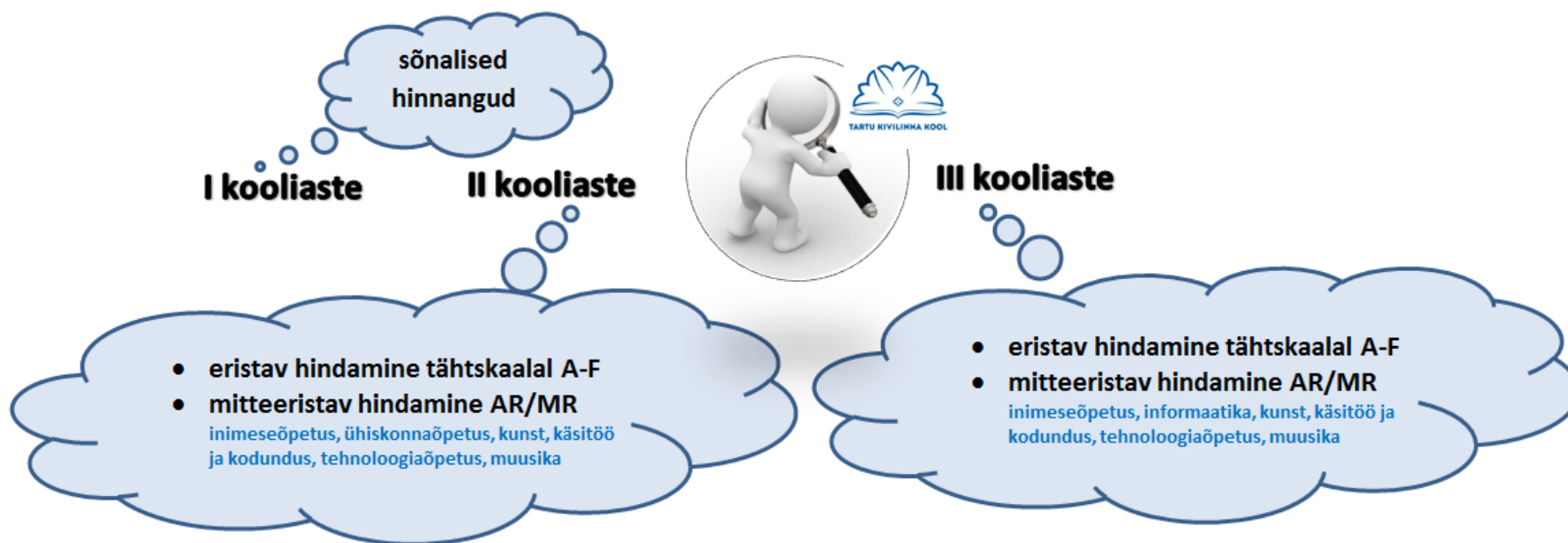
Antud seminari järel jäi kõlama ühine arusaamine sellest, et hindamine meie koolis vajab muutust, kui tahame olla kaasaegne ja õpilast toetav kool. See positiivne hoiak andis ka vajaliku sisendi hindamise töörühma tööle.

Töörühma ja hilisemate ühisarutelude tulemusena sõnastati Kivilinna kooli hindamise põhikontseptsioon – terviklik lähenemine ja hindamine kui õppimise tugisüsteem. 21. sajandi ühiskond eeldab igalt koolilõpetajalt ühest küljest konkreetsete ainealaste baastadmiste omandamist, aga ka selliseid oskusi, mida tuntakse 21. sajandi oskuste nime all või mida Eesti riiklikus õppekavas on nimetatud üldpädevusteks. Koolist ellu astuv noor peab valdama keeli, tundma matemaatika ja loodusteaduste põhialuseid, kuid samas olema pädev digimaailmas toimetama, omama iseseisva õppimise oskust, kodanikupädevust, ettevõtlikkust ja loovat eneseväljendust. Kõige selle saavutamise eeldabki koolilt terviklikku hindamist – nii õpitulemuste kui ka õpitulemusteni jõudmise hindamist ehk nii kokkuvõtvalt kui õppimist toetavat hindamist (mida hetkel kehtivas riiklikus õppekavas on nimetatud ka kujundavaks hindamiseks). Mõlemad hindamisvormid on olulised, sest õppimist toetav hindamine paneb rõhuasetuse õpimotivatsiooni ja -oskuste arendamisele õppeprotsessi käigus, samas kui kokkuvõttev hindamine seab fookuse õpitulemuste saavutatuse kindlaksmääramisele. Õppimist toetava hindamise peamiseks vormiks on kirjeldus, kokkuvõtva hindamise vormideks võivad olla nii hinne kui ka kirjeldus. Seejuures võib kirjeldus olla nii suuline kui kirjalik.

Antud põhimõtetele toetudes kujundati ümber kogu kooli hindamissüsteem. Kõike ei tehtud kohe ühe aastaga. Otsustati liikuda edasi etappide kaupa, et anda inimestele vahepeal võimalus muutustega kohanemiseks. Esimeses etapis vähendati kokkuvõtva hindamise sagedust (neljalt veerandilt kolmele korrale õppeaastas) ja otsustati I kooliastmes kasutada numbrivaba hindamist. Meie koolis olid õpetajad juba enam kui 20 aastat hinnanud 1. klassis numbrivabalt. Seega kogemus oli olemas – pealegi positiivne kogemus, sest õpetajad olid sageli väljendanud positiivset ootust ehk millal küll saaks uuesti 1. klassi, et ei peaks nii palju hinnetele keskendumale. See üleminek eeldas küll teatud muutusi: kuidas anda pidevalt piisavat tagasisidet õpilasele ja vanemale; missugune on hea vorm kokkuvõtva hindamise jne. Kokkuvõtval

hindamisel liiguti seda teed, et iga perioodi lõpus anti tagasisidet sellel perioodil omandatud õpitulemuste kohta kolmel tasemel (lähtuvalt kooli õppekavas kirjeldatud õpitulemuste kolmest tasemest), mis oli varasema pealgalt ühe numbriga võrreldes igal juhu informatiivsem (näidis I kooliastme tunnistusest on toodud Lisas 14).

Lisaks toodi sisse mitteeristav hindamine teatud ainetes. Nende ainete valik selgus pärast mitmeid arutelusid ja põhjendusi. Kõige enam tekitas küsimusi inimeseõpetuse ja ühiskonnaõpetuse õpetajate soov hakata kasutama mitteeristavat hindamist (teised mitteeristavat hindamist kasutama hakanud ained olid nii-öelda tavapärased oskus- ja loovained: kunst, käsitöö, tehnoloogiaõpetus, muusika ja kehaline kasvatus). Kuid kuulates ära õpetajate põhjendused, mõisteti nende lähenemise vajalikkust. Nimelt tõi inimeseõpetuse õpetaja välja, et tema aines on kõige olulisem see, et õpilane õpiks end tundma, oleks valmis ennast analüüsima ja arutlema oma arengu üle. See aga eeldab, et ta tunneks ennast vabalt, ega oleks kammitsetud hindehirmust. Pealegi on inimeseõpetuses sageli kasutusel rühmatöö vorm, mistõttu on nagoonii keeruline iga üksiku rühmaliikme panuse eristav hindamine. Ühiskonnaõpetuse õpetaja rõhutas aga, et tema aines on üheks oluliseks eesmärgiks julge kodaniku kasvatamine, kes oleks valmis vajadusel oma arvamust avaldama ega õpiks halva hinde kartuses vait olema. Tema sooviks oli kasvatada analüüsivaid ja arutlevaid ühiskonna liikmeid, aga seda saab teha õpilastega, kes on avatud ning ei pruugi anda nn ühiskondlikult õigeid ehk üldiselt aktsepteeritud vastuseid. Nii kujuneski eristavalt ja mitteeristavalt hinnatavate ainete jaotus nii nagu on näidatud Joonisel 7.



Joonis 7. Hindamissüsteemi kirjeldus



Teises etapis liiguti edasi 5-palliliselt hindamiselt laiemale skaalale ehk hakati kasutama tähtskaalat (A-F), kus kõikide hinnete vahemikud on võrdsed (erinevalt 5-palli skaalast, kus hinde 3 vahemik on näiteks 25% ja hinde 5 näiteks 10%). Lisaks muudeti ka kokkuvõtva hindamise sagedust: seoses riiklikult viiele õppeperioodile üleminekuga otsustati kokkuvõtvalt hinnata poolaasta kaupa.

Sellised on olnud hindamissüsteemi vormilised muutused. Miks alustati eelkõige just vormi ja mitte niivõrd sisu muutustega? Peamiseks põhjuseks just see, et vormiga on võimalik teatud määral luua ette selline raam, et sisu osas tulevad muutused justkui iseenesest. Näiteks kasutades I kooliastmes numbrivaba hindamist on õpetajad juba ainuüksi vormi poolt nii-öelda sunnitud kasutama rohkem kirjeldavat tagasisidet, mis omakorda on õppimist toetava hindamise oluliseks osaks. Samuti eeldab mitmeeristav hindamine varasemaga rohkem mõelda selliste hindamise ehk tagasiside meetoditele, mis seostuvad pigem õppimist toetava hindamisega.

Samas on õpetajad ise väljendanud, et päris kogu aeg ja täies mahus nad õppeprotsessi tagasisidestamisel siiski õppimist toetavat hindamist ei kasuta. Pigem ollakse sisus veel tugevalt kinni varasemalt kehtinud süsteemide põhimõtetest. Seda näitab ka õpetajate hinnang näiteks sellele, mil määral on õpilane ise teadlik oma õpieesmärkidest (Joonis 1) ehk nüüdisaegse õpikäsituse indikaatori - *õpilane teab, mida ta õpib ja kuhu peab välja jõudma* – näitaja oli 2,9 (5-palli skaalal). Samas aga on just õpilase teadlikkus oma õppimise sihtidest ja oskus hinnata oma arengut ning liikumist selle suunas üks olulisemaid õppimist toetava hindamise näitajaid.

Sama rõhutasid ka kooli kriitilised sõbrad, kes ka tõid välja, et just selles osas on koolil veel arenguruumi (Lisa 2): *Õppimist toetava hindamise teema on väga otseses seoses õpilaste individuaalsete õpi- ja arengueesmärkide püstitamise ning saavutamisega. Ainult siis, kui on täpselt selge, kuhu suunas ja mida õpilane peaks endas arendama, saab valida sobiva hindamisviisi. Kui võimete, oskuste, eesmärkide väljaselgitamine ja teokstegemine pole olnud päevakorras, siis kujundav hindamine kahjuks ei aita tõsta õpimotivatsiooni ega paranda ka õpitulemusi. Samas sõltub õpilase aktiivsus õppimises ja enesearendamisel eelkõige õpetaja oskusest juhendada õppimist, selgitada ainet ja juhendeid parimal õpilasele sobival moel, anda innustavat tagasisidet igas mõttes.* (M. Saks ja T. Lister)

Hindamise sisulise arengu sammude kavandamisel alustasime analüüsist, et leida üles, mis on kõige kriitilisemad aspektid.

- 1) Õpilaste vähene teadlikkus õpieesmärkidest ja oma sihtide teadvustamine ning seeläbi ise oma õppimise juhtimiseni jõudmine vajab kindlasti kõige enam tähelepanu.
- 2) Teise aspektina võib välja tuua õpilaste enesehindamise oskuse (mis on ka üheks ennastjuhtiva õppija baasoskustest). Enesehindamise oskuse kõigepealt teadvustamisega alustasime juba paar aastat tagasi. Nimelt viisime sisse süsteemi, kus esimese perioodi lõpus täidavad õpilased enesehinnangulehed ehk annavad ise endale hinnangu sellest, kuidas on nende õppeaasta alanud ning püstitavad endale õppeaastaks erinevates ainetes konkreetset eesmärgid (Lisa 15). Enesehinnangulehele lisab oma arvamuse ka lapsevanem. Õppeaasta kestel kasutatakse neid enesehinnangulehti arenguvestlustel õpilastega. Õppeaasta lõpus aga analüüsib õpilane, kuidas tal antud õppeaasta möödus nii õppimises, käitumises ja suhtluses kaastelastega ning ühtlasi püstitab eesmärgid uueks õppeaastaks.
- 3) Kolmandaks uurisime õpilaste poolt õpetajatele antud tagasisides, kuivõrd nad mõistavad õpetajate hindamispõhimõtteid ja mil määral nad tunnevad, et õpetaja annab neile õiglaselt tagasisidet (Joonis 7, täismahus kokkuvõtet vt Joonisel 2). Tulemused näitasid, et üldiselt on õpilaste jaoks selge, mis põhimõtetest lähtuvalt õpetajad neid hindavad (keskmine hinnang 4,42; 5-palli skaalal) ja samuti tajuvad õpilased, et õpetajad hindavad neid õiglaselt (keskmine hinnang 4,57).



(<https://kivilinn.tartu.ee/sites/default/files/u2/KKK%20hindamise%20kohta.pdf>) – see oli väga suureks abiks õpetajatele ja klassijuhatajale, sest võimaldas vajadusel suunata lapsevanemaid ja õpilasi selle juurde ning nii said kõik osapooled ühesugust infot, mis välistas väärarvamusi ning -selgitusi

- **monitooring** – juhtkonna üheks oluliseks ülesandeks on olnud hindamismuutuste jälgimine: seda on tehtud kooli sisekontrolli käigus, kui õppejuht külastab igal õppeaastal kõikide õpetajate tunde saab ta ülevaate, kuidas õppimist toetavat hindamist rakendatakse, lisaks annavad ülevaadet ümarlauad antud teemal, samuti annab infot õpilaste tagasiside õpetajatele, mis aga tuleb juhtkonnal läbi analüüsida ning seejärel õpetajaga koostöövestlusel läbi arutada

Kokkuvõtvalt kooli direktori mõtted: *Hindamissüsteemi muutmise osas ja eelkõige õppimist toetava hindamise põhimõtete rakendamise juhtimisel on tulnud panna proovile vist küll kõik mu juhioskused. Kõige paremini on töötanud just see, et alustasime vabatahtlikkuse printsiibist, kindlasti oli abi ka väga pidevast informeerimisest – igal kevadel arutasime läbi kõik muutused nii lapsevanemate, õpetajate kui õpilastega. Selle kõige positiivsem mõju tules sellest, et saime võtta maha hirmud. Igal osapoolel olid oma kartused – näiteks kartsid lapsevanemad, et kui nüüd hindeid enam ei panda, siis üldse ei õpita, õpetajad kartsid, et kuidas siis tunnis distsipliini hoida, kui hindeid pole, lapsed kartsid, et ehk nad ei saa siis enam aru, mida veel õppida tuleb. Need hirmud näitasid ühelt poolt ära seda, mida tuleb uue süsteemi puhul arvestada, et ehk lapsed õpiksid, teeksid tunnis kaasa ja saaksid piisavalt tagasisidet ning teiselt poolt võimaldas ka anda kohe tekkinud küsimustele vastused. Hea süsteem oli ka nende kuue võtmetegevuse teadlik täitmine (et õpetajal oleks olemas toetus ja nõustamine, samuti on tähtsad kommunikatsioon ja monitooring). Eriliselt hea idee, mida soovitaks kindlasti teistelegi nii suurte muutuste ellu viimisel, on Korduma Kippuvate Küsimuste koostamine ehk anda vastused juba enne küsimuste esitamist. See osutus väga edukaks. Mida oleks ehk võinud paremini teha? Õppimist toetava hindamise kontseptsioonist arusaamine oleks eeldanud rohkem konkreetseid koolitusi, praktilisi näiteid. Kuna algul oli meil endilgi segane, mis see kujundav hindamine ja mis see õppimist toetav hindamine on, siis jäi algus nõrgaks ning see segadus mõjutas õpetajate üldist hoiakut, et kui see kõik nii segane on, siis miks me seda üldse muudame. Siit õppetund – kui muutma hakata, peab juhtkonnal endal olema väga selge visioon, teadmine ja kindel usk muutuse vajalikkusse. Praegu oleme oma koolis sellises etapis, et ratas on veerema pandud, hoog sees – oluline on vaadata, et kivid teelt eest saaks ning juhtida ratta suunda nii, et püsiks ikka õigel rajal.*

| VALDKOND                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | KOOSTÖÖ JA HEAD SUHTED |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------|
| <b>Aspekt 1: Kool teeb koostööd teiste koolide või asutustega, et jagada oma kogemust, muresid ning rõõme/ Kasutatakse erinevaid koostöö vorme</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                        |
| <p>Me oleme oma koolis alati lähtunud põhimõttest, et kui ise oled avatud ja valmis jagama, siis jagatakse ka sinuga. Seepärast võtame ise alati hea meelega külalisi vastu ja jagame nendega oma häid kogemusi ning oleme ka ise aktiivsed külastama teisi koole, et ühiselt jagada parimaid praktikaid. Olema ka oma uues arengukavas seadnud eesmärgiks igal aastal külastada vähemalt ühte kooli Eestis.</p> <p>Selline meie hoiak on loonud hea pinnase laialdaseks koostöövõrgustikuks, mis on juba päris mitmel moel toetanud meie edenemist.</p> <p>Ülevaade koolidest, kes on meid külastanud ja meiega tutvumas käinud: Tallinna Nõmme Põhikool, Tallinna Arte Gümnaasium, Pärnu Vanalinna Kool, Viljandi Kesklinna Kool, Tartu Karlova Kool, Tapa Gümnaasium, Saarepeedi Kool, Tartu Masingu Kool, Tartu Veeriku kool, Valga Põhikool, Pühajärve Põhikool, Ikaalisten Keskustenkoulu Soomest, Põltsamaa Gümnaasium, Kohtla-Järve Järve Gümnaasium</p> |                        |

Lisaks oleme oma kooli tegemisi tutvustanud Pärnumaa, Viljandimaa ja ka Järvamaa koolijuhtidele.

Viimase kahe aasta jooksul on meie kooli juht rääkinud koolijuhi juhtimistegevustest ka alustavatele koolijuhtidele ja koolijuhtide järelkasvu programmi raames tulevastele koolijuhtidele.



Koolid, kus oleme ise käinud külas koolieluga tutvumas: Valga Põhikool, Pühajärve Põhikool, Saaremaa Ühisgümnaasium, Tallinna Pelgulinna Gümnaasium, Viimsi Keskkool, Randvere Kool, Viljandi Kesklinna Kool, Puhja Kool, Kärkla Põhikool/ Ühisgümnaasium, Tallinna Reaalkool, Tartu Tera Kool, Tartu Annelinna Gümnaasium, Tartu Hansa Kool, Tartu Miina Härma Kool, Tartu Raatuse Kool, Ikaalise koolid Soomes (algkool, põhikool, gümnaasium, kutsekool).

Lisaks sellistele individuaalsetele kontaktidele oleme liitunud ka erinevate koolide võrgustikega: LP-koolide võrgustik, Alustavat õpetajat toetavate

koolide võrgustik, Liikuma kutsuvate koolide võrgustik, TÜ Innovatsioonikoolide võrgustik. Kõik nende võrgustike regulaarsed kohtumised pakuvad häid võimalusi kogemuste vahetamiseks ja uute ideede saamiseks.

Kõige aktiivsem nendest võrgustikest regulaarsete kohtumiste poolest on LP-koolide võrgustik, kus kord kvartalis toimuvad erinevate linnade juhrühmade kohtumised (koolijuhid ja omavalitsuste juhid), kord poolaastas viiakse läbi LP-õpikogukondade juhtidele koolitusi või konverentse ning kaks korda aastas toimuvad koolituspäevad kõikidele võrgustiku liikmetele ehk LP-suvekool ja LP-talvekool. Lisaks toimivad võrgustiku sees ühised koostööprojektid erinevate võrgustiku koolidega – nii on meie kooli õpetajad näiteks olnud konsultantideks Tartu Hansa Koolis, Tartu Annelinna Gümnaasiumis ja Pärnu Vanalinna Põhikoolis.

Alustavat õpetajat toetavate koolide võrgustik on küll väga noor, aga selles osalemine on juba toonud palju kasu selles osas, kuidas paremini toetada noort õpetajat tema karjääri alguses: näiteks oleme saanud hea idee Viimsi koolist koostada noore õpetaja meelespea, kus kõik olulised punktid kirja pandud (meie seni lihtsalt tegime koosoleku ja rääkisime kõigest suuliselt, aga noorel õpetajal on ju algul peas veel kõik segamini ning asjad ei jää hästi meelde ja siis hea on, kui pärast on üks kirjalik meelespea võtta, kust kõik asjad üle vaadata). Lisaks oleme võrgustikus arutanud, missugune võiks olla noore õpetaja optimaalne koormus tööle asumisel, sest noorel



Õpetajal kulub ju tundide ettevalmistuseks rohkem aega kui kogunud õpetajal.

Nende koostöövormide kõrval oleme loonud eriti tihedad sidemed oma lähimate naaberkoolidega: Tartu Hansa Kooliga ja Tartu Annelinna Kooliga. Tartu Annelinna Kool on keelekümbluskool, kus õpivad valdavalt vene kodukeelega lapsed. Nendega viime igal aastal läbi õpilasvahetust 4. ja 8. klassides. Tartu Hansa Kooliga oleme korraldanud õpetajatele ühiskonverentse (näiteks Kodu ja kooli koostöö teemal).

Ühe suure ettevõtmisena võib välja tuua meie ja nende kahe kooli õpetajate ühisuuringut. Nimelt võtsid eelmisel aastal kolme kooli õpetajad ühiselt uurimise alla viis olulist teemat koolielus:

- Õppimist toetav hindamine numbriliste hinnete kasutamise korral
- Õppimist toetav hindamine numbrivaba hindamise korral
- Koolirõõm – mis?, millal?, kellega? ja kuidas?
- Kõrge sooritustasemega õpilaste arengu toetamine
- Õpetaja kui töökeskkond



Iga teemat uuris kolme kooli õpetajatest moodustunud tööruhm. Rühmadesse jagunesid õpetajad vabatahtlikkuse alusel ehk kes mis teemaga tegeleda eelistas. Tööruhmad said oma uuringu tulemusi tutvustada oma kolleegidele – selleks toimus meil 9. mail 2017 kolme kooli õpetajate ühisseminar ([http://lingid.ee/3kooli\\_kevadseminar](http://lingid.ee/3kooli_kevadseminar)). Aga samuti viisid kõikide tööruhmade esindajad läbi töötod üle-eestilisel konverentsil „Õpikogukondade foorum. Kuidas õpetajad õpivad?“ (<https://www.tartu.ee/et/uudised/opikogukondade-foorum-ootab-osalisi>). Foorumi ettekandjate mõtetest tegi ülevaate Õpetajate Leht (<http://opleht.ee/2017/03/vanaviisi-enam-ei-saa-kas-uumoodi-tahame/>).

Selline erinevate koolide õpetajate ühismeeskondade projekt näitas, et õpetajate puhul toimivad samasugused tendentsid nagu laste puhulgi, kes esimest korda võõrastega ühes meeskonnas tööle pannakse. Oli meeskondi, kes sulandusid kohe väga kenasti – igaüks leidis oma rolli ja lõpptulemus sai hästi seostatud ja terviklik. Osa meeskondi jaotas ühe teema alateemad erinevate koolide vahel ära ja iga kooli grupp toimetas omaette ning hiljem pandi saadud materjal lihtsalt kokku – koostöömoment koolide vahel jäi väheseks. Aga oli ka veel kolmas grupp meeskondi, kelle koostöö jäi väga puudulikuks ning igaüks käsitles teemat vastavalt nii nagu nende arvates oli sobiv. Ühisosa peaaegu ei tekkinud. See oli omamoodi huvitav õppetund kõikidele koolidele – kuidas me saame kasvatada meeskonnatööd tegevaid õpilasi, kui õpetajatel endil jääb sellest oskusest vajaka? Lõpptulemus oli aga siiski positiivne, sest pärast kõikide tööruhmade esinemisi leiti, et tegelikult oli selline töövorm küll uudne ja võõras, aga ometi tore ning otsustati tulevikus kindlasti midagi samalaadset veel proovida. Siis tuleks aga ühismeeskondade moodustamisel rohkem eeltööd teha ja parem süsteem välja mõelda.

Varasematest ühisprojektidest innustununa otsustasime astuda veel sammu edasi ja kirjutasime Hansa kooli ja Annelinna gümnaasiumga koostöös projekti "Põhikooli pädevuskeskused Annelinna koolikogukonnas", mille raames planeerime luua kolme kooli juurde üldpädevuste arengut toetavad keskused. Need keskused pakuvad vajalikke e-õppematerjale ja -vahendeid digipädevuse, matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalase pädevuse ning õpipädevuse arendamiseks. Igas koolis saab olema üks keskus ja kõigi kolme kooli õpilased ning õpetajad saavad neid keskusi kasutada.

Tartu koolide omavahelise koostöö arengule on tugevalt aidanud kaasa muutused Tartu haridusmaastikus tervikuna. Kui sageli ütlevad koolijuhid, et kergem on koostööd teha kohalikest omavalitsusest väljaspool asuvate koolidega, siis Tartus on viimase kolme aastaga olukord väga tugevalt muutunud. Konkurents koolide vahel on vähenenud, üha enam tehakse koostööd ja teist kooli nähaksegi pigem partneri kui konkurendina. Mis on seda toetanud? Peamiselt ühistegevused: Tartu koolijuhtidel toimuvad koos koolipidajaga sügis- ja kevadseminarid, kus ollakse koos ja arutletakse ning luuakse ühiseid kokkuleppeid, mille üheks eesmärgiks näiteks on Tartu Põhikoolide kvaliteedikokkulepe, mille esimene versioon allkirjastati juba 2015. aastal ja teine 2017. aastal ([https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Haridus/Kvaliteedikokkulepe\\_2017.pdf](https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/Haridus/Kvaliteedikokkulepe_2017.pdf)). Oma roll on ka igal kuul toimival koolijuhtide õpingil. Samuti toetab eriti põhikoolide koostööd see, et õpilasi jaotab koolidesse arvutiprogramm ARNO ehk koolid ei pea enam õpilaste nimel omavahel võistlema.

Need muutused on liitnud ka meie piirkonna ehk Annelinna koole. Nimelt alustas 2017. aastal tegevust Annelinna koolide kogukond, kuhu praegu kuuluvad Tartu Kivilinna Kool, Tartu Hansa Kool, Tartu Descartes'i Kool, Tartu Annelinna Gümnaasium ja Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium. Need koolid korraldavad aastas ühiseid üritusi – nii näiteks on meie sisustada jaanuaris 2018 toimuv maleturniir ja kevadine teatevõistlus algklassidele.

Eriliseks ühiseks saavutuseks aga võib lugeda meie ühise Annelinna Lastevanemate kooli avamist. Nimelt korraldab iga kool ühes perioodis ühe koolituse, kuhu on oodatud kõikide koolide lapsevanemad. Selle aasta koolitused on järgnevad:

- Grete Arro „Kuidas saab lapsevanem toetada oma lapse (õpi)motivatsiooni?“
- Maie Kotka „Mina ja laps: kaks erinevat isiksust. Kuidas toime tulla elumuutustega?“
- Angela Jakobson „Teadlik lapsevanem: koolialguse ABC.“
- Tiina Kallavus "Tänapäeva lapsed ja meie kooskasvamised"
- Irene Käosaar "Keelte roll hariduses"



Flaier lastevanematele

### Kasutatud allikad

Nordahl, T. 2005. *Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs. Analüüsitudeli kirjeldus ja projektiraport*. Norra kasvatus-, heaolu-, ja vananemisuuringute instituut (NOVA) LP-mudel. Õppekeskkond ja pedagoogiline analüüs. Käsiraamat. 2016. [https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/LP-mudel\\_kasiraamat.pdf](https://www.tartu.ee/sites/default/files/uploads/LP-mudel_kasiraamat.pdf)

## Lisad

Lisa 1. Nelja viimase õppeaasta eesmärkide loetelu

### Õppe-kasvatustöö eesmärgid 2014/2015. õppeaastaks

---

#### 1. Õppekava uuendamine

Ülesanded:

- Hindamise korralduse kaasajastamine
- Õpilaste enesehindamise süsteemi juurutamine
- Projektinädalate sisseviimine ainetevahelise lõimingu suurendamiseks
- Õppekava seostamine huviharidusega
- Tehnoloogia integreerimine õppetöösse

#### 2. Kooli oma näo kujundamine

Ülesanded:

- Ühtse peretunde loomine ja kasvamine kokkuhoidvaks meeskonnaks
- Heade tavade ja traditsioonide jätkamine ning uute loomine
- Lastevanemate aktiivne kaasamine kooli tegemistesse
- LP-mudeli rakendamine
- Koolivormi elementide kasutuselevõtt

#### 3. Kooli põhiväärtuste lõimimine õppe-kasvatustegevusse.

### Õppe-kasvatustöö eesmärgid 2015/2016. õppeaastaks

---

#### 1. Digipöörde läbiviimine Kivilinna koolis

#### 2. Uueneva õpikäsitluse põhimõtetest lähtuvate muutuste sisseviimine õpiprotsessi

- 21. sajandi põhioskuste (koostöö, loovus, suhtlemine ja kriitiline mõtlemine) arendamine õppetundides ja läbi projektinädalate
- LP-rühmade kujunemine õpikogukondadeks
- Enesehindamise oskuse arenemine (nii õpilase kui õpetaja tasandil)
- Kaasava hariduse põhimõtete süvendamine – rõhuasetus süsteemsel ennetustööl HEV lastega
- Liikumisaktiivsuse osakaalu tõstmine – liikumisprogrammi rakendamine igapäevases koolielus

#### 3. Kiusamisvaba kooli põhimõtete rakendamine

### Õppe-kasvatustöö eesmärgid 2016/17. õppeaastaks

---

#### 1. Õppekava uuendamine

- Õppimist toetava hindamise arendamine. Fookus oskusainetes
- Õppekorralduslike muudatuste sisseviimine
- Ainekavade täiendamine (nt digiõpe jne)

#### 2. Arengukava koostamine järgnevaiks perioodiks

#### 3. Digipöörde jätkusuutliku süsteemi arendamine

#### 4. Koostöö ja head suhted kõikidel tasanditel

## Ühised põhimõtted

- HEAPEREMEHELIK SUHTUMINE – meie kool
- Esmaspäevasteks tundideks kodutöid ei jäeta

## Õppe-kasvatustöö eesmärgid 2017/18. õppeaastaks

---

1. Õppekorralduslikud muudatused:
  - Hindamine – tähtskaalale A-F üleminek, poolaastapõhine kokkuvõttev hindamine, oskus- ja loovainete hindamissüsteemi arendamine
  - Õppeaasta jaotumine viieks õppeperioodiks
2. Liikumisaktiivsuse suurendamine, VUNK-programmi põhimõtete rakendamine
3. Kogemus- ja koostöine õppimine erineval tasandil (õpetaja-õpetaja; õpilane-õpilane; õpilane-õpetaja; lapsevanem-õpilane; õpetaja-klassijuhataja jne)
4. Isamaalisuse ja rahvuslikkuse väärtustamine, Eesti Vabariik 100 tähistamine



## Lisa 2. Kriitiliste sõprade tagasiside Tartu Kivilinna Koolile

### Tartu Kivilinna Kooli külastus ja nõustamine

Tartu linna koolide Kriitilise Sõbra programmi raames

19. ja 20.mai 2015

### Tartu Ülikooli eetikakeskuse väärtusnõustajad ja -koolitajad

Margus Saks ja Tiia Lister

Täname kõigepealt kõiki Tartu Kivilinna Kooli (*edaspidi TKL Kool või lihtsalt Kool*) õpilasi, õpetajaid, töötajaid ja eriti *Karin Lukki, Pille Saadjärve ja Külliki Pedastet* külalislahke vastuvõtu eest Teie Koolis, kus veetsime möödunud kevadel kaks väga huvitavat päeva erinevaid tegevusi, klasse, ainetunde vaadeldes, erinevate inimestega kohtudes, viibides LP koosolekul ja tulevaste 1. klassi laste ning vanemate kohtumisõhtul.

Täname mitmete huvitavate mõttevahetuste eest nendel kahel päeval ja tagasisidestamisega seotud vestlusel. Oleme saanud Teie Kooli külastusega ise palju uusi kogemusi ja vaatenurki kriitilise sõbra programmi edasiarendamiseks.

Oleme peaaegu nelja aasta jooksul külastanud ja koolitanud paljude koolide õpetajaid üle Eesti, viinud läbi mitu tervikkooli hetkeseisu analüüsi ja tagasisidestamist enne kriitilise sõbra programmi algust Tartus.

Kahe päeva jooksul Teie Koolis nähtu ja kogetu oleme suuliselt edasi andnud koolijuhile ning õppejuhtidele eraldi. Allpool toome välja vaid selle, mida oleks meie arvates vajalik või kasulik teada Tartu Kivilinna Kooli töötajatel ja lapsevanematel. Kutse-etiika ja konfidentsiaalsuse põhimõtte ei luba meil esitada mingeid konkreetseid näiteid koolist, seetõttu jääb edasine rohkem kriitilise sõbra kui kõrvaltvaataja rõhuasetuste, küsimuste ja ettepanekute tasemele.

Oleksime rõõmsad, kui meie peegeldus annaks jõudu ja indu Teie Koolil jätkata positiivsete arengutega, samas aga leida uusi suundi, et olla veelgi parem kool tulevikus. Selletõttu esitame Teile ühiseks edasimõtlemiseks meie arvates olulisi tähelepanekuid ning toome mõned ettepanekud kaalumiseks tulevikuga seoses.

Püüame oma tagasisidega olla pigem sõbrad ja kooli toetajad kui kriitilised analüüsijad.

Kevadisel koolikülastusel käitis tähelepanu:

1. et Teie Kooli üks muljetavaldav valdkond on olnud pühendumine kooli „alusvundamendi“ – väärtusarendusega seotud tegevustele. Rahvusliku väärtussümboli loomine „kaheksakand'i“ alusel on silmapaistev, eriline ja meie senise kogemuse jaoks suhteliselt ainulaadne.

2. et TKL Kool on viimasel aastal teinud läbi väga suured muutused, uuendused, arendusalgatused. See näitab väga selgelt juhtkonna soovi muutuda kaasaegseks kooliks ja plaani kooli jooksvalt uuendada. Eriliselt paljutootav on Kooli aktiivsus õpetajate meeskondade loomisel LP-mudeli põhimõtetest lähtuvalt, mis on saanud Teie koolijuhtkonna südameasjaks.

3. et Koolis katsetatakse uusi õpimeetodeid – näiteks projektinädalat – kui koolipere jaoks suurepärasest võimalusest ainetüleseks lõimimiseks, paremaks üksteisemõistmiseks ja värskendavate ideede sissetoomiseks igapäeva kooliellu.

4. et Teie Koolil on Karin Lukk-i näol väga teadlik direktor, kes on kursis eesti kaasaegse haridusfilosoofia ja muutuva õpikäsituse põhimõtete. Lisaks on tal suurepärased teadmised kogukonna kaasamise vajadusest ning ta on võtnud koolijuhina eesmärgiks tugeva kogukonda kaasava kooli ehitamise.

Järgnevalt toome oma kõrvaltvaataja tähelepanekud Teie Kooli kui terviku osade kohta täpsemalt:

1. **Õpiprotsess.** Programm jooksul külastasime palju klasse ja ainetunde. Oli võimalus kõrvalt vaadata tunde, kus õpetajad kasutasid kaasaegseid ning kaasavaid õpimeetodeid, õpilased olid nii õppija kui ka teiste laste juhendaja rollis. Kohati oli tun(ni)d aga niivõrd liigendatud, isegi liialt koormatud erinevate meetoditega ja sellises tempos, kus paljud õpilased jäid paratamatult õpetajast maha. Kokkuvõtvalt võib öelda, et selline erinevate õpimeetodite kasutamine õppeprotsessis on kooli kui terviku mõistes liialt ebaühtlane ja vajaks täiendavaid kokkuleppeid.

2. **Õpikeskkond ja õppija.** Nägime Eesti senist tavapäraselt õpikeskkonda – frontaalset koolilaudade paigutust, mis takistas rühmatööd, õpilastepoolset tööjuhendite täpset täitmist, aga samas ka individuaalset juhendamist. Õppimine toimus suures osas tavapäraste võtetega. Kohati tekkis tunne, et osa õpilasi jäi tunnitimest maha, oli ka märke, et nad seejuures ei mõistnud õpetaja selgitusi. Õpetaja aktiivsust see aga ei vähendanud.

3. **Kaasav hindamine.** Õppimist toetava hindamise teema on väga otseses seoses õpilaste individuaalsete õpi- ja arengueesmärkide püstitamise ning saavutamisega. Ainult siis, kui on täpselt selge, kuhu suunas ja mida õpilane peaks endas arendama, saab valida sobiva hindamisviisi. Kui võimete, oskuste, eesmärkide väljaselgitamine ja teostegemine pole olnud päevakorras, siis kujundav hindamine kahjuks ei aita tõsta õpimotivatsiooni ega paranda ka õpitulemusi. Samas sõltub õpilase aktiivsus õppimises ja enesearendamisel eelkõige õpetaja oskusest juhendada õppimist, selgitada ainet ja juhendeid parimal õpilasele sobival moel, anda innustavat tagasisidet igas mõttes.

4. **Füüsiline koolikeskkond.** Koolimajas hakkas silma, et füüsiline koolikeskkond on täis kontraste. Ühelt poolt renoveeritud klassiruumidega korrused; korralik aula; head võimalused ja suurepärased õpetajad tööõpetuse läbiviimiseks keldrikorrusel; väga hubane, rahulik ja vaikne raamatukogu. Teiselt poolt kontrastina vanad amortiseerunud klassiruumid, söökla ja kooli võimla. Silma hakkas ühelt poolt klasside hädapärastelt varustatud ventilatsioonilahendused, samas teisalt kaasaegsed tunni mitmekesisemaks tegemiseks olulised IKT lahendused.

5. **Müra.** Kooli psühholoogilise keskkonna ja terviseeteema kõige suurema väljakutsena hakkas kõrva probleem müra ja lärmiga vahetunnis – eriti aga sööklas. Seda võimendas koolihoone füüsiline keskkond, kus paljad betoonseinad ja –laed peegeldasid ning seeläbi mitmekordistasid helifooni kooli üldkasutatavates ruumides.

Meeldiva kontrastina mürafoonile mõjuvad renoveeritud korrused ja eriti raamatukogu, kus olid väga head võimalused õpilastel rahulikult aega veeta ning üldisest vahetunni „mõllust“ puhata .

6. **Koolistress ja õpetaja hääl.** Kohati hakkas silma, et õpetaja hääle valjus tunnis tekitas lisapingeid õpilastes, mis raskendas süvenemist. Üldine kooli kõrge mürafoon võib olla põhjuseks õpetajate keskmisest valjemale ja kõrgendatud hääletoonile klassiruumis ning seda isegi nõ tavaolukorras. Selle probleemi mõju vähendamisele tuleks kiirelt ja teravdatult tähelepanu pöörata.

7. **Õpetajate koostöö.** Õpetajate omavahelise koostöö parimaks näiteks on Teie Koolis LP meeskonnad, mis toimivad eelkõige edukalt noorte ja probleemidega õpetajate abistamiseks, mentorluseks pikemas ajaperspektiivis. Keeruliste juhtumite lahendamiseks ei toimunud kevadel koosolekuid piisavalt tihti ega meeskonnas polnud veel ka vajalikku kompetentsi. Lisaväärtust kooli sees annaksid tugimeeskonna ja LP meeskonnajuhtide ühine süstemaatiline, plaanipärane ja ennetusele orienteeritud kord nädalas toimiv ümarlaud. Selline oma kooli sees õpetajate pikaajaline praktiline koosõppimine on hädavajalik, kuna isegi konsultantide kohalkäimine ja nõustamine ei kindlusta probleemidele parimat lahendust, mille võtmekohtade leidmiseks on vaja oma kooli konteksti tundmist ja konkreetset infot.

8. **Uuendused.** Uuenduste jätkuv sisseviimine vajaks kindlasti kõigi osapoolte kaasamist, suurepäraselt kommunikatsiooni, aga ka teiste psühholoogiliste tegurite arvestamist, mis mõjutavad õpetajate ja õpilaste valmisolekut uuendustega kaasainemiseks. Pidev uuenemisprotsess, mis ei lase uuendusega harjuda ja piisavalt settida, võib tekitada vastuseisu, millega kaasneb koolitöötajate tööstressi täiendav kasv. Iga uuenduse puhul on ülioluline, et koolikogukond tervikuna oleks kaasatud, osapooled mõistavad uuenduste eesmärgi ja sisu.

Mõned meie mõtted, küsimused ja ettepanekud tulevikuks:

Hästi toimiva kooli lähtekohaks on eelkõige head suhted õpilaste ja õpetajate vahel, üksteist austavad suhted kõigi kooliga seotud osapoolte vahel. See, kui positiivne on mikrokliima ainetunnis ja klassis, kui head ja sõbralikud on suhted laste ning õpetaja vahel, on kõige tähtsam eeldus, et kõik õpilased tahaksid õppida, tahaksid koostööd teha ja sooviksid üksteisesse austusega suhtuda. Siis puudub alus passiivseks või vastumeelseks suhtumiseks õppetöösse ja tunnirahu rikkumiseks.

- Kuivõrd olete teadlikult pööranud Koolis tähelepanu sõbralike suhete loomisele kõigi õpilaste ja õpetajate vahel? Millised võiksid olla konkreetsete lahendused soovitud positiivse mikrokliima saavutamiseks?

- Millisel kujul saaks näiteks LP meeskond aidata kaasa nende õpetajate toetamisele, kelle tunnis praegu on siiski kas
  - a) vähese õpimotivatsiooniga lapsi?
  - b) käitumisprobleemidega lapsi?
  - c) õpiraskustega lapsi?

Riikliku õppekava üldosas on õppeprotsessi eesmärkidena loetletud ja kirjeldatud erinevad pädevused, mis annavad võimaluse õpilasel mitte ainult hästi õppida järgnevates koolides, vaid ka igas mõttes elus toime tulla, olla loov ja leida oma koht elus. Et need eesmärgid saaksid täidetud, võiks ka Teie Kool oma võimalusi arvestades välja valida kõige tähtsamad valdkonnad, millele siis oma Kooli eripära arendamisel toetuda. See annab võimaluse selgelt määratleda oma kooli prioriteetid.

- Kuidas võiksite oma koolikogukonna kõigi osapooltega mõelda ja analüüsida, milliseid pädevusi suudaksite ja sooviksite Te realselt Kooli omanäolisusest lähtuvalt kõigi õpilaste puhul välja arendada?
- Mida oleks vaja teha, et lisaks õpilaste tundmaõppimisele ja karjäärinõustamisele saaksid ka õpetajate oskused arendatud nii, et nende üldine professionaalsuse tase ühtlustuks Koolis tervikuna? Siinkohal oleks vajalik pöörata tähelepanu ka psühholoogiaalaste teadmiste ja oskuste täiendamisele, millele annab omakorda LP programmi teostamine hea võimaluse?
- Kas koolikogukonna kõigi osapoolte s.h. ka lapsevanemate kaasamine tulevikus üheskoos väljavalitud pädevuste (näiteks ettevõtlus vmt) arendamiseks ei võiks saada Teie Kooli üheks väljakutseks?

Soovime Tartu Kivilinna Kooli perele jõudu, koolirõõmu ja jätkuvat üksteisemõistmist oma hea kooli arendamisse – koos ja ühise eesmärgi suunas edasi!

Tarkust ja südameheadust igasse päeva!

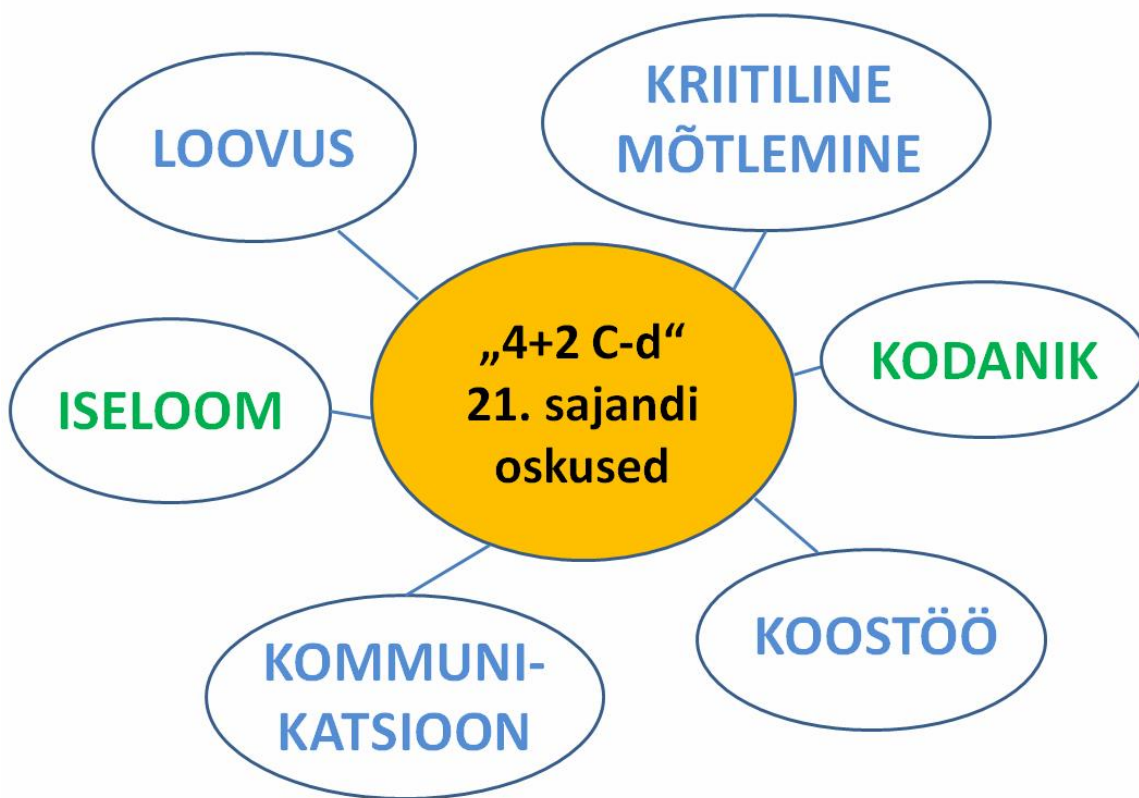
Lugupidamise ja tänuga

Margus Saks

Tiia Lister

Lisa 3. Muutunud ehk nüüdisaegse õpikäsituse indikaatorid









- ❖ Õpilane on aktiivsem kui õpetaja
- ❖ Klassiruumi paigutus muutub sageli
- ❖ Tehnoloogia on protsessi loomulik osa
- ❖ Õpilane teab, mida ta õpib ja kuhu peab välja jõudma
- ❖ Suur osakaal on rühma-, paaris- ja meeskonnatööl
- ❖ Õpilane oskab tuua teemaga seotud elulisi näiteid
- ❖ Õpilane loob ise midagi teema raames
- ❖ Õpilasel on erinevaid valikuid
- ❖ Õpilasel on tunnis huvitav



Lisa 5. Kevadseminar 2. mai 2017. Ruumipaigutuse rühmatöö õpetajatega

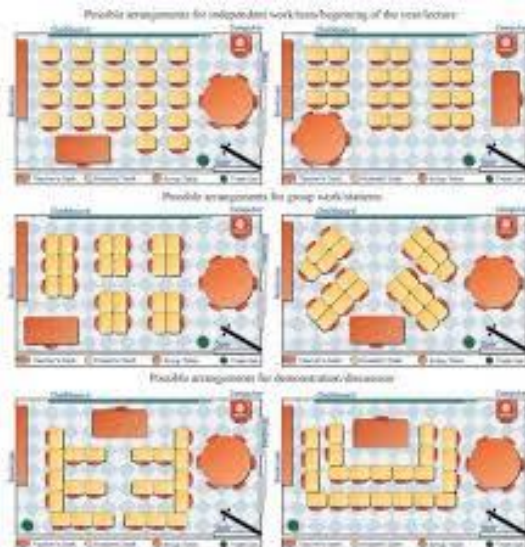
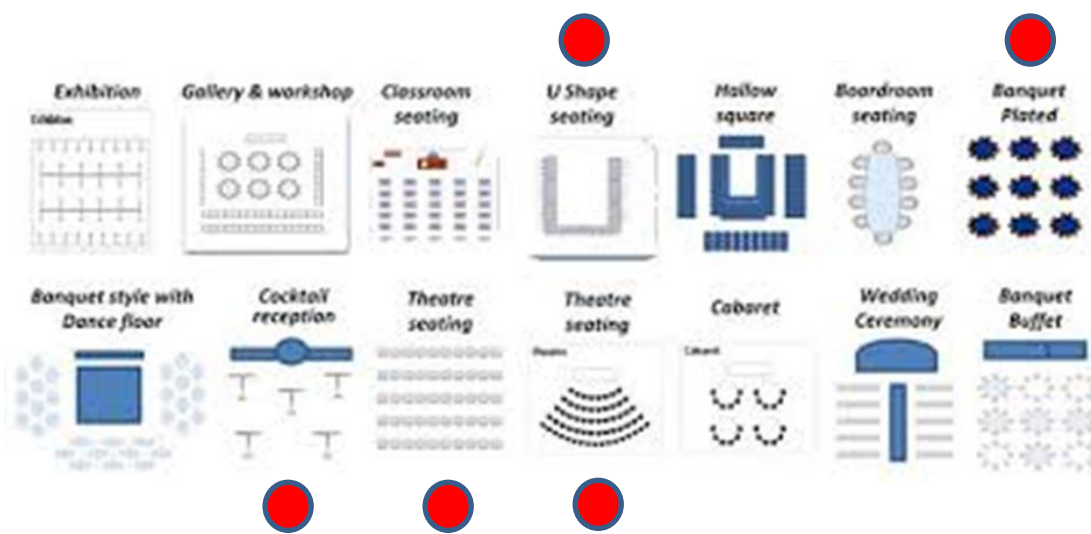


1. Milleks õppeprotsessis hea kasutada?
2. Missuguseid omadusi/oskusi arendab?
3. Mida peab arvestama? Millal ei sobi?

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  <p>nagu bussis</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ kuulatus</li> <li>+ kind - kontrollitav</li> <li>+ paaritöö</li> <li>- loerus</li> <li>- kinnise</li> </ul>                                                                                             |  <p>nagu kohvikus</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ nõtkered grupid</li> <li>+ hästi sügav kõhedus</li> <li>+ palju mõtteid lasta! - aramus kõigilt</li> <li>hoiab aega kokku</li> <li>- kind kätt/tärm</li> <li>- korraldada lühikeste arutelude jaoks</li> </ul> |
|  <p>väike vaatar ring</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ fundiline teema</li> <li>+ aramus</li> <li>+ keskendub</li> <li>- ei ole rõhul</li> </ul>                                                                                                         |  <p>nagu teatris</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ laeng</li> <li>+ paljude korraga ühe info</li> <li>- ei tea, kui palju aega katab jooks</li> <li>- fookus kaet</li> </ul>                                                                                       |
|  <p>suure vaatar ring</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ arutelu</li> <li>+ rõõms sügav</li> <li>+ avat mõtteid</li> <li>- keskenduda raskel - segavad faktoidid</li> <li>- raskesti kontrollitav</li> </ul>                                               |  <p>opositsioon</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ diskussioon</li> <li>+ vastlus</li> <li>+ palju variante</li> <li>+ kontakt sügav</li> <li>- ettevalmistus =&gt; nõuendus =&gt; teatud paaris</li> </ul>                                                         |
|  <p>vestlusring laual</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ enesemine</li> <li>+ kuulamisvõime</li> <li>+ (võtlus) positiivne diskussioon</li> <li>- tegevuse rea rõõms aktiivsus</li> <li>- vae tõsted =&gt; ei sobi häbelik</li> <li>- vastandus</li> </ul> |  <p>pilla-pala</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>+ omaste aeg</li> <li>+ rõõms teema</li> <li>+ keskendumine</li> <li>+ teatav</li> <li>- iluühendatavus vajab aega</li> </ul>                                                                                       |



Lisa 6. Kahe õpetaja poolt välja toodud ruumipaigutuse variandid, mida nad on ise läbi proovinud





Lisa 7. Väljavõtted 4., 6. ja 9. klasside õpilaste iga-aastase küsitluse tagasisidest õpetajatele.

#### 4. klass

- Su tunnid väga põnevad !!!!!
- Ta õpetas väga huvitavalt.
- Päris hea on loodusõpetus, aga kui kohtade vahetus on tahan mina kõige taga istuda!!! (seal on kuidagi rahustav olla minu jaoks)
- Mul oli väga hea ja lõbus olla meie õpetajaga.
- Matemaatika meeldib mulle väga, sest õpetaja õpetab nii, et ma saan kõigest aru.
- Kõik on tore, aga mõnikord on tunnid väga igavad, kuid enamasti nad on normaalsed.
- Ta õpetas väga selgelt.
- Mõnikord võiks asju veel üle seletada, sest alati ei saa kõigest aru.
- meeldib et leiad aega lisa aegadeks
- Õpetaja on alati nii rõõmsa meelne ja positiivne, see on mullegi nakkav.
- kõik on väga põnev ja hea!

#### 6. klass

- Õpetaja võiks tunde segavaid õpilasi karmimalt karistada. Nende märatsemine ajab lausa hulluks ja õppimine on peaaegu võimatu.
- Õpetaja on üpris hästi meie poistega hakkama saanud! Kui poisid ei segaks kogu aeg oleksid tunnid väga head!
- Miks nii negatiivne hinnang? Sest see õpetaja on noor ja tundub mulle, et kogemustepagas puudub, eriti, meiesuguse lärmaka klassiga. Ta laseb end õpilastel allutada ja näiteks 6Cga on vahel kokkulepped, et see, kellel on tund temaga samal päeval ennem, ajab ta närvi ja siis laseb õpetaja meid varem ära. Lisaks on muidugi minu hinnangul eesti keel kõige igavam õppeaine, sest õpetaja teeb koguaeg harjutavaid etteütlusi, töövihikut, seletab reegleid ja teeb muud igavat mõne kahemehe tõttu, mis sest, et enamusel läheb hästi.
- Tundides on röökimine ja märkuse panemine tavaliselt ei aita. sa pead midagi paremat välja mõtlema kuidas nende üle kontrolli saada.
- Minu arust on õpetaja X üks kõige paremaid õpetajaid. Ta saab aru laste probleemidest, kui on mingi jama sekkub ta alati ja proovib aidata. Ta poole saab alati pöörduda üks kõik, mis probleemiga ja teda saab usaldada, kui talle rääkida midagi ei pea kartma, et see info levib edasi. Tema tunnid alati huvitavad ja ma saan tundides hästi aru kui ta meile midagi seletab.
- Õpetaja võiks õpilastele rohkem vastu tulla.
- Y ei ole hea õpetaja
- Ma arvan, et sa võiksid need jutustajad lahku ajada, kes näiteks häälitsevad aga teed päris tihti tunnid huvitavaks ja ma tänan sind selle eest.
- Õpetaja on tore ja lahke.
- Õpetaja M on väga hea õpetaja, sest temaga saab palju nalja, ta oskab seletada, ta mõistab lapsi väga hästi, oskab mõelda väga huvitavaid tunde ja isegi, siis kui ta ütleb et ta seletab ainult ühe korra ja kui sa ei saanud aru ja küsid talt uuesti on ta alati nõus selle uuesti lahti seletama
- õpetaja on tore temaga saab alati hästi läbi. Ta õppetab korralikult ja selgelt.
- Mulle meeldib see et te arutate meiega tunnis väga palju. Usaldan teid
- Olete parim õpetaja terves koolis!
- Mulle meeldib kuidas klassis on hea õpimeeleolu ja distsipliin.
- Väga palju ülesandeid jääb koju, aga teemad olen saanud kiiremini ja paremini selgeks kui eelmise õpetajaga
- Tagapingid jutustavad ja see segab mind. Võiks selle kuidagi korda saada. Aga tunnid mind väga huvitavad ja see on hea. Kiitus!
- Väga hea ja huvitav õpetaja. Muidugi ajalugu on ka huvitavam aine võrreldes näiteks eesti keelega. Meie klass on muidu lärmakas, kui õp. F tunnis valitseb enamasti vaikus ja töömeeleolu. Peaks ütleva, et üks parimaid õpetajaid koolis.
- klassis on palju erinevaid inimesi ja me kõik õppime erinevalt. Minule ei jää asjad meelde lihtsalt rääkimisest ja märksõnadega. Asju võiks millegagi seostada, et paremini meelde jääks.

- Õpetaja õpetab minu arust suvalisi asju suvalisel ajal. Õpetaja ei pööra nii palju tähelepanu tüdrukutele, kelle matemaatilised oskused ei ole nii head. Selle asemel ainult ütleb, et sa oled nii tubli, et küll hakkama saad..
- Tunnid on väga huvitavad ja õpetaja on väga lõbus
- väga hea matemaatika õps !!!!!!!!!!!
- Õpetaja võiks rohkem tundides kasutada oma vahel suhtlemist ja proovida uusi asju.
- Väga tore õpetaja. Arvestab ka õpilaste soovidega ja on väga mõistev.
- Ta küsib alati meie arvamust ja teeb siis selle järgi.
- Õpetaja arvestab õpilaste soovidega.
- Õpetaja on liiga leebe. Ei ole peaaegu kunagi mingit korda. Õpetaja võiks rohkem keelata ja karistada õpilasi, kes segavad või häirivad tunde. Tunnid on muidu enamasti huvitavad ja arusaadavad.
- Õpetaja võiks rohkem õpilastele tähelepanu pöörata ja põhjalikumalt tööde käiku lahti seletada. Õpetaja X iseloom ei meeldi mulle, sest kui talle midagi seletada, siis ta ei saa aru ja hakkab kriiskama
- Võiksite tegeleda kõikidega ühe palju mitte, et olete ühe lapse juures terve tund põhimõtteliselt.
- Õpetaja K on väga hea inglise keele õpetaja, ta seletab arusaadavalt, ta on konkreetne ja ei hakka keerutama, kui sa oled mingi töö halvasti teinud, siis ta mitte ei ütle et no pole hullu vaid ütlebki, et ei läinud kõige paremini ja kui sa ikka ise ei viitsi õppida, siis mina ei viitsi ka oma aega siin raisata. Ta oskab nalja teha, mulle väga meeldib ta välimus ja üle üldse on ta väga hea õpetaja ja südamluk inimene
- Väga hea huumorimeelega õpetaja. Üldiselt on tunnid huvitavad, kuid taunida saaks vaid kahte asja: 1) õpetaja hilineb pea-aegu alati tundi, ükskord arutasime klassiga, kas rakendada "akadeemilist veerandit" 2) kui õpetaja küsib kedagi, kes pole suvatsenud isegi tähestikku ära õppida, siis võib ta kasvõi terve tund temalt vastust oodata
- Väga mõnusad ja head tunnid. Õpetaja seletab kõike hästi ja õpilased alluvad korraldustele.
- Ma ei saanud õpetajaga väga läbi
- Mulle väga meeldib see tund kuigi mul ei olnud eelmine aasta inglise keeles üldse head hinded, aga selle õpetajaga on asi märgatavalt paranenud – ta suhtub meisse kui inimestesse, mitte lastesse, see loeb palju
- Väga tore ja mõistev õpetaja. Teeb tunnid huvitavaks ja oskab poistega suhelda.
- Võiks olla õpilaste suhtes mõistvam. Õpetajal ei tohiks olla lemmikõpilasi.
- Ta võiks rohkem meid mõista ja mitte nii kuri olla. Ta on kahes õpilases nii kiidunud ja ainult kiidab neid aga teisi kes teevad ka ilusti tööd ei ütle midagi.

## 9. klass

- Meeldib, et olete õpilastega nii piisavalt range aga samas ka leebe, see on väga hea omadus.
- Mulle meeldib õpetaja koostöö ja suhtlus õpetajaga, et vahel tekib tunnis ka olukordi, kus tervel klassil on lõbus ja tuleb paar nalja, kuid just see on see, mis muudab tunnid huvitavaks.
- Õpetaja on väga hea ja suhtub õpilastesse hästi. Kui midagi on arusaamatut siis seletab ja annab nõu, kuidas järgmine töö paremini teha. On vastutulev ja aitab kui on vaja.
- Väga tore, päikseline ja lõbus õpetaja, ja tunnid samuti väga toredad. Ei oska midagi rohkemat öelda, sest mulle meeldib see tund ja õpetamise meetod.
- Õpetaja tuleb õpilastele vastu ja aitab neid isegi siis, kui neil on tähtajast 2 kuud üle.
- Õpetaja on alati positiivne ning heas tujus, see teeb tunnid meeldivamaks.
- Õpetaja N on suurepärase ja hooliv õpetaja, kelle käitumisest ja olekust on kohe näha, et teda tõesti huvitavad tema õpilased ning nende heaolu ja edu. Ta mõistab õpilasi ning katsub neid alati aidata ning suunata. Ta on mõistev ning erakordselt heatahtlik.
- On vastutulev ja teeb tunnid meie jaoks toredaks.
- Õpetaja on mõnikord pahur ning elab seda veidi õpilaste peal välja. Ta on tihti ebaõiglane ning ei mõista õpilasi.
- Suurepärase koostöö klassiga ning meeldiv õppida. Suurepärase!
- Õpetaja S on tore inimene, kes oma naeratuse ja säravate silmadega teeb tunni toredaks.

- Õpetaja paneb märkusi ebaõiglaselt. Nt: kui kaks inimest istuvad tunnis telefonis (ja ta näeb seda), paneb ta märkuse ühele sisse, teisele mitte. Arvatavasti on see seotud isiklike suhetega õpetaja aj õpilase vahel.
- Osad minu klassikaaslased said märkused ekooli telefonis olemise eest tunnis, kuigi nad tegelikult eriti ei olnud, vaid tegelesid pigem muude kõrvaliste asjadega (nt joonistamine), aga nt kui mina olen telefonis, siis õpetaja ei keela mind ega midagi tõenäoliselt sellepärast, et olen viieline õpilane. Natuke ebaaus on osade õpilaste suhtes see.
- Õpetaja loeb pool oma teksti õpikust maha ja seda võimalikult monotoonse häälega, et me ikka kõik korralikult magama jääks. Õpetaja ise on tihti kuri ja pahas tujus. Hindamisel võtab ta ebaõiglaselt punkte maha ja kui küsida miks, siis ta tihti ise ka ei tea, miks ta võttis. Õpetaja on väga suur tähenärija ja kui ei ole nii kirjutatud, kui tema mõtleb, siis läheb punkt automaatselt kohe maha. Tunnis on tihti väga ebameeldiv viibida ja teemad jäävad arusaamatuks.
- Õp K on väga tore õpetaja. Aga ta on vahetevahel liiga leebe. Leebus on väga hea, kuid vahel tuleb olla karm. Midagi muud ei olegi öelda, kui vaid seda, et ta jääks alati nii lahedaks.
- Me mõistame, et olime kunagi suhteliselt hull klass, kuid tema on meid aidanud ja koos temaga oleme me siin koolis arenenud.
- Tunnid teeb huvitavaks õpetaja enda suhtumine tundi ja see, et ta laseb meil endal palju kaasa rääkida ja teeb palju rühmatöösid. Mängime erinevaid mängu ja õpetaja kuulab meie arvamust.
- Õpetaja on väga hea ja meeldiv, kaasab klassi suurel määral. Seletab kõike hästi ja põhjalikult, räägib ka nüansidest.
- Õpetaja on mind väga palju niiöelda kasvatanud. Ma olen õppinud ise enda aega planeerima ja, et ma teen kõike enda jaoks, mitte õpetajate ega hinnete jaoks. Ta räägib meile vahvaid lugusid elust ja proovib meid alati ka eluliselt õpetada. Olete minu lemmikõpetaja ja jääte mulle alati meelde!
- Väga hea õpetaja, tema suurim soov on see, et tema õpilastel läheks hästi ning seda on näha.
- Oskab oma ala väga hästi ning on meie klassi üks lemmikuim õpetaja, kuna usaldab meid ja isegi armastab meid.
- Õpetaja suudab alati klassis õhustiku nii toredaks ja nauditavaks muuta, et kõik õpilased tahavad alati õppida. Õpetamismeetodid on suurepäraseks ja pole õpilast, kes teemadest aru ei saaks. Samuti kui mõnel õpilasel on mure, mis ei puuduta alati koolitööd on ta alati valmis aitama probleemi lahendamisel. Ta on väga hea õpetaja, keda pole võimalik asendada, mitte kellegi teisega.
- Oi issand, siia on tõesti ausalt öeldes masendav kirjutada. X on õpetaja, keda mina tahaks endale õpetama kuni ülikoolini isegi. Ta on imeline, range ja samal ajal väga sõbralik. Ta ei kannata seda kui lollitad tunnis aga samas aitab õpilasi kui nad vaid ise tahavad abi saada.
- M on parim õpetaja, keda ma kunagi kohanud olen. Ta on väga õiglane ning teeb teema kindlapeale selgeks. Ta on motiveeriv ning toetav. Ta on andud mulle eneseusku ning inspiratsiooni.
- Õpetaja, kes teeb õpilastest inimesed. Tõepoolest õpetaja suure algustähega. Tema tunnis valitseb range distsipliin: hiljaks ei tohi jääda, õpetaja lõpetab tunni, lärmi ei tohi teha ja igaüks vastutab enda eest. Ometi armastavad tema õpilased teda meeletult. Tõesti, ta peaks olema Eesti asendamatu maavara, sest just tema kastab meie juuri nii, et meist kõrguksid suure ja tugevad puud, mis tormi kestel ellu jäävad. Aitäh!
- Õpetaja surub oma arvamusi peale, teeb maha teistsuguse arvamusega õpilasi.
- Panustab õpilaste liikumisse koolipäeva jooksul. Ta tahab, et õpilased saaksid tema ainet aru ja seega teeme katseid ja arvutusi, mis on võetud päris elust. Vahepeal tuleb ta ka klassi ja ütleb: „Lähme kevadet otsima!“ Ja kogu klass läheb välja füüsilik tegema. See hoiab õpimotivatsiooni kõrgel. Tõeliselt elurõõmu täis õpetaja.
- Õpetaja on väga mõistev ja sõbralik, kuid mõnel hetkel ehk peaks olema pisut rangem. Peale selle on kõik tunnid väga meeldivad ja põhjalikud, õpetaja on ka lõbus ja kaasab õpilasi pidevalt. Õpetaja tore olemus muudab alati tunnid meeldivaks ja seetõttu on tundides alati positiivne õhkkond. Üks toredamatest õpetajatest, kes mind on õpetanud. Aitäh!
- Ükskord vastama minnes, ütles õpetaja, et mul pole mõtet aega raisata ja õppida- nii hoian enda kui ka tema aega kokku. Tänu sellele on teema siiaaani arusaamatu.
- Õpetaja on iseloomuga ja täpselt nii range, kui vastava klassi jaoks vaja on. Suudab hästi õpetada ka kõige nõrgemaid, kuid seejuures hoida huvitatult ka tugevamad. Tunneb oma ainet väga väga hästi

ja annab väga hea võimaluse nendele, kes soovivad, seda omandada. Muidu on õpetaja väga tore ja omamoodi, mõistev ja arvestav. Kuigi tunnid on ranged, teeb ta ka palju nalja ning suudab tõsised teemad muuta lõbusamateks. Aitäh, õpetaja!

- Positiivne on õpetaja võimas karisma, kuid ta peaks kindlasti jälgima, milliste õpilaste poole "tohib" värvikamalt pöörduda, kuna keegi võib ennast sellest häirituna tunda
- Õpetaja on nii tore ja nooruslik. Mõistab meie tegusid ja mõtteid ning vahel mõistab meid isegi poolelt sõnalt. Tema kõnekasutus on nooruslik ning see teeb tunni teismelisele meeldivamaks.
- Tihti kulutab õpetaja liiga suure osa tunni ajast moraali lugemisele, enamasti õpilaste tuleviku või puudulike teadmiste osas. Arvan, et selline arvamusalaldus on üksikul korral positiivse mõjuga, kuid igapäraselt seda vaja poleks. See aeg tulekski kulutada otseselt õpetamiseks.
- Õpetaja on alati huvitav vestelda ja arutada. Samuti on tohutult positiivne see, et õpetaja aktsepteerib ka teiste arvamusi ja on tolerantne.
- F on suurepärase õpetaja. Ta on toetav ja väga ilmekas. Ta ei jäta kunagi õpilasi hätta ja on hingega kõige juures, mida ta teeb. Kuigi eesti keel ei ole mu lemmikaine, teeb ta selle ikka mulle huvitavaks. Tunnen ennast tema tundides väga hästi. Ta on selline õpetaja, kes ei jäta kunagi kedagi külmaks.
- Y on suurepärase inimene ja ka õpetaja, kellega koos töötamine on ainult rõõmuks. Ta on õpilastega väga tore ning abivalmis, ta ei jäta kedagi hätta. Tema jaoks jätkub vaid kiidusõnu, mille kirja panemine polegi võimalik. Sellise õpetaja saamine on mu elu üks kõige paremaid asju. Ta on mind inspireerinud ja motiveerinud terve temaga oldud aeg.
- Hea huumorimeel, mõistev. Tema kohta pole lihtsalt võimalik midagi halba öelda.
- Ta arvestab meiega ja mõistab meid, siis kui on palju töid või kui õpilastel on väga raske periood. Ta on väga lahke, sõbralik alati rõõmus ning üritab endast maksimumi igas tunnis anda, isegi siis, kui ta on ise haiglane. Ta muretseb iga õpilase pärast ja on iga kell valmis meid aitama. Tõesti suurepärase õpetaja.
- Õpetaja ei tunnista peaaegu mitte kunagi oma vigu.
- Meeldib, et õpetaja suudab läheneda igaühele personaalselt, sundides õpilast pingutama paremate tulemuste nimel.
- Õpetajaga saab ka vahetunnis juttu ajada ja suhelda.
- Sooviks oma arvamust ka väljendada ja mitte kogu aeg olla solidaarne kui väljamaalane teeb meile kahju!

## Kokkuvõte aineküsimustikest

❖ küsimustikku täitnud 4., 6. ja 9. klasside õpilaste tagasiside kõikide ainete õpetajatele tööle

|                                                      | 4. klass | 6. klass | 9. klass |
|------------------------------------------------------|----------|----------|----------|
| Õpetajate arv                                        | 21       | 34       | 28       |
| <b>Kokku saavad tagasisidet 50 õpetajat</b>          |          |          |          |
| <i>(6 õpetajat õpetasid kõikides vanuserühmades)</i> |          |          |          |

Lisa 8. Tartu Kivilinna Kooli projekt „Konkurendist koostööpartneriks ehk ühtse meeskonna loomine Tartu Kivilinna Koolis“



**Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste ümberkorraldamist või alustamist toetavad meeskonnakoolitused. ESF programm „Üldhariduse pedagoogide kvalifikatsiooni tõstmine 2014-2020“**  
**Projekti eesmärgiks** oli luua õpetajatest ühtselt toimiv meeskond, kus iga liige teab oma rolli ja vastutust ning pakkuda õpetajatele arenguvõimalusi juhtimisalaste väljakutsete näol.

Projekti raames toimus kaks koolitus:

- Meeskonnakoolitus (24.okt 2016 ja 5. jaanuar 2017) „Üheskoos tugevamalt edasi!“

Viidi läbi koolitus meeskonnatöö põhialustest ja vajalikest pädevustest kooli õpetajatele. Koolitus hõlmas erinevaid aktiivõppe põhinevaid koostööülesandeid, samuti andis oskuse analüüsida oma ja rühma koostööoskusi, tunnustamise rolli koostöös ning märgata kõigile olulisi ühiseid väärtusi. Osalesid kõik kooli õpetajad.

- Juhtimispädevuse koolitus „Spetsialistist juhiks“ (20. märts 2017)

Viidi läbi juhtimisalane koolitus õpetajatele teemal, kuidas arendada enda juhtimispädevust ehk kuidas saada spetsialistist juhiks. Grupi suurus oli 25 õpetajat.

Koolitused viis läbi koolituskeskus Mastery OÜ ( vt <http://www.mastery.ee/>)

Koolitajad olid Merike Mitt ja Margo Mitt





Elamuslik meeskonnatöö koolitus ÜHESKOOS TUGEVAMALT EDASI!  
24.10.2016

### KOOSTÖÖTARKUSED

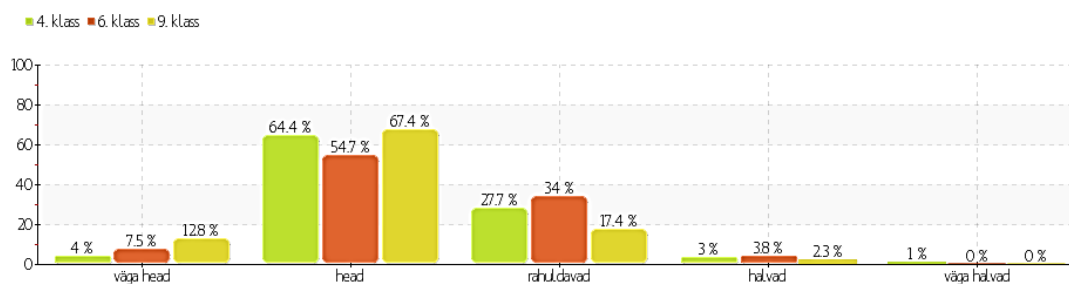
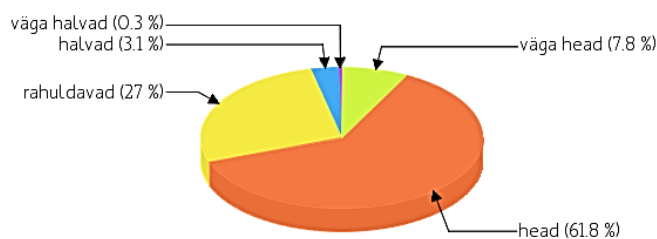
MIS TEEB MEIE KOOSTÖÖ VÄGA TULEMUSLIKUKS, EFEKTIIVSEKS ja RÕÕMUPAKKUVAKS

- Kui kõik ei lähe kõige paremini (ebaõnnestumine ei ole ju maailmalõpp), siis säilitan positiivsuse, ei virise ega süüdistan - 26
- Tõsiseid asju saab võtta rõõmsalt huumoriga, laulame, tantsime. Naudin protsessi - 20
- Ei ole rumalaid küsimusi. Ükski mõte ei ole vale! Arvestame erinevate ideedega. Kuulame ka vaiksemaid! - 16
- Märkan kaaslast. Tunnustan jooksvalt - 13
- Eelnevad head kogemused innustavad -> hommik on päeva võti! - 9
- Motiveerin kaaslast -> rõõm -> kõikidel tekib tahe, õhin tegutseda eesmärgi suunas - 6
- Kui on kiire, võtan aja maha - 4
- Kordan üle kokkulepped, et kõik saavad ühtemoodi aru -> see tekitab turvalisust - 3
- Kas lasen välisel end segada? Keskendumine oma asjale! - 3
- Räägime omavahel asjad selgeks - 3
- Kui on tahe, on ka tee! - 3
- Keegi ei vingu! "Pidurid" ei saa meil esile - 3
- Me ei jää rutiini kinni - innovatsioon! Meile on olulised uudsed lahendused, tahame arendada mitte ainult läbi umbkohtade. Oskan näha alternatiivseid lahendusi -> avatud meel - 3
- Räägime omavahel - millist tulemust me tahame? - 2
- Meil on alati võimalik teha stopp ja ümber planeerida - 2
- Igaüks vastutab (sh oma turvalisuse eest) - 1
- Õpime üksteist tundma -> siis saan usaldada - 1
- Me ei anna alla! - 1
- Hääletoon annab sõnadele sisu - 1
- Kohe aitan, kui näen, et vaja - 1
- Loovus vajab aega - 1
- Räägime ühekaupa -> siis saan kuulata - 1
- Loen ülesande lõpuni läbi -> otsin välja piirangud ja võimalused, ei pane ise endale piiranguid - 1
- Rollide jaotus - vajame juhti igale protsessile - 1

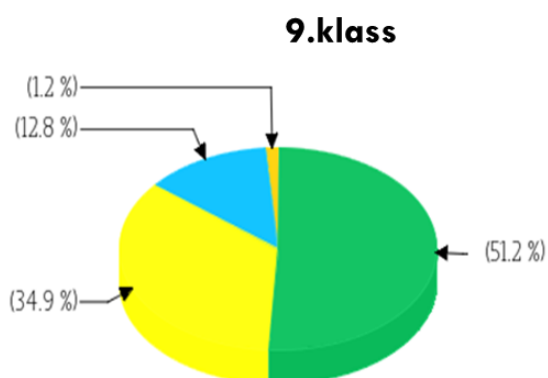
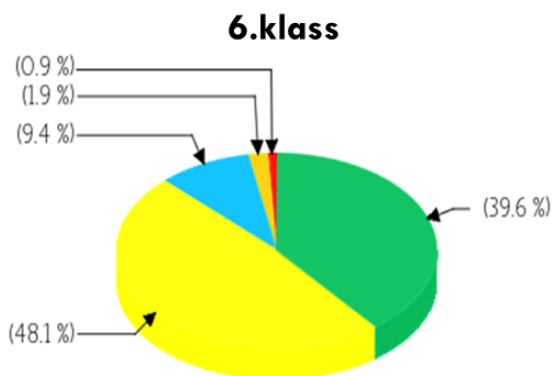
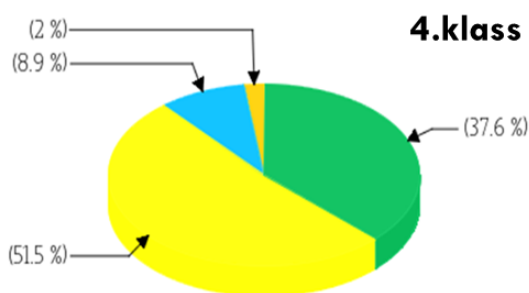
## Lisa 9. Uuring 2017 kevad

### Kuidas hindad õpilaste omavahelisi suhteid meie koolis?

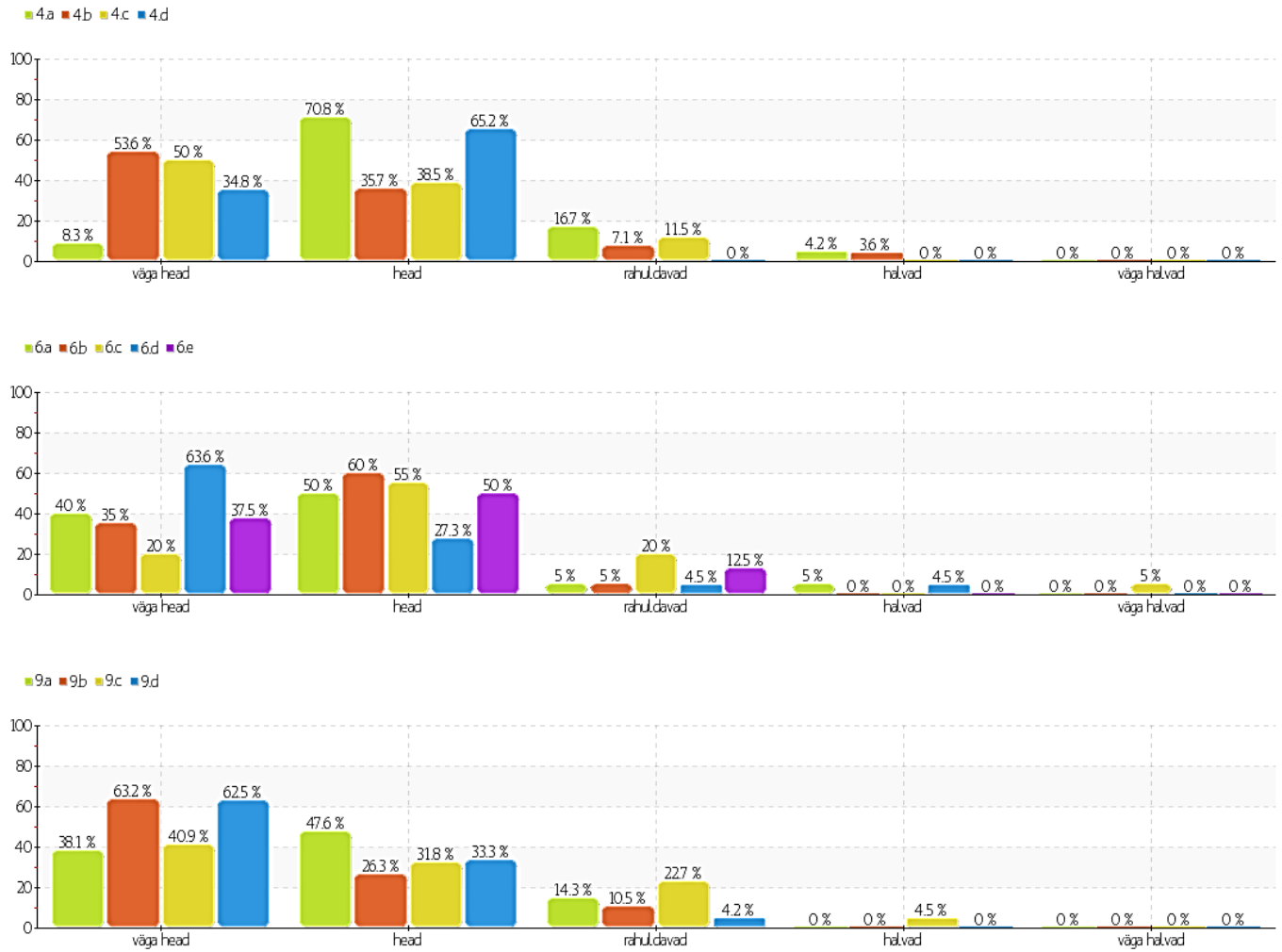
|                               | väga head     | head           | rahuldavad     | halvad        | väga halvad   | Keskmine    |
|-------------------------------|---------------|----------------|----------------|---------------|---------------|-------------|
| <b>4. klass</b> (101 vastust) | 3.96 %        | 64.36 %        | 27.72 %        | 2.97 %        | 0.99 %        | 3.67        |
| <b>6. klass</b> (106 vastust) | 7.55 %        | 54.72 %        | 33.96 %        | 3.77 %        | 0 %           | 3.66        |
| <b>9. klass</b> (86 vastust)  | 12.79 %       | 67.44 %        | 17.44 %        | 2.33 %        | 0 %           | 3.91        |
| <b>Koond</b>                  | <b>7.85 %</b> | <b>61.77 %</b> | <b>26.96 %</b> | <b>3.07 %</b> | <b>0.34 %</b> | <b>3.74</b> |



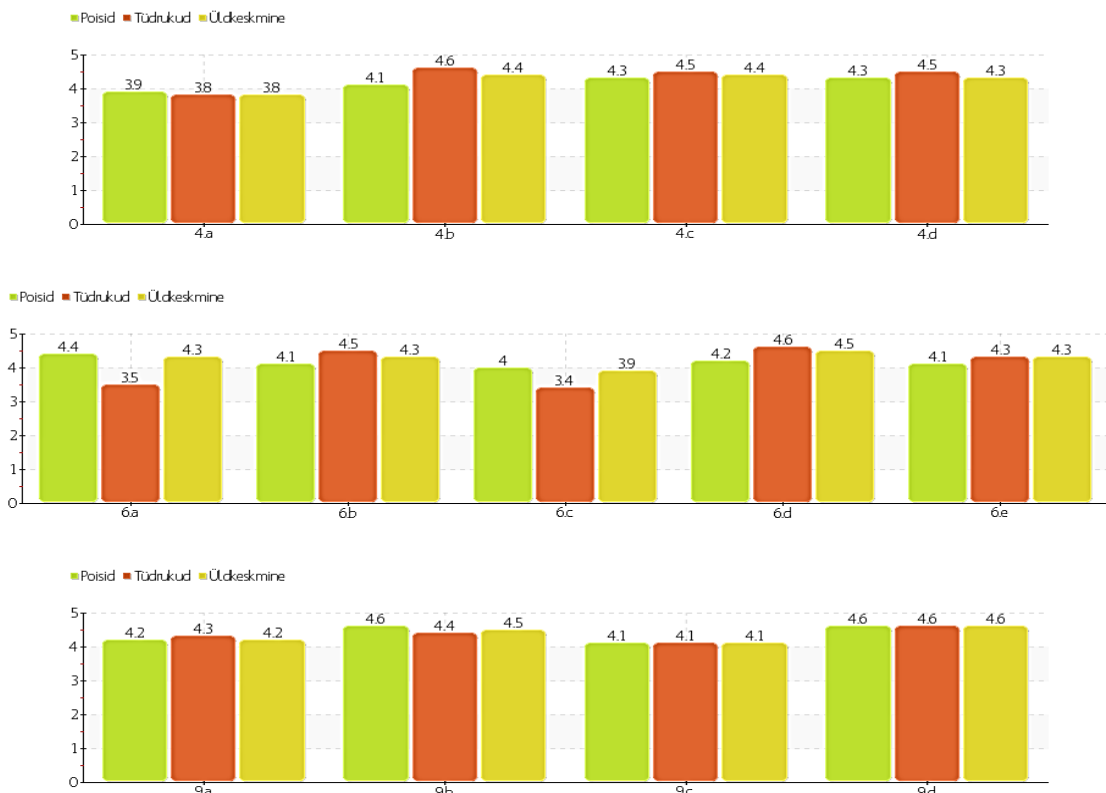
### Missugused on sinu suhted klassikaaslastega?



## Paralleelide võrdlus vastusevariantide kaupa



## Paralleelide keskmiste võrdlus sooti





Lisa 10. Psühholoogi koostatud 2016/17. õppeaasta ülevaade

| Klass         | Probleemi olemus                                                                                                                                                                  | Probleemi põhjused                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Pikemas perspektiivis                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Võimalikud lahendused                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|---------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. klass      | Tihedad laste omavahelised konfliktid. Tihti sisaldavad vägivalla komponenti.                                                                                                     | Nõrgad sotsiaalsed oskused, vähene empaatiavõime, harjumus probleeme füüsiliselt lahendada, egotsentriline maailmavaade, õpitud agressiivsed käitumismustrid, negatiivset käitumist toetavad/olukord üledramatiseerivad lapsevanemad.                                                                                                                                                                                                                                                                         | Pikemas perspektiivis ei ole niivõrd suurte tagajärgedega seetõttu, et selles vanuses lapsed võrdlemisi kiiresti unustavad ja andestavad. Juhul kui probleemiga tegeleda, mitte lasta eskaleeruda ning mitte laste vanematel eskaleerida, ei tule siit üldjuhul pikemaajalisi konflikte.                                                                                                                                                | Sotsiaalsete oskuste õpetamine, vanematele kasvatusmeetodite õpetamine, kindlate reeglite paika panemine. Tegu-tagajärg seoste õpetamine.                                                                                                                                                        |
| 2. – 4. klass | Üldjuhul antud klassides on probleeme vähem. Lapsed on ikka veel võrdlemisi kergemini andestavad, kuid juba on harjutud teistega koos töötama ja olema.                           | Kui probleemid eksisteerivad, siis pigem indiviidide tasandil. Esile on nüüdseks kerkinud tugevamad isiksused, kes sõltuval iseloomust võivad olla muuhulgas domineerivad, vägivaldsed või juhtivad. Üldjuhul siiski on antud vanusesse jõudnud laste puhul murekohad juba teada.                                                                                                                                                                                                                             | See periood on pigem neutraalsem. 4. klassi lõpus võivad aegamööda tekkida suuremad konfliktid, kuid kuna täiskasvanuid siiski peetakse enamjaolt autoriteetideks, lahendatakse tülid kiiresti ning konkreetselt.                                                                                                                                                                                                                       | Siin on oluline roll sellel, et konfliktid oleks juba varasemalt lahendatud. Püsima jäänud konfliktide puhul sekkumine kindel ja konkreetne. Antud perioodist ei tohi konflikte edasi lasta, sest need võivad muutuda püsivateks.                                                                |
| 5. – 7. klass | Arenevad isiksused hakkavad omavahel pörkuma. Esile tungivad konfliktsemad isiksused ning kui konflikte/isiksusi on klassikollektiivis mitmeid võivad tekkida püsivad konfliktid. | Puberteet – konflikt nii klassikaaslaste kui täiskasvanutega. Klassides on selleks ajaks välja kujunenud omad grupid, kus gruppide omavaheline läbisaamine sõltub suuresti grupiliidri iseloomust. Siin mängivad väga suurt rolli vanemad. On olnud juhtumeid, kus konflikt eskaleerubki alles siis kui vanemad sekkuvad. Konfliktsete juhtumite puhul on vanemad ise kas konfliktsete (nii laste kui täiskasvanutega) või minna laskvad. Üldjoontes saab arvestada, et kõige konfliktsematel lastel on kõige | See on negatiivsete õpilastevaheliste suhete kujunemisel kõige olulisem periood. Kui siin perioodil konfliktidega konkreetselt ja kindlalt ei tegele, tekivad väga suure tõenäosusega pikaajalised konfliktid, mis võivad vabalt jääda kestma kooliperioodi lõpuni. Ennekõike jäävad negatiivsed suhted püsima seetõttu, et alati saab meelde tuletada teise poolt algatatud konflikte (võimalus, mida lapsed ka väga palju kasutavad). | Väga karmid ja konkreetsed piirangud. Vanemate roll on väga oluline ning kõige keerulisem koht. Vajalik on regulaarne kontakt ja koostöö vanematega. Kõik konfliktid peab lahendama kiiresti ning efektiivselt. Uute konfliktide tekkimisel peavad reaktsioonid olema progresseeruvalt rangemad. |

|               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                          |
|---------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | ebapädevamad vanemad.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                          |
| 8. - 9. klass | Sarnaselt 2. – 4. klassi perioodiga otseselt uusi suhteprobleeme siinkohal esile ei tule. Peamisteks murekohtadeks on varasemast püsima jäänud konfliktid. Hea näitena saab tuua praeguse lõpetava 9D klassi, kus konflikte pole tekkinud ega olnud. Negatiivne näide on näiteks praegune 8A, kus konfliktid on varasemast püsima jäänud.                                                                                                                                                                                                                                                | Õpilased on harjunud negatiivsete suhetega. Näiteks praegune 8A ning 8E. Antud hetkeks on välja kujunenud kindlad grupid, kindlad suhtlemisviisid ning kindlad inimesed, kes omavahel konfliktis on. Muutusi on raske sisse tuua. Käitumisharjumused on märkimisväärsel osal välja kujunenud ning kui mure on jõudnud sellesse vanuseikka, on tõenäoliselt enamus lahendeid ära proovitud. | Juhul kui probleemid on jäänud varasemast püsima on see periood see, kus need võivad eskaleeruda (nagu oli eelmine õppeaasta 9E klassi tüdrukutega). Antud perioodil on tagajärjed kõige tõsisemad, sest puhtalt füüsiliselt ja sõnavaralt on teistele haiget tegemise võimalused palju laiemad. Selles vanuses on õpilased ka julgemad ütlema välja enda arvamust. | Antud juhul peaks tegelikult probleemiga olema tegeletud juba kaua ning kas a) selle probleemi lahendamisele töötavad vastu lapsevanemad |
| Üldist        | Kõige rohkem omavahelisi suhteprobleeme on tüdrukutel. Samas poisid on kõige suuremad kiusajad. Üldjuhul poistel omavahelisi tülisid pole, vaid pigem lihtsalt ei suhelda. Tüdrukute puhul aga suheldakse, öeldakse kergekäeliselt solvanguid ning solvutakse ise kergesti. Kui küsida millisest perioodist tuleb kõige rohkem infot negatiivsete omavaheliste suhete kohta ongi see 6. – 7. klasside suhted ning püsima jäänud 8. klasside suhted. Üldjuhul 9. klassides ollakse liiga keskendunud edasiõppimisele ning klassi lõpetamisele, et omavahelistele konfliktidele panustada. |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                          |

## Õpilaste kooliga rahulolu 2017

### 8. klassi õpilaste põhiküsitluse tulemused

#### Tartu Kivilinna Kool

#### Kasutatud küsimustikud

SA Innove korraldas 2017. aasta alguses kõikides Eesti üldhariduskoolides rahuloluküsitlusi. Antud tagasiside raportiga edastame Teile 8. klassi õpilaste põhiküsitluse tulemused, millega hinnati õpilaste rahulolu, põhjuse ta puudumisi ja koolivägivalla kogemist. Tagasisides on läbivalt kõrvutatud käesoleva aasta küsitlustulemusi kooli 2015/16 õppeaasta küsitlustulemustega.

**Rahulolu.** Nii nagu 2016. aastal kirjeldavad ka 2017. aasta tulemused õpilaste rahulolu kolmes valdkonnas:

1. Rahulolu kooliga - õpilased andsid hinnangu kolmele üldisele väitele oma kooli kohta (nt: Ma olen oma kooliga rahul).
2. Rahulolu õpetajatega - õpilased andsid hinnangu kolmele õpetajate toetavat käitumist kirjeldavale väitele (nt: Enamik õpetajaid kohtleb mind õiglaselt). 2016. aastal koondus õpetajatega rahulolu näitaja alla üks väide rohkem.
3. Rahulolu suhetega - õpilased hindasid kolme kooliga seotud kuuluvustunnet väljendavat väidet (nt: Ma tunnen end koolis üksikuna).

Lisaks on tulemuste kokkuvõttes välja toodud

4. üldine rahulolu kooliga - see näitaja koondab enda alla õpilaste kooliga ja õpetajatega rahulolu hinnangud. Analüüsi tulemused näitasid, et kooli ja õpetajatega rahulolu vahel on tugev seos ning nende kahe tunnuse iseloomustamiseks kasutatud küsimuste vastused kirjeldavad pigem sama rahulolu valdkonda ( $M = 6,7$ ,  $SD = 1,89$ , Cronbachi alfa = 0,81).

Õpilased andsid rahuloluhinnanguid 10-pallisel skaalal (1 - Ei nõustu üldse ... 10 - Nõustun täielikult). Iga rahulolu valdkonna puhul leiti õpilase tulemus vastava valdkonna väidetele antud hinnangute keskmisena. Iga kooli rahulolu valdkonna tulemus leiti antud kooli õpilaste tulemuste keskmisena.

**Põhjuse ta puudumised.** Puudumiste sageduse hindamiseks paluti õpilasel ära märkida mitu korda on ta kahe viimase nädala jooksul mõnest tunnist põhjuse ta puudunud. Õpilane sai vastuseks valida kas (1) mitte ühtegi korda, (2) üks või kaks korda, (3) kolm või neli korda või (4) viis või enam korda. Puudumiste sagedust koolis iseloomustatakse eri vastusevariante valinud õpilaste osakaaluga (%). 2015/16 õppeaasta küsitlusega koguti õpilastelt informatsiooni ka koolist terve päeva põhjuse ta puudumiste kohta, käesoleva aasta küsitlustes seda ei küsitud.

**Koolivägivalla kogemine.** Koolivägivalla leviku iseloomustamiseks esitati õpilastele neli erinevat vägivalla vorme iseloomustavat väidet. Kaks neist käsitlesid füüsilist vägivalla (a) meelega haiget tegemine (löömine, tõukamine) ja (b) esemete löhkumine või ära võtmine ning kaks vaimset vägivalla (c) norimine ja mõnitamine ning (d) interneti vahendusel solvamine või ähvardamine. Õpilasel paluti vastata, kui sageli on ta kahe viimase nädala jooksul neid vägivalla vorme koolis kogunud ((1) mitte kordagi, (2) ühe korra, (3) mitu korda). Koolivägivalla esinemist koolis iseloomustatakse õpilaste osakaaluga, kes ei olnud mitte kordagi antud perioodil välja toodud viisidel vägivalla kogunud. 2015/16 õppeaasta küsitlustega väite (d) interneti vahendusel solvamine või ähvardamine kohta informatsiooni ei kogutud.

2015.aasta pilootuuringu ja 2016. aasta rahuloluküsitluse tulemuste põhjal võib öelda, et rahulolevamad õpilased on üldiselt hoolsamad õppetöös, puuduvad harvem ning usuvad rohkem oma võimesse ülesannetega toime tulla. Samuti leiti, et suhetega vähem rahulolevate õpilaste hulgas on rohkem neid, kellel on kokkupuuteid kiusamisega.

#### Küsitlustulemuste tagasiside ülesehitus

Tagasiside alguses on sektordiagrammina ära toodud **vastajate osakaal** (joonis 1). Õpilaste osakaal, kes küsimustikule vastas, varieerub koolide vahel märgatavalt ning sellest sõltub, kui võrd usaldusväärseks võib esitatud tulemusi pidada.

Mida rohkem õpilasi osales, seda paremini saadud tulemused kooli õpilaskonda esindavad. Kui vastajaid on vähe, nt 30- 40% sihtrühmast, siis on suurem võimalus, et vastanutest erineva rahulolutaseme või puudumistega õpilaste andmed on analüüsist välja jäänud, võrreldes olukorraga, kus küsitluses osales valdav osa sihtrühmast (nt üle 80%). Õpilaste rahuloluhinnangud on esitatud kahel viisil. Joonisel 2 on kõrvutatud **kooli kahe viimase õppeaasta keskmisi tulemusi kõigist koolidest vastanud õpilaste keskmiste tulemustega nelja rahulolu valdkonna lõikes**. Kooli keskmistele hinnangutele on lisatud usalduspiirkonda tähistavad jooned (näitavad vahemikku, kus mõõdetud rühma rahulolu parameeter 95% tõenäosusega asetseb). Graafik võimaldab otsustada, kas kooli õpilaste rahulolu ja kõigi koolide vastajate keskmine rahulolu on võrreldavatel õppeaastatel muutunud (on tõusnud, on jäänud samaks või on langenud), ning kas erinevus on statistiliselt oluline. Erinevused ei ole statistiliselt olulised, kui võrreldavate gruppide keskmiste tulemuste usalduspiirkonnad omavahel kattuvad. Kui keskmiste usalduspiirkonnad omavahel ei kattu, on võrreldavate gruppide keskmised statistiliselt usaldusväärselt erinevad.

Selleks, et õpilaste rahulolu taset oleks võimalik positsioneerida teistes koolides õppivate õpilaste rahulolu taseme suhtes, on joonisel 3 ära toodud 2015/16 ja 2016/17 õppeaasta **rahulolu hindamistulemused kvartiilide alusel**.

1. kvartiil - teiste koolidega võrreldes on antud kooli õpilaste rahulolu väiksem või võrdne 25. protsentiiliga (kuulub veerandi koolide hulka, kus õpilaste rahulolu oli kõige madalam);
2. kvartiil - kooli õpilaste rahulolu tase on suurem 25. protsentiilist ja väiksem või võrdne 50. protsentiiliga (mediaaniga);
3. kvartiil - kooli õpilaste rahulolu tase on suurem 50. protsentiilist ja väiksem või võrdne 75. protsentiiliga;
4. kvartiil - kooli õpilaste rahulolu tase on suurem 75. protsentiilist ehk kool kuulub veerandi kõige kõrgema rahulolutasemega koolide hulka.

Lisaks on 2016/17 õppeaastal küsitluses osalenud õpilaste erinevate rahulolu valdkondade hinnangute (kool, õpetajad, suhted) koosesinemisi iseloomustatud tuginedes klasteranalüüsiga leitud levinumatele **rahuloluhinnangute mustritele**. Põhikooliõpilaste puhul on klastrite alusel välja toodud viis hinnangute mustrit. Joonisel 4 on kõrvutatud erinevate mustrite esinemise osakaal (%) kõigi vastajate hulgas ja antud koolis. Graafik aitab jälgida, kui suurt osa kooli õpilastest võib pidada üldiselt rahulolevaks ning millises valdkonnas esineb kõige sagedamini rahulolematust.

**Põhjuseta puudumiste** kohta on tagasisides ära toodud tulpdiagramm (joonis 5 tunnist põhjuseta puudunud õpilased 2015/16 ja 2016/17 õppeaastal). Diagrammil on esitatud erineval määral puudunud õpilaste osakaalud koolis ning kõigi vastajate hulgas, seda kahe õppeaasta lõikes. Diagramm võimaldab hinnata kui võrd on puudumiste sagedus koolis erinev kõikide õpilaste puudumiste üldisest tasemest ning kas võrreldavatel õppeaastatel on puudumiste sageduses toimunud muutusi.

**Koolivägivalla kogemist** iseloomustab tulpdiagramm (joonis 6), millel on kõrvutatud nelja kiusamise viisi. Võrreldud on 2015/16 ja 2016/17 õppeaasta tulemusi. Diagrammil on ära toodud õpilaste osakaal, kes ei olnud küsitud perioodil vastava kiusamise viisiga kokku puutunud. Tulemused võimaldavad oma koolis võrrelda kiusamise levimust erinevatel õppeaastatel ning kõrvutada seda ka kiusamise levikuga kõikide vastanud õpilaste hulgas.

#### **Tulemuste kasutamine**

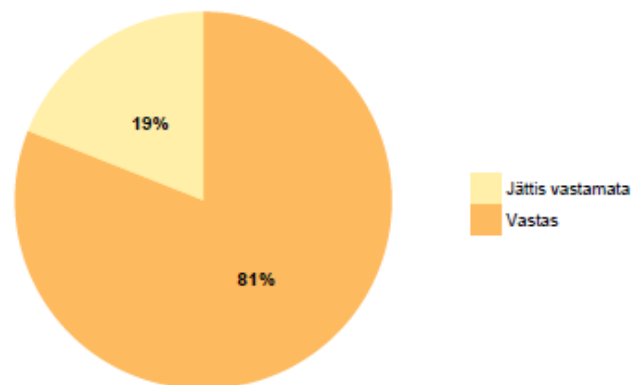
Esitatud tulemused pakuvad koolile tagasisidet õpilaste toimetuleku kohta koolikeskkonnas. Kuna tegemist on üleriigilise küsitlusega, siis võimaldavad tulemused kõrvutada oma kooli õpilaste heaolu ja käitumist üldise olukorraga koolivõrgus. 2015/16 ja 2016/17 õppeaasta tulemused annavad lisaks võimaluse jälgida hinnatavates valdkondades toimunud muutusi. Kasutades tulemusi oma kooli tegevuse analüüsimisel ja vajalike sekkumiste algatamisel, tuleb kindlasti arvesse võtta nii hinnatud omaduste iseloomu (rahulolu) kui ka andmekogumise viisi (põhineb õpilaste esitatud andmetel).

Rahulohuhinnangud on subjektiivsed ning sõltuvad nii õpilasest kui keskkonnast. Samas olukorras võib üks õpilane olla rahulolev ja teine rahulolematu. Seega ei saa rahulohuhinnanguid pidada objektiivseks tõendiks koolikeskkonna omaduste kohta. Samas kajastab rahulolu õpilaste kooliga

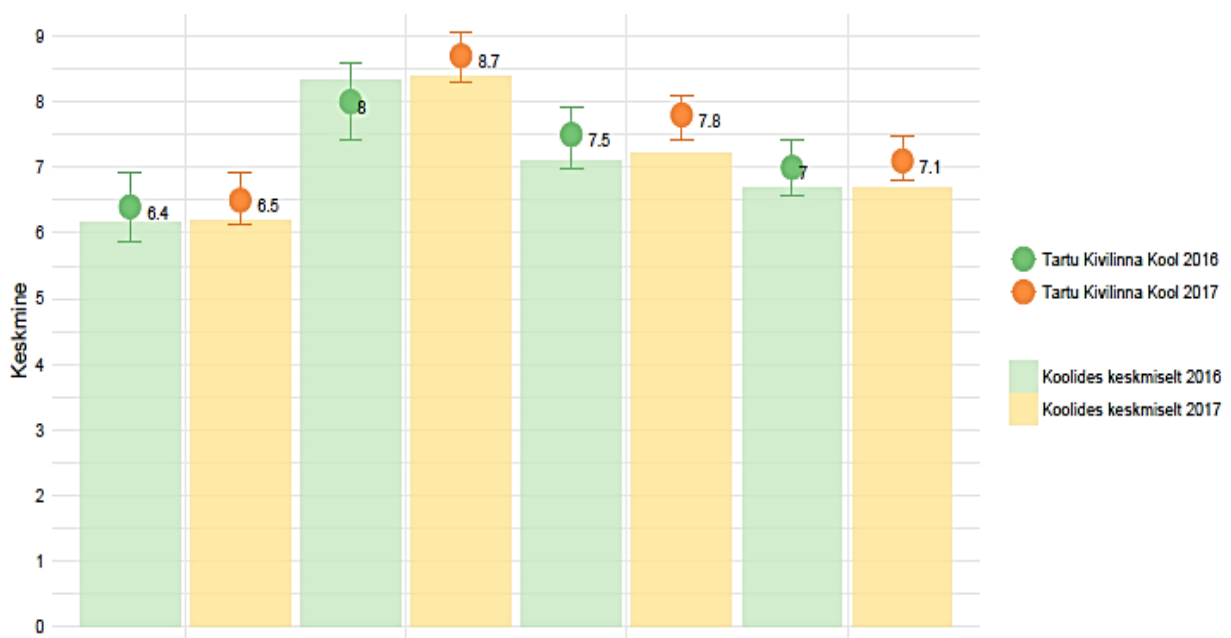
seotud kogemusi ja tundeid. Seega rahulolu kohta saadud tulemused väljendavad õpilaste koolis toimetuleku emotsionaalset külge ning aitavad märgata õpilaste puhul enam levinud probleemide valdkondi (nt seoses õpetajate või kaaslastega läbisaamisega). Nii puudumiste kui kiusamise sageduse kohta esitatud teave põhineb õpilaste vastustel, mis ei pruugi alati täpsed olla. Küsitluste puhul, kus tuleb meenutada aset leidnud sündmusi, võivad vastajad tihti eksida või mõjutab vastamist soov ennast teatud viisil näidata (ebamugav on ennast näidata ohvrina, grupi normist lähtudes võib kõrgem staatus olla seotud julgusega puududa vms).

Küsitlustulemused aitavad kindlasti iseloomustada olulisi õpilaste toimetuleku aspekte ning märgata selle kooli eripära, võrreldes olukorraga koolivõrgus. Siiski tuleb tulemustesse suhtuda ettevaatlikult. Ebasoovitavas suunas kalduvate erandlike tulemuste puhul on soovitatav olukorda koolis täiendavalt hinnata ja otsida viise, kuidas õpilasi senisest paremini toetada. 2015. aasta pilootuuringu ja 2016. aasta rahuloluküsitluse analüüsi tulemused ja hindamisvahendite ülevaate leiata SA Innove kodulehel (<http://www.innove.ee/et/yldharidus/statistika/uuringud>). Uute katsetuslike rahuloluküsitluste tagasiside edastatakse katsetamisest osa võtnud koolidele hiljemalt 2017. aasta augusti lõpuks.

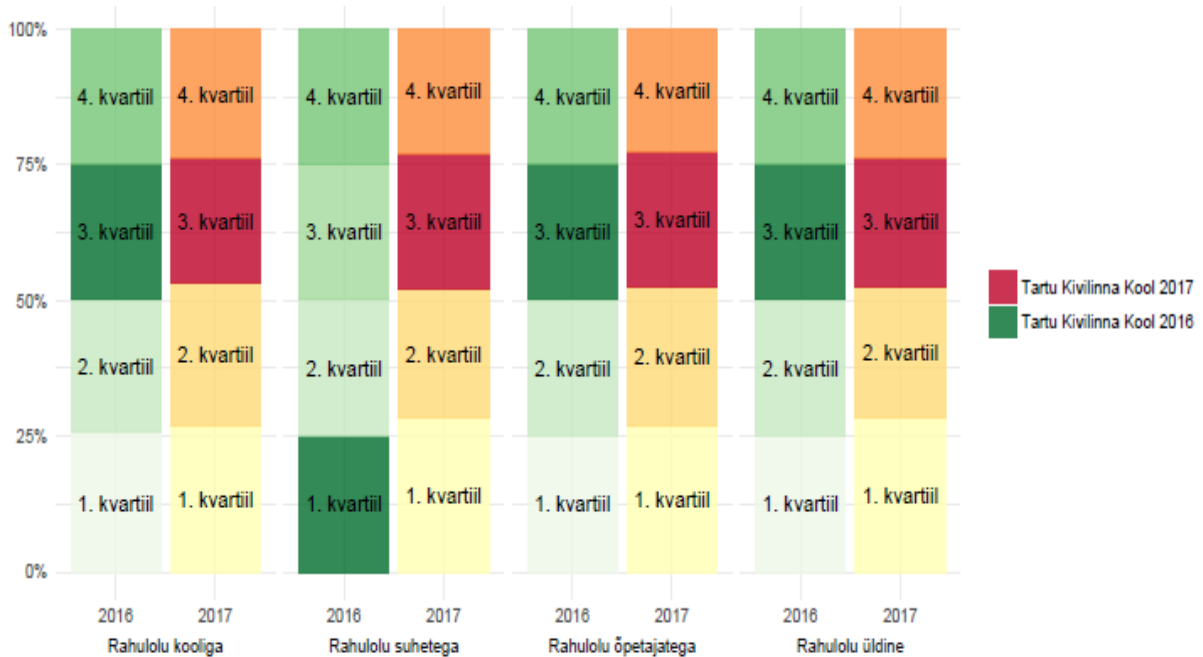
**Joonis 1. Vastajate osakaal Teie koolis 2016/17 õppeaastal**



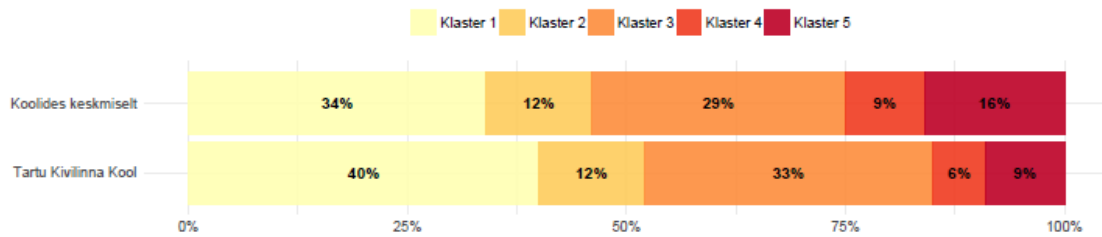
**Joonis 2. Õpilaste rahulolu: hinnangute keskmised ja 95% usaldusvahemikud 2015/16 ja 2016/17 õppeaastal**



**Joonis 3. Õpilaste rahulolu kvartiilide alusel 2015/16 ja 2016/17 õppeaastal**



**Joonis 4. Õpilaste rahulolu mustrid 2016/17 õppeaastal**



Klastritele vastavad õpilaste rahulolu mustrid:

**Klaster 1** Õpilased, kelle rahulolu kooli, õpetajate ja suhetega on kõrge.

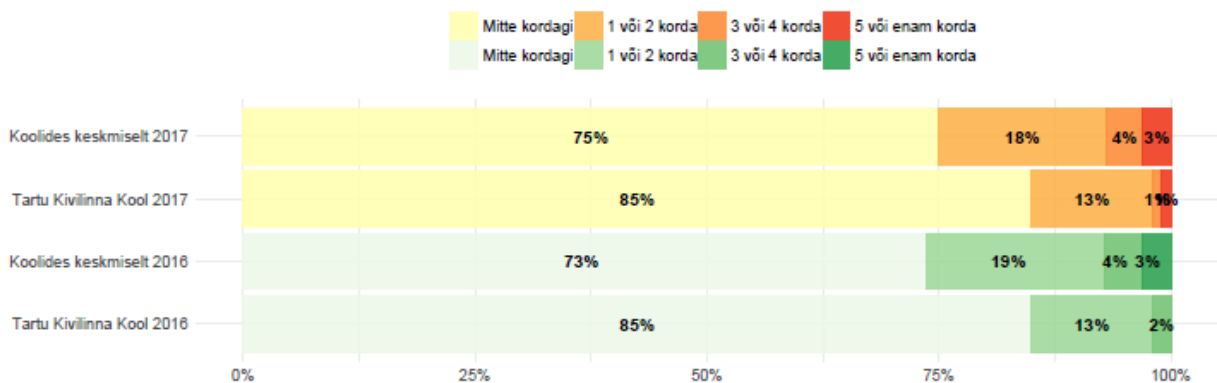
**Klaster 2** Õpilased, kelle rahulolu kooli ja õpetajatega on keskmisest kõrgem, kuid rahulolu suhetega on madal.

**Klaster 3** Õpilased, kelle rahulolu kooli ja õpetajatega on keskmine ning rahulolu suhetega on kõrge.

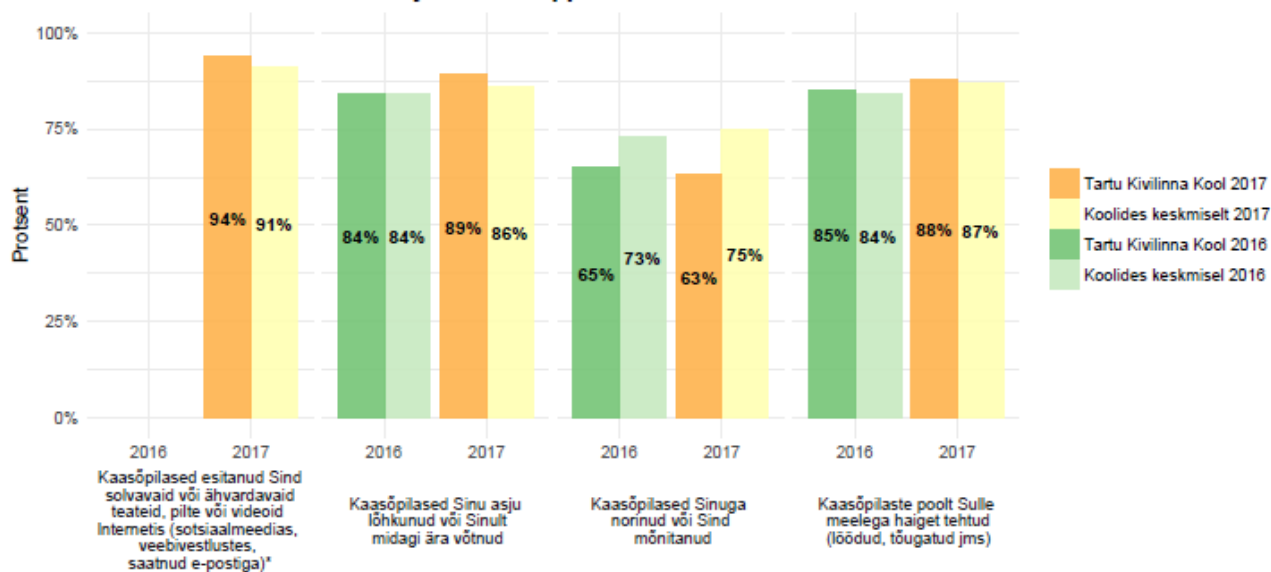
**Klaster 4** Õpilased, kelle rahulolu nii kooli, õpetajate kui suhetega on madal.

**Klaster 5** Õpilased, kelle rahulolu kooli ja õpetajatega on madal, kuid rahulolu suhetega on kõrge.

**Joonis 5. Tunnist põhjuseeta puudunud õpilased 2015/16 ja 2016/17 õppeaastal**



**Joonis 6. Õpilaste osakaal, kes ei ole nimetatud viisidel kiusamist kogunud – 2015/16 ja 2016/17 õppeaasta tulemused**



\* 2015/16 õppeaasta küsitlus väidet ei sisaldanud.

Lisa 12. Väljavõtted 6.-9. klassi õpilaste suhete teemalistest kirjatöödest

1. Mis mõjutab minu suhet koolikaaslastega

|              | Head suhted                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | Halvad suhted                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 9. kl tüdruk | Minu suhe koolikaaslastega püsib heana siis, kui üksteist klassis aitame ja mitte ei vea alt. Näiteks kui toimub rühmatöö ja kõik liikmed täidavad oma osa, siis saavad kõik omavahel hästi läbi.                                                                                                                                                                | Kui aga juhtub vahel meil klassis na nii, et ainult üks õpilane panustab tööle (mul on juhtunud nii), siis võib hiljem nende inimestega konflikte tekkida.                                                                                                                                                                     |
| 9. kl tüdruk | Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks see, kui mina arvestan teistega ning nemad minuga. Tuleb alati kuulata ka teiste arvamusi ning seisukohti, sest klass on üks suur tiim, kus kõik abistavad üksteist. Näiteks tuleb valida ekskursiooni klassiga nii et kõigi tahtmised saavad arvestatud ning kõigi rahalised probleemid saaksid lahendatud tiimitöoga. | Halvaks muudab minu suhted see kui on palju ülbitsemist ning olemine, et vahel on tunne, et mina tahan teistest parem milleski olla ning kõik peavad ainult minu tahtmist mööda käima.                                                                                                                                         |
| 9. kl tüdruk | Minu suhe koolikaaslastega püsib heana siis, kui üksteist klassis aitame ja mitte ei vea alt. Näiteks kui toimub rühmatöö ja kõik liikmed täidavad oma osa, siis saavad kõik omavahel hästi läbi.                                                                                                                                                                | Kui aga juhtub vahel meil klassis na nii, et ainult üks õpilane panustab tööle (mul on juhtunud nii), siis võib hiljem nende inimestega konflikte tekkida.                                                                                                                                                                     |
| 9. kl tüdruk | Heaks muudab minu suhted nt. sõbralik ja abivalmis suhtumine. Kui ma tulen oma klassikaaslastele vastu ja abistan, kui on vaja, siis nad tunnevad, et nad saavad mind usaldada ja see ongi kõige olulisem.                                                                                                                                                       | Kui ma olen tõrjuv ja ütlen tihti teistele halvasti, siis muutuvad ka minu suhted teravamaks ja pingelisemaks.                                                                                                                                                                                                                 |
| 9. kl poiss  | Siis, kui ma olen teiste vastu aus, hoolas, sõbralik, lugupeetav ja abivalmis –see aitab muuta minu suhted koolikaaslastega paremaks.                                                                                                                                                                                                                            | Mulle ei meeldi valetajad, ebahoolad, kurjad inimesed, nende juurde ei tõmba üldse. Nende suhtes tahaks ma just eemale hoida. Neid palju ei ole.                                                                                                                                                                               |
| 9. kl poiss  | Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks kindlasti sarnased huvid, näiteks spordis, hea huumorimeel ja selle mõistmine.                                                                                                                                                                                                                                          | Minu suhted halvaks muudab minu arust see, kui olen pannud oma sõpru tanki ja teinud nende üle lolli nalja.                                                                                                                                                                                                                    |
| 9. kl poiss  | Ma arvan, et mul üldiselt halbu suhteid ei ole. Pigem on inimesed, kellega käin rohkem läbi ja inimesed, kellega ei käi nii palju läbi. Inimesed, kellega rohkem läbi käin on need, kellega jagan ühiseid huvisid,                                                                                                                                               | ... aga vähem käin läbi inimestega, kellega ühiseid huve pole. No ega see ei tähenda seda, et suhted just kõige halvemad siis on.                                                                                                                                                                                              |
| 9. kl poiss  | Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks teistest arusaamine ja aitamine. Õpilastele meeldib kui nendest saadakse aru ja neid aidatakse. Suhete arendamisele aitab kaasa ka mõistlik huumor. Paljudele minu klassikaaslastele ja minule on tähtis huumor ja naljad.                                                                                              | Minu suhteid muudab halvaks ignoreerimine, mitte välja tegemine ja mitte aitamine. No tegelikult kellelegi ei meeldi, kui neid ei panda tähele ja ei aidata, kui abi on vaja. Mul on küll nii!                                                                                                                                 |
| 8. kl tüdruk | Ma tean, et mu suhted sõpradega on head alles siis kui ma julgen jagada nendega nii oma muresid kui ka rõõme ning ei häbene millegi ees. Ma pean olema nendega lahke, sõbralik, avatud ning mis kõige tähtsa, ma pean olema aus.                                                                                                                                 | Suhted minu ja koolikaaslastega võivad muutuda halvaks, kui ma neile valetan. Mida rohkem valesid, seda raskem on usaldada.                                                                                                                                                                                                    |
| 8. kl tüdruk | Minu arust on suhted minul koolikaaslastega head siis, kui me suhtleme vabalt ja ei karda üksteiselt küsida ega abi paluda. Ja näiteks eriti heade suhtega klassikaaslastega koos ma naudin nende seltskonda. Meil on koos lõbus, me suudame koos töötada ning aktsepteerime kõik üksteist.                                                                      | Halbu suhteid iseloomustab näiteks killustatus ning halb koostöö.                                                                                                                                                                                                                                                              |
| 8. kl tüdruk | Mul on nii, et tunnen, et tunnen kohe, et heal suhtlemisel valitseb kaaslaste vahel tore õhkkond. Suudame rääkida omavahel vahetundides viisakalt ja sõbralikult ning jagame omavahel muljeid.                                                                                                                                                                   | Suhted lähevad mul klassikaaslastega kehvemaks, kui keegi muutub näiteks eraklikuks, vaikseks ning negatiivseks. Sellisel juhul ei ole selle inimesega suhted endised, sest paratamatult soovin rohkem suhelda klassikaaslastega, kes on elavad ja positiivsed. Mu meelest kannab välimus ka suhete osas päris suurt osakaalu. |



|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 8. kl tüdruk | Mina olen teistega hästi läbisaav inimene, olen sotsiaalne ja armastan suhelda. Mulle meeldib kuulata teiste arvamust ja muresid ning võimalusel aidata ja nõu anda.                                                                                                                                                                                           | Klass kus mina õpin on otseselt nii õpilaste kui ka õpetajate kiusamise vastu ja me püüame üheskoos näidata, et selline käitumine ei ole normaalne ja lahe.                                                                                                                                                                                                                                          |
| 8. kl poiss  | Heaks muudab minu suhted see, kui on koolikaaslastega ühesugused vaated ja huvid. Nt: on mul kellegagi ühine huvi raamatute vastu. Kui nad on lugenud samu raamatuid, siis saame neid arutada, sama on spordiga, seega ühised huvid liidavad mind.                                                                                                             | Halvaks muudab minu meelest suhted ühe komponendina välimus ja selle kritiseerimine. Nt: Meie klassis ühele inimesele, kes kannab enda arvates uhkeid riideid, ei meeldi lihtsa ja korraliku riietusega muidu väga tore klassikaaslane, sest tema jaoks on ta mõttetu ja odavate riietega inimene.                                                                                                   |
| 8. kl poiss  | Minu meelest on ju selge see, et klassikaaslased on erinevad ja ei pruugi sulle sobida iseloomu poolest. Iseloom loeb palju!                                                                                                                                                                                                                                   | Ma olen tundnud, et mitmed klassikaaslased võivad olla vahel õelad ja ebaviisakad, ning see võib teha suhtlemise klassis raskeks. Ma võin hakata kartma järjekordset läbikukkumist, ning see võib mu muuta kinniseks. Näiteks: Olen tahtnud suhelda teistega ja sõbraks saada, kuid mind tõrjuti ära ja see muutis mu rohkem kinniseks, tekkis kartus, et ka teised klassikaaslased tõrjuvad ta ära. |
| 8. kl poiss  | Minu suhted koolikaaslastega muudab heaks see, kui ma aitan neid kontrolltöös ning kui kuulan nende mured ära ja abistan neid oma arvamusega.                                                                                                                                                                                                                  | Mis muudab mu suhted halvaks? On tulnud mul ette, et ma kaebasin teise peale, sest tema spikerdas, siis olid meil suhted ka kohe väheseks ajaks sassis.                                                                                                                                                                                                                                              |
| 8. kl poiss  | Koolikaaslastega pean küll suhtlema, kuid vahel osutub see päris keeruliseks ja raskeks. Head suhted on mul ainult tõeliste sõpradega klassis, kellel on austus ka minu vastu, ...                                                                                                                                                                             | ... kuid halbu suhteid on olnud lihtsamalt, näiteks piisab ainult ühest valest sõnast ja olingi oma hea ustava sõbraga tülis.                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 7. kl tüdruk | Näiteks ekskursioonidel käimine on minu meelest muutnud meie klassi ühtsemaks ja suhteid paremaks. Mulle aitab vestlesime, abi palumine ning murede kuulamine ja teise toetamine - see annab mulle häid suhteid ja usaldust juurde.                                                                                                                            | Halvaks teeb minu meelest suhtlemise see, kui keegi mind narrib, kiusab ja tühiste asjade pärast tülitseb. Näiteks tülitsemine toitude pärast, mida kokanduses valmistada.                                                                                                                                                                                                                           |
| 7. kl tüdruk | Ma arvan, et heaks muudab minu suhted see, kui ma ise tunnen huvi teiste elust ning püüan sõbralik olla. Nt kui minult küsitakse abi, siis aitan. Isegi kui mul on halb tuju, siis ei vasta teisele halvasti ning püüan positiivseks jääda. Kui kaaslane on kinnine, siis püüan leida temaga ühist keel, küsin mis talle meeldib, mis ta lemmik hobi on jne... | Halvaks muudab minu suhted see, kui ma ei pea lubadustest kinni, räägin sõpra/sõpru taga, olen solvunud iga pisi asja peale ning ei võta teistega ise ühendust, vaid ootan, et teised mind kuhugile kutsuksid. Nt lähen sõbrannaga välja ning kui koju jõuan, helistan teisele sõbrannale ja räägin kui imelikult minu sõbranna käitus ning kui koledad riided tal seljas olid.                      |
| 7. kl tüdruk | Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks mitte ruttu närvi minemine, hoolivus teise vastu, toetus erinevates olukordades ning hea nõu.                                                                                                                                                                                                                         | Õnneks ma ise selline ei ole, aga halvaks muudab suhtlemise karjumine või teise üleliigne parandamine. Näiteks olen näinud, et keegi räägib oma sõbra saladuse kogemata välja, ei tohiks sõber, kelle saladus see oli, kohe karjuma hakata, vaid tuleks teha selgeks miks saladus välja öeldi ning selle üle rahulikult arutada.                                                                     |
| 7. kl tüdruk | Minu suhted muudab heaks sõbralik käitumine või suhtlemine. Näiteks hoolivuse, usalduse jne üles näitamine koolikaaslastele. Häid suhteid saan luua kellelegi kasvõi komplimenti tehes, kuid tihti on lihtsam inimesena kellegagi lihtsalt vestlemine.                                                                                                         | Halvaks muudab minu suhte põhjusetu vaenulikkus või lihtsalt asjatult nähvamine, olen vahel selline olnud ka. Ühesõnaga, ebasõbralik või hoolimatu käitumine. Head suhet on kerge mõttetu tülitsemisega ära rikkuda, tean oma kogemusest.                                                                                                                                                            |
| 7. kl poiss  | Hea suhe koolikaaslastega on on mul siis, siis kui mu sõber klassist kuulab mind, aitab mind, ei halvusta ega räägi mind taga. Nt: Kui mul on mure ja ma räägin sellest sõbrale, siis ta kuulab ja üritab aidata.                                                                                                                                              | Halb suhe on mul siis kui mu klassikaaslane on minuga ainult mu asjade poolest või kasutab ta mind lihtsalt ära.                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| 7. kl poiss  | Minu suhte kooli kaaslastega muudab heaks see, kui meil on alati millestki rääkida, näiteks kui saame tööd kätte siis võrdleme neid ja vaatame vastuseid.                                                                                                                                                                                                      | Natuke halb asi on võibolla see ,et kooli sõprussuhted ei jõua väga tihti koolist välja, aga see on nagu kuidas kellelgi.                                                                                                                                                                                                                                                                            |

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 7. kl poiss  | Mul muudab suhtlemise kaaslastega lihtsamaks see, kui olen lahke, abivalmis ja hea kuulaja.                                                                                                                                                                                                                          | Halvaks muudab mu suhted see, kui ma ei aita kedagi, kellel on näiteks jope lukuga probleemid või näiteks ma ostan midagi ja ei anna teistele, kuigi teised on minule andnud.                                                                                                        |
| 7. kl poiss  | Kui saan kõigiga hästi läbi, ei ütle halvasti, kui mind saab usaldada ja olen sõbralik kõigi vastu. Suhete muutumisele saab ka ise kaasa aidata.                                                                                                                                                                     | Halvaks teeb see kui ütlen kellegile halvasti või halvustan teda. Tüdrukud vahest ise norivad ja siis jäävad poisid süüdi ja see tekitab meie klassis keerulisi probleeme.                                                                                                           |
| 6. kl tüdruk | Minu suhte koolikaaslastega muudab heaks või halvaks kindlasti minu enda käitumine. Kui ma oled (nt) viisakas, sõbralik ja hooliv, siis on mul ilmselgelt paremad suhted koolikaaslastega.                                                                                                                           | Samuti võib minu meelest minu suhteid koolikaaslastega mõjutada vahel kodused probleemid, erinevad maailmavaated ja palju muud.                                                                                                                                                      |
| 6. kl tüdruk | Hea sõprusuhte on minul just siis, kui mõistan sõbraga teineteist ja toetame üksteist. Olen märganud ka, et suhted omavahel võib veel paremaks muuta näiteks komplimentide ja väikeste positiivsete märkuste tegemine. Hea on ka see, kui sõber suudab ennast mitme sõbra vahel jaotada nii, et keegi üksi ei jääks. | Halvad on minu suhted siis, kui mõni klassikaaslane mu reedab või minus taga räägib, ei ole see küll mingi hea läbisaamine. Halvaks võib suhtlemise muuta solvamine, kadetsemine ja teisega mitte arvestamine.                                                                       |
| 6. kl tüdruk | Ma oskan hästi suhelda ja olen ka huumoriks, mul on lihtne leida häid kaaslasi.                                                                                                                                                                                                                                      | Meil on klassis üks käsutaja ja eputaja, aga ka tema ümber on kaaslasi, samas tean, et ta lihtsalt teeskleb, et on nende sõber.                                                                                                                                                      |
| 6. kl tüdruk | Mina loen heaks suhteid siis, kui olemas on abivalmidus, sõbralikkus ja naeratamine                                                                                                                                                                                                                                  | Halvad sõnad, solvangud, nähvamine, halb tuju, enesekontrolli kaotamine, vastu rääkimine, ignoreerimine, agressiivne käitumine – see ei ole normaalne ja mina ise üritan mitte selline olla.<br>Näiteks mulle on üteldud, et olen paks, siis mu suhtumine sellesse inimesse muutus . |
| 6. kl poiss  | Heaks: kui olen koolikaaslaste vastu kena.                                                                                                                                                                                                                                                                           | Halvaks: Teen nalja kaaslasest ja narrin teda.                                                                                                                                                                                                                                       |
| 6. kl poiss  | Heaks muudab mind see, kui ma oskan olla mina ise ja vahepeal teha seda, mida mu koolikaaslased teevad, nt kuulata sama tüüpi muusikat.                                                                                                                                                                              | Halvaks muudab mu suhted see, kui kipun tüli norima ja kiusama nagu ikka puberteedis ette tuleb.                                                                                                                                                                                     |
| 6. kl poiss  | Minu suhted koolikaaslastega muudab heaks minu normaalne suhtumine nendesse, kui ma ei valeta neile.                                                                                                                                                                                                                 | Halvaks muudab suhtlemise see, kui ma käitun koolikaaslastega halvasti, ülbitsen ja käitun üleolevalt.                                                                                                                                                                               |
| 6. kl poiss  | Koolikaaslastega muudab suhteid paremaks näiteks see kui me olen abivalmis, viisakas ja arvestan teistega. Samuti ei tohi olla kiuslik.                                                                                                                                                                              | Kui ma teistega ei arvesta ja olen ebaviisakas, siis see halvendab suhteid koolikaaslastega. Mõned meie klassis arvavad, et kiusamine teeb neid lahedaks, tegelt teeb see hoopis nõmedaks.                                                                                           |

## 2. Minu suhted õpetajaga

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 9. kl tüdruk | Minu suhte õpetajaga muudab heaks mõlemapoolne lugupidamine ja üksteise mõistmine.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 9. kl tüdruk | ... muudab heaks see, et ma ei haugu tunnis ega kuskil mujal õpetajale vastu. Olen üsna eeskujulik ja tagasihoidlik õpilane, kes annab endast parima, et tunnis kaasa töötada, isegi kui ma seda teatud ainet südamest vihkan.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| 9. kl tüdruk | Minu suhte õpetajaga muudab heaks julgelt rääkimine ning arvamuse avaldamine, tunnis aktiivne olemine ning austuse ja viisakuse üles näitamine.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| 9. kl tüdruk | Otseloomulikult on head suhted õpetajatega ääretult olulised. (Ma ei soovi mitte mingil juhul viidata mingisugusele onupojapoliitikale või altkäemaksudele.) Võin tuua näite enda elust, mis leidis aset mitte oluliselt kaua aega tagasi. Nimelt haigestusin küllaltki raskelt viirusesse, mis tingis selle, et jäin koolitööst üpriski eemale ja seega ei saanud täies mahus uut materjali omandada. Asja ei muutnud põrmugi paremaks asjaolu, et käes oli veerandi lõpp ja tunnistus oli vaja välja kirjutada. Oleks olnud vaja ebainimlikke võimeid, et kõik hinded õige aja peale kätte saada ja nii pöördusin õpetajate poole sooviga jätta |

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|--------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|              | tunnistus uue veerandi alguseni lahtiseks. Kuna võin öelda, et mul on õpetajatega head suhted, siis käis protsess üsna kiirelt ja liigseid küsimusi esitamata. Selgitasin neile ja inimlikul tasandil mõistsid nad mu olukorda väga hästi. Seega sain ilma suurema kärata hinded lahtiseks jätta ja veerandi alguses need ära vastata. Suhte õpetajaga teebki heaks usaldus ja koostöövalmidus. Kui soovin, et mu hinne jäetaks lahtiseks, pean ka garanteerima selle, et ma need hinded kohe veerandi alguses kätte saaksin. Kui tublisti töötada jätab see kõigile hea mulje ja tahte ka tulevikus koostööd teha. |
| 9. kl tüdruk | Minu suhte muudab õpetajaga heaks tore suhtlemine ja tunnis meeldiv koostöö.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 9. kl poiss  | Minu suhte õpetajaga muudab heaks see, kui ta lihtsalt on tavaline inimene, teeb oma tööd ja teeb seda hoolega ning õiglaselt.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| 9. kl poiss  | Minu suhte õpetajaga muudab heaks see, kui aus ning õiglane on õpetaja minuga tundides. Suhted muudab heaks, kui mina ja õpetaja mõistame üksteist ning kui õpetaja saab usaldada mind, kui ma olen midagi lubanud.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| 9. kl poiss  | Suhte õpetajaga muudab heaks see, kui õpetaja mõistab minu raskeid olukordi ja on mulle vastutulelik, nt järelevastamiste suhtes. Õpetajaga on suhe hea siis, kui pedagoog suhtub minusse piisava inimlikkusega.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
| 9. kl poiss  | Minu arvates muudab suhte heaks õpetajatega asjakohane käitumine ehk nende ootuste täitmine. Tuleks kasvõi valetades luua pilt, mis on neile meelekohane.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
| 9. kl poiss  | Minu suhte muudab õpetajatega heaks see kui ma austan oma õpetajaid, olen viisakas ja proovin kõik õpetaja õpetatud teadmised selgeks saada, et pärast talle näidata, et ma ei istu niisama tunnis, vaid ka kuulan ja panen infot kõrva taha. Püüan õpetajat mõista ja hindan tema tööd.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| 8. kl tüdruk | Kui sa saad õpetajaga hästi läbi on sul koolis kergem hakkama saada. Vähemalt mina arvan nii. Sa julged minna abi küsima ning ei karda välja näidata, et sa vajad abi või ei saa millestki aru. Samuti ei tohi õpetajat eemale tõrjuda, kui ta üritab sind aidata.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 8. kl tüdruk | Minu suhe õpetajaga muutub heaks, kui toimub vastastikune austamine.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| 8. kl tüdruk | Minu suhte õpetajatega muudab heaks oskus vahepeal vait olla ja suurel määral südametunnistus. Arvestades, kui lihtsaks on tänapäeval tehtud õpilaste elu ja kui väikesed on neile loodud karistused, võin ma lihtsalt olla vastutulelik ja see loob positiivsust. Positiivsus aga hea õpikeskkonna. Kõik võidavad.                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| 8. kl tüdruk | Püüan olla positiivne ja õppimisest huvitatud, kuna usun, et just see on õpetajatele õpilaste juures oluline. Hindan väga õpetajate tehtud tööd ja tahan alati anda ka endast parima.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| 8. kl tüdruk | Minu suhte muudab õpetajaga heaks see, et ma austan oma õpetajaid, sest nad kõik on minust vanemad ning nagu öeldakse siis vanemaid inimesi tuleb austada.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 8. kl poiss  | Minu suhted muudab õpetajatega heaks see, et ma suhtun nendesse kui inimesse, kes teevad kõik selleks, et meil õpilastel oleks tulevikus lihtsam hakkama saada.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| 8. kl poiss  | Minu suhted muudab õpetajaga heaks see, et ma kuulan õpetajat ja siis kuulab õpetaja ka mind.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| 8. kl poiss  | Head suhted õpetajatega on väga olulised. Heaks muudab suhte see, kui te näiteks kasvõi räägite vahetunnis juttu ja olete tunnis aktiivsed ja käitute korralikult.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 8. kl poiss  | Minu suhte muudab õpetajaga see, kui ma küsin tunnis palju, proovin asjadest aru saada ja teen tööd kaasa.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 8. kl poiss  | Õpetajaga muudab suhte heaks see kui tegemist on inimesega, kes oskab õpetada, on normaalne inimene ning saab ka naljast aru                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 7. kl tüdruk | Minu suhted õpetajatega oleneb täiesti, mõnikord kui mul on paha tuju siis ma ei taha vastata ja kaasa teha ja kohe õpetaja karjub mu peale. Kui ma töötan tunnis kaasa on õpetaja ka lahkem.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| 7. kl tüdruk | Mina üritan õpetajatega suheldes tunda ennast vabalt, aga samas jääda kindlasti viisakaks. Kindlasti aitab mind ka see, et ma ei karda õpetajaid, olen hea suhtleja ning olen tunnis tähelepanelik.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| 7. kl tüdruk | Minu suhte õpetajaga muudab heaks sümpaatia. Kui ma tunnen ikkagi õpetaja vastu austust ja tema õpetuse kohta huvi tunnen, siis suudab ka tema minuga vastastikult käituda.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| 7. kl tüdruk | Head suhted õpetajatega on olulised, sest kui sa ei saa õpetajaga hästi läbi on sul ebamugav selle õpetaja tunnis olla. Minu suhted õpetajatega muudab heaks see, kui ma saan õpetajaga vabalt (kõigest) rääkida.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
| 7. kl tüdruk | Mina arvan, et õpilase ja õpetaja omavaheline suhe on küllaltki oluline. Oluline on see sellepärast, et õpetajalt peaksid saama alati tuge ja ta peaks olema inimene keda saab usaldada, kuid usaldus eeldab häid suhteid. Ma ütlen ausalt, et viisakas olemine. Väiksest peale on mul sees õpetajale öelda                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |

|              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|--------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|              | tere, head aega, teie, palun, tänan jne. See lihtsus viib sihile nagu ning tänu sellele on mul ka õpetajatega head suhted.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| 7. kl poiss  | Head suhted õpetajatega aitavad paremini õppida ja keskenduda. Head suhted aitavad ka õpetajaid, kuna neil on vähem stressi ja probleeme.                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| 7. kl poiss  | See et sul oleks õpetajatega head suhted on v2ga t2htis sest osad õpetajad kes n2iteks vihkavad sind siis nad v6ivad olla sinu suhtes ebaausad v6rreldes teistega. Kuid samas kui õpetaja k2itub sinuga v2ga halvasti siis sa lihtsalt ei saa respectida seda inimest ja t2nu sellele et ta on respecti kaotanud siis sa v6id hakkata vastu vaidlema ja sellest tulevad suured jamad. Ma yldiselt saan õpetajatega l2bi sest selline on mu loomus. |
| 7. kl poiss  | Minu suhte muudavad õpetajatega heaks tööde esitamine õigeks ajaks, tunnis aktiivne kaasatõõtamine ja suhtlemine mõistvalt ning viisakalt. Neid tegureid ei peagi nii palju olema, aga kasuks on nad minul tulnud mitmete kooliaastate vältel küll.                                                                                                                                                                                                |
| 7. kl poiss  | Kui suhe õpetajatega on hea, tunneb õpilane end koolis vabamalt, julgedes oma muredest rääkida. Minu suhte õpetajatega muudab heaks kindlasti see, et kõik õpetajad on väga mõistvad ja meil pole tüli/argumenti tekkinud. Samuti pole ei mina ega õpetajad mingitmoodi tülinorijad, seega oleme siamaani omavahel läbi saanud.                                                                                                                    |
| 7. kl poiss  | Õpetaja käitumine on õpilastele eeskujuks, sest ta mõjutab õpilast oma väärtus hinnangute ja hoiakutega. Hea, targa ja mõistva õpetaja tund on alati huvitav. Suhe õpetajaga on hea kui on usaldus ja teineteisemõistmine. mitte kritiseerimine ja hukkamõistmine.                                                                                                                                                                                 |
| 6. kl tüdruk | Õpilasele on kõige olulisem see, et ta saaks ainete õpetajatega hästi läbi just sellepärast, et õpetaja annab sellele lapsele haridust iga tund ja üritab õpetada õpilast. Suhte muudab õpetajaga heaks see, kui sa kuulad tunnis kaasa, ei sega õpetajat ja suhtud oma aineõpetajasse hästi. Tuleks pigem kuulata mida õpetaja sulle tunnis üritab selgeks teha. Eriti uue teema ajal.                                                            |
| 6. kl tüdruk | Suhte õpetajaga muudab heaks hea käitumine, uudishimulik olemine, abivalmis olemine, tunnis aktiivne olemine ja teistele hea käitumise poolest eeskujuks olemine.                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 6. kl tüdruk | Minu suhte õpetajaga muudab heaks sõbralikus, viisakus ja õpetaja mõistmine ehk kui ma pean midagi järgi vastama, siis küsin viisakalt kuna õpetajal on see aeg, mitte ei torma ma õpetaja juurde öeldes et teispäeval umbes kell 2 ma siis tulen.                                                                                                                                                                                                 |
| 6. kl tüdruk | Minu suhted õpetajatega muudab heaks ilmselt see, et ma ise tahan õppida ning küsin õpetajatelt vahepeal lisainfot. Enamasti ma uusi lisateadmisi ka saan ning jään sellega õpetajatele meelde.                                                                                                                                                                                                                                                    |
| 6. kl tüdruk | Minu suhte õpetajaga muudab heaks vastastikune mõistmine ja arvestamine ning kindel teadmine, et ma ei kuritarvita õpetaja usaldust.                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| 6. kl poiss  | Õpetajaga head suhted on väga olulised, sest siis on õpetaja sinu vastu lahkem. Ma suhtlen õpetajaga, pakun häid mõtteid, ei solva teda, olen tema "sõber."                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
| 6. kl poiss  | Minu suhte muudab õpetajatega heaks see, et ma kuulan tunnis vaikselt ja ei sega vahele. Ei riku reegleid ja ei kakle kellegagi. Ma ei hakka õpetajaga vaidlema, sest ta tunneb oma tööd ja teab millest räägib.                                                                                                                                                                                                                                   |
| 6. kl poiss  | Minu suhted õpetajatega muudab heaks see, et ma olen otsekohane ja ma räägin kõik nii nagu on. Alati see meetod ei küll ei toimi, aga on ka hetki kui see töötab.                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| 6. kl poiss  | Kui õpetajaga on suhted head, siis ei põhjusta see probleeme ning muretsemist konkreetse asja pärast. Peab jälgima reegleid, ning tegema vastavalt nõutud soovidele. Suhted õpetajaga on ju esimesel kohal. Minu suhte õpetajaga muudab heaks eelkõige viisakas suhtlemine.                                                                                                                                                                        |
| 6. kl poiss  | Häid suhteid õpetajatega tuleb kindlasti hoida, sest siis sulle meeldib olla temaga tunnis jne. Suhte muudab õpetajaga heaks see kui õpilane käitub viisakalt, õpetaja on mõistev, abivalmis, meeldiv, leebe ja hea huumorisoonega.                                                                                                                                                                                                                |

### Lisa 13. Väljavõtte lapsevanemate küsitlusest

Kevad 2017. Vastas 379 lapsevanemat

#### Millega ollakse rahul:

- Eesti ja muukeelsete laste ja täiskasvanute omavahelised suhted....
- Juhtkond, õpilastele korraldatavad ekskursioonid ja teatriskäigud, õpilastevahelised normaalsed suhted.
- Õpetaja on hooliv ja mõistlike nõudmistega lapse suhtes.
- Uuenduslikkusega, enamuse õpetajatega, juhtkond tundub asjalik ja tore, laste suhtes ollakse tähelepanelikud, huviringide suur valik.
- Kool on üldiselt edumeelne. Hea on see, et suhteliselt palju kasutatakse digivahendeid. Väga hea on algklassides, et perioodi lõpus õpilased hindavad end veidi sisulisemalt kui lihtsalt üldiste hinnetega.
- olen rahul õpetajate abivalmidusega.
- Õppetöö korraldus. Paljude õpetajate individuaalne lähenemine õpilastesse, mõistev ja sõbralik suhtumine õpilastesse
- Õpetajad on head ja oma ainet tundvad.
- Olen rahul sellega, et toimub palju huvitavaid üritusi, väljasõite ning õpetajad on väga toredad.
- Koolis on head õpetajad
- enamjaolt kõigega, suhtlus kooliga on piisav, tagasisidet õpetajatelt saab igapäevaselt.
- Õpetajad on toredad. Probleemidele saab kiired lahendused enamasti. Lastele pakutakse võimalust külastada teatrit ja tehakse vahvaid klassiekskursioone. Tore, et esmaspäevad on jäetud kodutöödeta, lapsed saavad puhata.
- Kool asub elukohale lähedal. Õpetajad on head.
- Õppetöö korraldus on hea, õpilane saab korraliku põhihariduse, samuti on ka heal tasemel õpetajad.
- Õpetajad on heal tasemel, õpetamisele lisaks tegeletakse ka kasvatustööga nt koolikiusamise osas.
- Õpetajad osavõtlikud
- lapse klassiõpetaja, koolikiusamise vastane hoiak, väikesed akadeemikud, tasuta ujumise õpetamine, poistekoori juht, liikumistunnid vahva õpetajaga,
- Väga hea õppekava, palju võimalusi enda arendamiseks, hea klassijuhataja ja professionaalsed õpetajad
- Olen rahul õpetajatega ja hindamissüsteemiga.
- Õpetajad on väga aktiivsed, positiivsed ja püüavad õppimist mitmekesistada tuues sisse erinevaid lähenemisi ja huvitavaid tegevusi. Väga hea on infovahetus kooliga.
- Suurepäraseid õpetajad, huvitavad projektinädalad, palju kooliväliseid huvialaringe.
- Õpetajad on tublid, laps läheb igal hommikul hea tujuga kooli ja tuleb ka hea tujuga tagasi.
- Palju entusiastlikke õpetajaid
- Õpetajatega suhtlemine ja kokkulepete saavutamine. Hea organiseeritus tegevustues.
- Õpetajate vastutulelik suhtumine õpilastesse lähtudes nende individuaalsest vajadusest (erinevad ained, järelvastamised, konsultatsioonid jms)
- Ma olen rahul õpetajate, huvitavate ürituste ja õppetöö korraldusega.
- Õppesüsteem sobib mulle väga, õppetöö korraldus, õpetajad
- Piisavalt tugevad õpetajad, et lastel on võimalus paremini areneda (kui laps on andekam).
- Puhas koolimaja, oma ainet hästi tundvad õpetajad, palju õppekäike .
- Ei anta esmaspäevaks õppida- see on kõige parem asi.
- Õhkkonnaga, õppekorraldusega, õpetajatega, arenduslike suundadega
- Õhkkonnaga, õppekorraldusega, õpetajatega, arenduslike suundadega
- Kooli visuaalse välimusega ja kindlasti õpetajatega, kes suudavad oma aine õpetamise õpilastele huvitavaks teha ja veel paljude muude hästi korraldatud ürituste ja tegevustega..
- hea koostöö õpetaja ja lapsevanemate vahel
- Õpetajate suhtumisega

- minu lastel on väga tugevad ja toredad õpetajad, info jagamine on väga hea ja kiire, üritusi korraldatakse, erinevad teabepäevad lastele on kasuks tulnud (päästmine, liikumine, tervis jne), kooli söök on laste arvates väga hea - just valikuvõimalused, koolis on palju ringe, mille vahel valida,
- Rahul sellega, et info liikumine on kiire, saab õpetajatelt kiiresti tagasisidet.
- Peamiselt kõigega rahul. Õppetöö korraldused, kooli välised- ja siseüritused. Eriti oluline, et lastele ei anta nädalavahetuseks õppimist!! Meeldib kuidas on korraldatud järelvastamised. Ühtsed reeglid kõigile ja väga arusaadavad. Toredad õpetajad!
- Olen rahul õpetajate, õppekava ja hindamissüsteemiga, kodutöö mahuga.
- Suhtlus õpetaja - lastevanemate vahel Stuumiumis. Väga hästi toimib.
- õpetajad on avatud ja mõistvad
- Uuendusliikkusega, enamuse õpetajatega, juhtkond tundub asjalik ja tore, laste suhtes ollakse tähelepanelikud, huviringide suur valik.
- Õpetajaskond on väga tugev ja kompetentne. Kool on väga uuendusmeelne. Palju huvitavaid tegevusi ning huvitavaid ettevõtmisi õppetöös (projektinädalad, e-õppe päevad jne). Palju ringe ja üritusi.
- Toredad õpetajad, lapsele meeldib koolis käia.
- Kool oma tavalises headuses. Tublid õpetajad, hästi ette valmistatud tunnid, aktiviteetidega sisustatud vahetunnid, mida veel. Kõik om hästi.
- Õpetajad jagavad e-koolis infot. Järelevastamiseks antakse õpilasele aega ja tuletatakse meelde, et vaja vastata. Õpetajad ja juhtkond püüavad leida lahendusi, kui on konkreetne probleem, andes tagasisidet tulemusest.
- Kõik on tore. Õpetajad on tasemel. Pole lapselt kuulnud, et oleks olnud koolivägivalla juhtumeid. Toimub mitmesuguseid huvitavaid üritusi ja ettevõtmisi.

#### **Ettepanekud:**

- 8a klassi matemaatika õpetaja ei sobi oma ametisse
- Lapsevanema ja kooli vahel võiks parem infovahetus olla, õpetajad e-kooli kaudu paremini infot anda koolis toimuva kohta, nt sain e-õppepäevast 2.mail teada sõbranna käest. Laps küll ütles, kuid kui koolitunde pole, siis võiks selline info siiski usaldusväärsemast allikast tulla.
- Info liikumine, väga sõltub küll õpetajast. Pikemalt võiks teada ette klassi väljasõite, et saaks planeerida töö juurde vaba päeva, seda enam, et klassijuhataja palub vanemaid abiks nõ korra hoidmisel. Samuti võiks olla vanemate teavitamine õpetaja asenduspäevadest
- Et õpetaja enamus aega ja tähelepanu ei kulukuks nn rasketele lastele, vaid jääks energiat ka tavaliste toredate lastega tegelemiseks.
- Et tunniaega kasutataks otstarbekalt - siis jääks vähem koduseid töid. Selle ajaga, kui õpetaja pahandab teatud osaga klassist, jõuaks palju vajalikke asju terve klassiga ära teha.
- Rahulolu kooliga sõltub suuresti rahulolust õpetajatega. Kui õpetaja suudab lastes tekitada õpihimi, annab head isiklikku eeskujut, on avatud olekuga, arutleb ühiskonnale olulistel teemadel, annab endale aru õpilaste ealistest iseärasustest ja mõistab nende eakohast käitumist, siis on tulemuseks toimiv õpisuhe. Viimane uuring andis aimu, et õpetajad ise ei suuda end väärtustada piisavalt. Tuleks rohkem vaeva näha pedagoogidesse usu ja enesekindluse sisendamiseks. Nende töö on hindamatu väärtusega. Kas just edasi antava aine osas, aga nad on ikkagi järgmised täiskasvanulikud eeskujud lapsele vanemate kõrval. Perekonnast sõltuvalt võib õpetaja olla ainuke õigete väärtuste kandja lapse silmis. Seega peavad pedagoogidele olema kõrged nõudmised ja see ei tohiks olla mingi teisejärguline amet. Inimene, kes tahab seista klassi ees ja oma teadmisi jagada peaks olema hinnatud isik. Kool peaks väärtustama oma õpetajaid, et ka õpilased neid väärtustaksid.
- Õpetajad võiksid omavahel suhelda lastele jäetavate koduste õppetööde osas.
- Õpetaja, kes lapsele ütleb, et tema küsimus on loll, peaks valima teise eluala. Küsimused ja vead on õppimise osa ja neid tuleks väärtustada, neist õppida.
- Mõned õpetajad võiksid minna kursusele, kus õpetatakse probleemi lahendamist ja õpilasele andestamist. Ma saan aru, et lapsed ei ole ka alati tublid, aga kui õpetaja ei suuda seda ühte "halba päeva" lapsele andestada ja kiusab teda mitmeid aastaid, siis on probleem siiski õpetajas. Veelgi


nõmedam on see, kui konflikt on olnud vanema õe või vennaga ja siis õpetaja maksab nooremale lapsele lihtsalt kätte.

- Õpetajate arvuti võimekusele võiks rohkem rõhku panna.
- Rohkem meesõpetajaid, mehelikku autoriteeti ja eeskujut.
- Ka aineõpetajad võiksid rohkem II ja III kooliastmes lapsevanemale rohkem tagasisidet anda.
- Mõnikord on tunne, et õpetajal ei ole üldse lapse jaoks aega, vähemalt minu laps kurdab sageli, et aga õpetaja ju ei kuula mind.
- Üldiselt on olukord jõudsalt paranenud. Ja ikka võiks alati olla rohkem individuaalset innustamist õpetajatelt :), elulist õpet.
- utoopia poole pealt rohkem meesõpetajaid
- Õpetajad võiksid natuke rohkem pöörata tähelepanu õpilastele individuaalselt, mitte teha oma tööd nagu igavat kohustust.
- Paindlikumad õpetajad.
- Õpetajate sõnavara ja suhtumise ülevaatamine
- Noored õpetajad ei oska end klassis kehtestada, distsipliini tuleb rangelt nõuda!
- Õpetajate motivatsioonikoolitused - õpetaja peaks õpilasele olema tugiisik, mitte kriitik, kommentaator, võtma negatiivset ja liialt ranget hoiakut. Usun, et see on sõbraliku lähenemise ja lugupidava suhtumisega võimalik isegi teismeealistega.
- Laps ei peaks õpetajat kartma.
- Kool on küll suur ja lapsi palju, siiski võiks rohkem pöörata tähelepanu õpilaste individuaalsusele, selgitada õpetajatele, et kõik lapsed ei ole ühe puuga löödud, eriti just puudutab see algklasse, kus pannakse alus laste õpioskustele ja õppimistahtele.

| KÄITUMINE JA HOOLSUS                                    | Eeskujulik | Hea | Rahuldav |
|---------------------------------------------------------|------------|-----|----------|
| Viisakus ja arvestamine kokkulepitud käitumisreeglitega |            |     |          |
| Tunnis kaasa töötamine                                  |            |     |          |
| Käitumine vahetunnis                                    |            |     |          |
| Koduste tööde tegemine                                  |            |     |          |
| Õppevahendite olemasolu                                 |            |     |          |
| Õppevahendite korrashoid                                |            |     |          |
| Töökoha korrashoid                                      |            |     |          |

Märkused: \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_  
 \_\_\_\_\_

Klassijuhataja \_\_\_\_\_ Lapsevanem \_\_\_\_\_



**KLASSITUNNISTUS**  
 I POOLAASTA  
*Tartu Kivilinna Kool*

*2... klass*

(õpilase ees- ja perekonnanimi)

2017/18. õppeaasta

| EESTI KEEL                                                                                 | Kiitust väärt | Saab hästi hakkama | Vajab harjutamist |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|--------------------|-------------------|
| <b>1. poolaasta nõutavate õpitulemuste täitmine eesti keeles</b>                           |               |                    |                   |
| LUGEMINE                                                                                   |               |                    |                   |
| Õpitud teksti õigesti lugemine                                                             |               |                    |                   |
| Loetud teksti mõistmine                                                                    |               |                    |                   |
| KIRJUTAMINE                                                                                |               |                    |                   |
| Kirjatehnika                                                                               |               |                    |                   |
| Täishäälikupikkuste eristamine ja märkimine kirjas                                         |               |                    |                   |
| Suur algustäht lause alguses ja isikunimedes                                               |               |                    |                   |
| Kirjutamine õpitud õigekirjareegleid kasutades                                             |               |                    |                   |
| SUULINE ENESEVÄLJENDUS                                                                     |               |                    |                   |
| Jutustamine kuuldust, nähtust, loetust suunavate küsimuste toel, luuletuse peast esitamine |               |                    |                   |
| <b>MATEMAATIKA</b>                                                                         |               |                    |                   |
| <b>1. poolaasta nõutavate õpitulemuste täitmine matemaatikas</b>                           |               |                    |                   |
| Liitmine ja lahutamine 20 piires (üleminekuga)                                             |               |                    |                   |
| Ühekohalise arvu liitmine ja lahutamine 100 piires                                         |               |                    |                   |
| Ühetehteliste tekstülesannete lahendamise                                                  |               |                    |                   |
| Õpitud teadmiste kasutamine ülesannete lahendamisel                                        |               |                    |                   |

| LOODUSÕPETUS                                                       | Kiitust väärt | Saab hästi hakkama | Vajab harjutamist |
|--------------------------------------------------------------------|---------------|--------------------|-------------------|
| <b>1. poolaasta nõutavate õpitulemuste täitmine loodusõpetuses</b> |               |                    |                   |
| Vee ringlemise kirjeldamine                                        |               |                    |                   |
| Õpitud maismaaloomade tundmine ja välisehituse kirjeldamine        |               |                    |                   |
| Osalemine uurimuslikus tegevuses                                   |               |                    |                   |
| <b>INIMESEÕPETUS</b>                                               |               |                    |                   |
| Lähimate sugulussuhete mõistmine ja selgitamine                    |               |                    |                   |
| Jõulukommete nimetamine ja kirjeldamine                            |               |                    |                   |
| <b>KUNST JA TÖÖÕPETUS</b>                                          |               |                    |                   |
| Töötamine suulise juhendamise järgi                                |               |                    |                   |
| Tööde vormistamine ja lõpetamine                                   |               |                    |                   |
| <b>KEHALINE KASVATUS</b>                                           |               |                    |                   |
| Võimlemine ja korraharjutuste sooritamine                          |               |                    |                   |
| Liikumismängudes osalemine                                         |               |                    |                   |
| Ujumine                                                            |               |                    |                   |
| <b>MUUSIKA</b>                                                     |               |                    |                   |
| Laulmine                                                           |               |                    |                   |
| Keha-, rütmi- ja plaatpillide kasutamine                           |               |                    |                   |
| Muusikaline kirjaoskus ja oskussõnade kasutamine                   |               |                    |                   |
| <b>INGLISE KEEL</b>                                                |               |                    |                   |
| Õpitud hääldusmärkide, sõnade ja keelendite tundmine ja kasutamine |               |                    |                   |



**IV osa**

Lapsevanema arvamus ja soovitusel lapsale õppeaasta algul

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Kuupäev: \_\_\_\_\_ Lapsevanema allkiri: \_\_\_\_\_

**V osa**

**Eneseanalüüs IV perioodi lõpus**

Mõttele oma kooliaasta neljale õppeperioodile ja vasta küsimustele. Mida olen siiani saavutanud ...

a) õppimises? \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

b) käitumises? \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

c) suhtlemisel kaaslastega? \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Mida ootad järgmiselt õppeaastalt?

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Kuupäev: \_\_\_\_\_

Õpilase allkiri: \_\_\_\_\_ Klas sijuhataja allkiri: \_\_\_\_\_



**ENESEHINNANGU LEHT**

Nimi: \_\_\_\_\_ 7. klass

Enesehinnangu lehe abil annad Sa ise hinnangu oma teadmistele, oskustele, tegevusviisidele, suhtumisele ja hoiakutele. Oluline, et oled seda tehes enda suhtes aus ja õiglane. Samuti on Sul hea võimalus seada ise endale eesmärged edasiseks õppetööks 2017/2018. õppeaastal.

**I osa**

Otsusta iga väite puhul, kas oled sellega nõus. Tee X tabeli vastavasse kasti.

\*Tabeli viimased lahtrid täida IV õppeperioodi lõpus. Analüüsi sügisel kirja pandud vastuseid.

Kirjuta lahtritesse iga väite taha, kas vastaksid samamoodi ka IV õppeperioodi lõpus.

| Väide                                                                | Jah | Osa-<br>liselt | Ei | Aprill 2018 |           |
|----------------------------------------------------------------------|-----|----------------|----|-------------|-----------|
|                                                                      |     |                |    | nõustum     | ei nõustu |
| Mulle meeldib koolis käia.                                           |     |                |    |             |           |
| Mulle meeldib õppida.                                                |     |                |    |             |           |
| Klassikaaslased kuulavad minu arvamust, minu seisukohti.             |     |                |    |             |           |
| Tean tunnis tööd, täidan antud õpiülesandeid.                        |     |                |    |             |           |
| Tean, kuidas oma aega nii kavandada, et õpiülesanded saaks täidetud. |     |                |    |             |           |
| Tean koduseid ülesandeid.                                            |     |                |    |             |           |
| Vahetundides leian endale meeldiva tegevuse ja koha, kus puhata.     |     |                |    |             |           |

**II osa**

Loe laused läbi. Hinda, kuidas iga lause sobib sinu kui õppija kohta.

Tee X joonel sobivasse kohta.

Teen õpiülesandeid hea meelega. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

Uut materjali, teemat õppides suudan leida seoseid varemõpitudga. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

Ma pingutan rohkem, kui tahan õpitavat paremini selgeks saada. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

Ma õpin iseseisvalt, ei vaja kellegi abi. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

Oskan õppida: seada õppimise eesmärged, valida ja kasutada sobivaid õpivõtteid, hinnata oma õpitegevust. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

Ma olen rahul oma tulemustega õppetöös. enamasti mitte    vahel    tihti    peaaegu alati

